

NEDERLANDSCHE DICTEES.

EENE REEKS OEFENINGEN IN HET ZUIVER
SCHRIJVEN, IN VIER AFDEELINGEN

TEN DIENSTE VAN MULO-SCHOLEN
EN VAN NORMAAL- EN KWEEKSCHOLEN

DOOR

M. J. KOENEN.

ZEVENDE DRUK.

BIJ J. B. WOLTERS — GRONINGEN, DEN HAAG, 1919.

M. U. L. O.

P. van Bergen, Vaderlandsche geschiedenis voor leerlingen van Mulo-scholen, *ter perse*

P. van Bergen, Algemeene geschiedenis voor leerlingen van Mulo-scholen, *ter perse*

E. F. van de Bilt, Letterkundig leesboek voor leerlingen van Mulo-scholen, met 30 portretten en 2 buitentekstplaten, ingenaaid *f* 2,25, gebonden . . . *f* 2,90

F. A. Blömer en W. K. D. Lustig, Het boekhouden in zijn eenvoudigste toepassing. Leerboek ten dienste van Mulo-scholen en cursussen voor handelsonderwijs.
Eerste deel . . . . . *2e druk f* 1,25
Tweede deel . . . . . - 1,50

F. A. Blömer en W. K. D. Lustig, Uitwerkingen der opgaven, voorkomende in Het boekhouden in zijn eenvoudigste toepassing.
Eerste deel . . . . . *f* 0,75
Tweede deel . . . . . - 1,25

F. A. Blömer en W. K. D. Lustig, Het handelsrekenen in zijn eenvoudigste toepassing. Leerboek ten dienste van Mulo-scholen en cursussen voor handelsonderwijs.
Eerste deel . . . . . *f* 1,50
Tweede deel . . . . . *ter perse*

F. A. Blömer en W. K. D. Lustig, Uitwerkingen der opgaven, voorkomende in Het handelsrekenen in zijn eenvoudigste toepassing.
Eerste deel . . . . . *f* 0,85
Tweede deel . . . . . *ter perse*

F. A. Blömer en W. K. D. Lustig, Eenvoudige handelskennis. Leerboek ten dienste van Mulo-scholen en cursussen voor handelsonderwijs . . . . . *f* 1,25

J. W. Boerman en K. M. Knip, Dier- en Plantkunde, voor leerlingen van Mulo-scholen en van scholen voor voortgezet onderwijs.
Eerste deel. Dierkunde, met 4 gekleurde en 151 zwarte platen. . . *2e druk f* 1,70
Tweede deel. Plantkunde, met 4 gekleurde en 123 zwarte platen. . . *2e druk* - 1,70

NEDERLANDSCHE DICTEES.

EENE REEKS OEFENINGEN IN HET ZUIVER
SCHRIJVEN, IN VIER AFDEELINGEN,

TEN DIENSTE VAN

M. U. L. O.-SCHOLEN EN VAN
NORMAAL-EN KWEEKSCHOLEN,

DOOR

M. J. KOENEN.

ZEVENDE DRUK.

BIJ J. B. WOLTERS' U. M. — GRONINGEN, DEN HAAG, 1919.

BOEKDRUKKERIJ VAN J. B. WOLTERS.

BIJ DEN VIERDEN DRUK.

Ik weet zeer goed, dat de meeningen over de waarde van eene reeks dictees als taal oefeningen verdeeld zijn. De ondervinding leerde mij, dat het getal spelfouten en fouten tegen declinatie en conjugatie in de verschillende klassen der kweekschool alhier af- en toenam, al naar geregeld dictees werden gegeven of niet. Thans geef ik geregeld dictees: Ondervinding leert!

Toen de Uitgever mij deed weten, dat de voorraad mijner Nederlandsche dictees op een eind liep, heb ik mij aan den arbeid gezet, om den *derden* druk om te werken en den *vierden* gereed te maken voor M. U. L. O.-scholen en normaal- en kweekscholen. Wat ik hier aanbied, is deels eigen werk, deels werk, ontleend aan examen-opgaven. Deze zijn in den tekst met een sterretje gemerkt. De stof is in vier afdeelingen gerangschikt, waarbij gelet is op inhoud en diverse moeilijkheden; natuurlijk, alles ter keuze.

MAASTRICHT, October 1909.

M. J. KOENEN.

BIJ DEN ZEVENDE DRUK.

Deze herdruk is nagenoeg gelijk aan den vorigen. Alleen zijn in de derde afdeeling nummer 20 en in de vierde de nummers 1 en 22 door andere vervangen.

Bijzonderheden zijn niet te vermelden; aan de correctie is de noodige zorg besteed.

MAASTRICHT, September 1919.

M. J. KOENEN.

EERSTE AFDEELING *)

I. HET WERKWOORD.

ZWAKKE WERWOORDEN.

1. Onvoltooid tegenwoordige tijd.

De meid wascht het linnen. Het water der rivieren wast in het najaar. Die koopman biedt ons zijne waren aan. De voerman leidt het paard langs het voetpad. De lucifer ontbrandt, als men hem langs het doosje strijkt. De hooiwagen rijdt door de hooge poort. Ik houd veel van mijne ouders. Niemand houdt van eenen klikspaan. De krantenman wenscht ons een gelukkig nieuwjaar. Ik antwoord niet op dergelijke vragen. Waarom antwoordt gij niet? De landman doodt de muizen en de ratten, maar de mollen doode hij liefst niet. Het licht der zon weerkaatst in die ruiten. Ik besteed elken dag een uur aan de muziek. Waarom verwaarloost gij de studie der Duitsche taal? Die lamp verspreidt een helder licht. Jan speldt u wat op de mouw. Gij spelt dat woord verkeerd. Deze slimmerd spelt het woord zwanen met twee a's. Die bloodaard schrikt van een ritselend blaadje. Deze boerin perst de honi(n)graten uit. Schaamt gij u niet, lompe jongen, dat gij rijdt en uwen vader te voet laat gaan! De landman bearbeidt zijne velden. Het zout kruidt de spijsen.

---

*) Deze afdeeling is bewerkt voor de hoogste klassen van scholen voor M. U. L. O. en voor de voorbereidingsklassen van normaalscholen.

2.

Onrechtvaardig verkregen goed gedijt niet. De inwendige schoonheid van dit gebouw beantwoordt niet aan het uiterlijk. Hij, die zijn vaderland bemint, offert gaarne zijn penninkje, als het land in nood verkeert. Wat gij belooft, moet gij houden. Het sap van sommige giftplanten verdooft alle lichamelijk gevoel. De dronkaard verwaarloost zijne plichten. Wie werkt, leeft voor de maatschappij; wie niets doet, is dood voor haar. De gevangene reikhalst naar vrijheid. Een slecht kind bedroeft het hart zijner ouders en vergalt hun het leven. Als de dood den schipbreukeling aangrijnst, spant deze alle krachten in om het veege lijf te redden. Als de zon in den zomer de lichtpoort met rooskleurige tinten verft, ontwaken de vogels in het woud. Wat baat het u, of gij al veinst en huichelt! De herfst is woest en grillig, hij berooft boomen en planten van hunnen zomerdos. Schoone lente, waar toeft gij toch? Deze donkere wolk voorspelt regen of onweer. Die knaap speldt zijne kaartjes aan den wand. Als de visscher aan wal is, breit, knoopt of herstelt hij netten; zijne vrouw bereidt dan het aas. Uw neef leidt een losbandig leven. Deze man verspreidt allerlei lasterlijke pïaatjes.

3.

Ik antwoord niet op zulk eene vraag. Waarom antwoordt gij niet? Ik vrees, dat ik u zal beledigen. Het meisje schelt aan, en men laat haar binnen. Als gij mij uitscheldt, zal ik uwe lage handelwijze alom bekendmaken. Zoo ge mij die schuld kwijtscheldt, zal ik aan uw verlangen voldoen. De mol doodt allerlei schadelijk gedierte en is dus hoogst nuttig. Ik ben gevallen, ik bloed uit den neus. Bloedt gij erg? Weet, dat men al uwe gangen bespiedt! De oude vrouw zeide: „Ik wïed al den geheelen morgen, en nog ben ik met dit bed niet gereed, het onkruid tiert hier welig.” Ik spoed mij naar den schouwburg, en als ik kan, plaats ik mij dicht bij het tooneel. De bakker

zei: „Zeker, ik kneed het deeg en bereid het smakelijke brood, dat u en de uwen moet voeden.” Weelde ontzenuwt en verslapt, matigheid sterkt en hardt. Ik arbeid nu al drie maanden aan deze gravure, en nog is zij niet gereed. Wie poetst uwe schoenen? Wel, ik poets ze zelf, omdat niemand ze mij naar den zin kan poetsen. Kent gij de geschiedenis van Asschepoester?

4.

Wie gij ook zijn moogt, wees bescheiden in alles. Beste vriend Hendrik, meld mij eens spoedig, of uw broeder het examen zal afleggen. De veldheer sprak: „Soldaten, weest welkom in uw tweede vaderland.” Hoor mij aan, gij, zoon des konings, gij kunt bevelen dat ik sterve, maar niet, dat ik u achte. Tollens smeekt in het Volkslied:

Steun Gij den sceptor, dien hij torst,
Bestier hem in zijn hand;
Beziel, o God! bewaar den vorst,
Den vorst en 't vaderland.

Men doorreize vrij alle werelddeelen, nergens vindt men het ware geluk. God behoede u voor een dergelijk lot! God zegene u, mijn kind, sprak de vorst; Hij geleide u in een land, waar de vrijheid ten troon zit. Dit is een voorschrift, dat allen in acht moesten nemen: Wees rechtvaardig jegens iedereen. Vriend, sla geen geloof aan die losse geruchten. De hoop, hoe bedrieglijk zij ook wezen moge, is een vriendelijk gesternte. Gij rijken, weest toch mild jegens eenen armen broeder. Beste vriend, ontvang vele groeten van mijne ouders, en wees ook hartelijk gegroet van mij, uwen trouwen vriend.

5. Onvoltooid verleden tijd.

Toen wij in de tent kwamen, brulde de leeuw; de wolf huilde, de beer bromde, de apen grijnsden. Dezen morgen kraaide de haan, de hennen kakelden, de duiven kirden, de ganzen gaggelden. Omdat dit meisje zich te

eng klee'de, is zij ziek geworden. Luidde vanmorgen de groote torenklok? De stalknecht zadelde het paard en leidde het naar het huis zijns meesters. Een boer lag eens onder een' eikeboom en beschouwde met aandacht eene pompoenplant, die tegen eene naburige heining opgroeide. Hij schudde het hoofd en zeide: „Hm, hm, zoo iets bevalt mij niet. Waarom draagt die forsche boom zulke nietige vruchten en heeft deze plant zulke zware vruchten?” Net viel een eikel zóó gevoelig op zijn' neus, dat deze bloedde. „Ha,” zei hij, „nu begrijp ik de wijsheid van den Schepper. Ware deze eikel zoo groot geweest als een pompoen, dan had hij zeker mijn hoofd verpletterd.” Het sijnpen van verscheiden kleine vogeltjes was het eerste zekere teeken, dat Columbus en zijn scheepsvolk verblijdde, sedert zij de Canarische eilanden verlaten hadden. Elk uur leverde nieuwe bewijzen van land, en op den avond van den derden dag, terwijl hij op dek zat en naar den gezichteinder staroogde, meende hij in de verte een blauw licht te bemerken. De aanbreekende dag vertoonde eindelijk een eiland van onbeschrijflijke schoonheid.

6.

De karavaan, die wij ontmoetten, kwam van Kaïro. Uitbarstingen, aardbevingen en watervloeden veranderden de uiterlijke gedaante der aarde. Eene kwaadaardige koorts richte toenmaals vreeselijke verwoestingen aan in het zuiden van Frankrijk, het getal der slachtoffers vermeerderde met den dag. De Romeinen bewonderden de schoone blauwe oogen der Germaansche krijgslieden en de lange haarvlechten der Germaansche vrouwen. In het jaar 1703 stichtte Peter de Grootte de nieuwe hoofdstad zijns rijks. De agent bespiedde den dief en lei de hand op hem, toen deze inbraak pleegde. Gisteren arbeidde deze arme daglooner meer dan acht uur voor een karig loon. Bij die woorden barstte de knaap in tranen uit. De arme blinde betastte de bladen der bloem, die het knaapje hem had aangereikt. In 1672 doorwaadde de Fransche ruitery den

Rijn niet ver van Arnhem. De strenge vader kastijde zijnen snooden zoon. Toen uw neef zijn' tijd goed besteedde, maakte hij goede vorderingen. De benden van Maarten van Rossem verwoestten de velden en verbrandden de dorpen. Wie redde in 1304 Holland uit de handen der Vlamingen? In die dagen duchtte men een' inval van de Noormannen in ons land. Het gerucht betichtte dezen man van die misdaad. Toen de vos gerucht hoorde, vluchtte hij in aller ijl het bosch in.

7. Zwakke voltooide deelwoorden.

De reiziger was gekwetst. De laars was gepoetst. Het schip was gestrand. De weg was versperd. De wallen waren geslecht. De straat was geschrobd. De kippenloop was geverfd. De artikelen waren geprijsd. De zaken waren verwaarloosd. De landman was beroofd. De wonde was gezalfd. De akker was bezaaid. De banken waren gevernist. De misdadiger was gevonnist. Deze lieden waren verhuisd. De werktuigen waren beproefd. De kousen waren gemaasd. De handschoenen waren gestopt. De beenderen waren ontvleesd. De bloemen waren verflenst. Het goud was in den smeltkroes gelouterd. De belastingen waren geïnd. Deze landlooper was van diefstal beticht. ~~Werd~~ het dorpje door brand geteisterd? Uwe voorspelling heeft zich bewaarheid. Moeder heeft geglimlacht bij die naïeve opmerking. In oude dagen werden de boosdoeners gegeeseld en gebrandmerkt. Hebt gij dien brief al beantwoord? De landman heeft geploegd, gezaaid, gewied, gemaaid, geoogst en gedorscht. Heeft onze tuinman de tuinpaden geschoeffeld?

8.

De vriend werd verwelkomd. De dolende werd geherbergd. De advocaat werd geraadpleegd. Het licht werd door al de spiegels duizendvoudig weerkaatst. Het spel

werd gestaakt. De ijverige ambtenaar werd bevorderd. De diefstal werd te laat bespeurd. De boeien werden geslaakt. Het paard werd door den trein gedood en de wagen vermorzeld. De reglementen werden gewijzigd. In ons land werden steeds de wetten geëerbiedigd. De verflag werd van den muur gekrabd, en het oude schilderwerk werd blootgelegd. De moeilijke volzin werd ontleed. De stad Leiden werd maandenlang belegerd. Jonge boomen of telgen worden geënt. Hoeveel pokken werden u ingeënt? In die landen worden vele menschen en dieren door de wolven verscheurd. Gereede betaling werd geëischt. De gebraden kip werd verorberd. De wetten werden toen niet gehandhaafd. Ik heb u de redenen ontvouwd. De krijgsgevangenen hebben gereikhalsd naar bevrijding. De Franschen hadden gezegevierd. De dief werd door den politieagent verrast. Ik heb voor die weide achthonderd gulden betaald. De keukenmeid heeft de kip geslacht, geplukt, gereinigd, geschroeid en ontvleesd.

9. Worden, zijn, hebben en zullen.

Ik word koopman. Wat wordt gij? In het oude Egypte werd de zoon wat de vader was. Toen gij uw' jongsten brief gereed hadt, werdt gij juist ongesteld. Er zijn zeven stadhouders geweest. Het oude Rome heeft zeven koningen gehad. In een schrikkeljaar wordt er één dag in de maand Februari ingelascht. Hoe ondankbaar zoudt gij zijn, indien gij zoo iets gedaan hadt. Toen gij ziek werdt, was het te laat. Hij werd advocaat, en zijne zuster werd dokteres. Wordt uw broeder onderwijzer? Neen, hij wordt telegrafist. Toen ik twaalf jaar werd, kreeg ik van mijn' vader een horloge. Hadt gij u bezeerd? Werdt gij toen ziek? Ik word thans zestien jaar, en mijn broeder wordt achttien. Puiiken te dragen werd in de achttiende eeuw eene algemeene mode. Eene zaadkorrel wordt eene plant, een ei wordt een vogel. Gij zoudt te laat gekomen zijn. Zoudt gij dat niet betreurd hebben?

10. Voltooide en onvoltooide deelwoorden.

Van twee kanten door de zee bespoeld, en van den anderen kant door de kust verdedigd, bood Konstantinopel eeuwenlang het hoofd aan de macht der Kaliefen. De karavaan werd in de woestijn van Arabië door eene bende Bedoeïnen geplunderd. Deze kerk is bijna even ver van de vischmarkt als van de groenmarkt verwijderd. Rijst, met kaas toeberaid, is de geliefde spijs der Italianen. Welke fabel van Lafontaine hebt gij het best geleerd? In het jaar 1831 werd de beurs van Antwerpen gebouwd, in dien tijd de prachtigste van heel Europa. Napoleon werd in 1799 tot eersten consul benoemd. Een dwingeland begeert slechts door slaven omringd te zijn. De beste gepelde garst wordt in Nederland bereid. De Perzische paarden worden met gerst gevoederd, welke gerst vooraf met fijn gehakt stroo wordt vermengd. De jaren schijnen lang, wanneer zij nog verwijderd zijn. Al te vrijmoedige woorden zijn licht beleedigend. Waar is uw broeder als commies der posterijen geplaatst? Men heeft de dolenden geherbergd. Leerende spelen was daar de leus.

11. Zwakke voltooide deelw. als bijv. naamw.

De ontvleesde beenderen. Een verkindschte grijsaard. Een gekwetste soldaat. Het gepoetste ledergoed. De verplaatste ambtenaar. De verontruste menigte. Een uitgebreide handel. Eene afgebreide kous. De verlote schilderij. Een geliefkoosd onderwerp. De bevrijde slaven. De beslechte twist. De ontwrichte arm. De bereide spijzen. De vergulde bekers. De verblinde ouders. De gekruide wijnen. Een welbestede dag. De geachte koopman. Het gesmede hoefijzer. De gekleede pop. Het geknede deeg. De gehate landvoogd. De verwachte tijding. De gedooide rat. Het geballaste schip. De gehoede schapen. De afgebrande hoeve. Het gewiede wortelveld. De geschrobde vloer. De bemeste akker

De gepote dennen. De doorwade stroom. De beantwoorde brief. De geslachte os. De ongenooide gasten. De gestrande bark. De verafgode kunstenaar. De nieuw verkonde leer. Het verrichte werk. De verontruste dorpelingen. Een gevonnist misdadiger.

12. Herhaling.

De christelijke godsdienst heeft nieuwe deugden geopenbaard. Marseille werd door de Grieken gesticht. De nog onlangs zoo welriekende, fraaie en frissche roos is in het kruidboek nu slechts eene bleeke, verdroogde en verdorde bloem. In den voorhistorischen tijd was ons land bedekt met dichte wouden, en in deze bosschen vond men het heerlijkste houtgewas naast kromme en gehavende boomen; op alle laagliggende plaatsen breidden zich stilstaande wateren uit, vol rottende planten, alsmede modderige poelen of moerassen, die slechts vergiftige insecten voedden en allerlei ongedierte tot schuilplaats dienden. Een brandende dorst en een snijdende honger kwelden de troepen op dien overhaasten terugtocht. Verwelkte bloemen zijn niet meer welriekend. Wijlen de Oostenrijksche keizerin was algemeen geliefd en wordt, vooral in de hutten der armen, nog algemeen betreurd. Een arme blindeman, door een' kleinen jongen geleid, vroeg smeekend eene aalmoes. Karel de Groote doorreisde aanhoudend zijn uitgestrekt rijksg gebied. Deze gewaande edelman werd weldra herkend en ontmaskerd. De zieke heeft den geheelen nacht getobd en gewoeld. Houdt gij van gebrande amandelen? Hier zijn de uitgelote nummers.

STERKE WERKWOORDEN.

13. Onvoltooid tegenwoordige tijd.

Ik zend u de courant (krant). Gij zendt mij het boek. Zij zendt u eenen tros druiven. Ik scheld u niet uit. Gij scheldt mij voor bedrieger. Hij scheldt ons die schuld

kwijt. Ik schend nooit mijn gegeven woord. Ik bid met aandacht. Bidt gij wel in de kerk? Als de zon verschijnt, verdwijnt de schemering. Gij rijdt, of gij dol zijt. Ik bied u mijne vriendschap aan. Biedt gij geen te hooge som voor dat huis? Gij biedt ons een fraai geschenk aan. Onze tuinman bindt de planten op. Met zijne slaglanden rijt de ever het paard de borst open. Een verstandig kind zwijgt op tijd. Ik strijd voor eer en goeden naam. Strijdt gij mede? Hij strijdt tegen windmolens en maakt zich belachelijk. Ik rijd naar de naaste stad om den dokter te halen. Als gij uitglijdt, zult gij u bezeeren. Zij braadt een kuiken, en ik braad een' kalkoen. Ik raad u aan: wees voorzichtig. Ik weet iets, dat gij niet raadt. Ik scheid ongaarne van u. Scheidt gij er nu al uit met werken? De zee scheidt Corsica van Italië. Wie liegt of bedriegt, verliest het vertrouwen. Zie, men hijscht de Nederlandse driekleur in den top van den mast.

14. Onvoltooid verleden tijd.

Bondt gij zelf uwe schaatsen aan? Wondt gij uw horloge op? Wierpt gij uwe boeken in een' hoek? Baadt gij toen om genezing? Krompt gij ineem van angst? Scholdt gij hem uit voor bedrieger? Wont gij bij dien handel veel geld? Wond de slang zich toen om zijn lichaam? Waarom begint gij, toen het te laat was? Vondt gij die uitvlucht niet gezocht? Zonkt gij zoo diep in de sneeuw? Schondt gij nooit uwe belofte? En schond hij toen zijn woord van trouw? Sneedt gij uwe naamletter in dien boom? Gleet gij toen van de helling? Leedt gij veel inwendige pijn? Kreet gij niet bij al dat lijden? Gleet het ijs langs den boeg? Greept gij dien vogel met de hand? Zwierft gij door wilde landstreken? Reedt gij voor uw plezier te paard? Streedt gij mede in de gelederen? Reet gij hem de kleeren van het lijf? Traadt gij uw geluk niet met voeten? Laast gij toen niet allerlei romans? Vergaat gij uwe belofte niet? Dolft gij een grafje voor uwen vogel? Vondt gij uwen broeder terug? Bondt gij zelf uwe boeken in?

Gij baadt om genade. Ge gaaft mij uw woord. Jij vergat je belofte. Gij reedt goed te paard. Hij bad om genade. Hij gaf mij zijn woord. Gij zwierft langs verre stranden. Gij riedt hem aan, de vlucht te nemen. Hij ried ons allen aan, de vlucht te nemen. Gij maat de diepte met het oog. Gij stondt peinzend tegen het venster geleund. Gij hieldt u goed. Hij hield zich met inspanning boven water. Ik hield niet van muziek. Hij bond den rozetak aan den bloemstok. Gij bondt den hond aan de bank vast. De doodgraver dolf eenen kuil. Gij dolf t langē tijd in het mulle zand. Gij scheidde(t) toen noode van uw' vriend. Gij heette (t) hem hartelijk welkom. Hieldt gij toen uw woord? Ik houd altijd mijn woord, maar hij hield zijn woord niet. Gij riedt hem verkeerd. Je braadde het vleesch te hard. Ik ried u toen aan, rust te nemen. De knaap blies op eenen hoorn. Ge bliest fraaie zeepbellen. Ge streedt in de voorste gelederen; ook uw broeder streed met moed.

ZWAKKE EN STERKE VERVOEGING.

16. Allerlei.*

Geachte vriend, aanvaard mijn' dank voor de zoo gewenschte hulp, mij door u op zulk eene kiesche wijze verleend.

Ik heb reeds het ambt aanvaard, dat geheel beantwoordt aan de verwachtingen, zoolang gekoesterd.

In het welige landschap, beschenen door de morgenzon, vervroolijkt door 't liefelijk gezang der leeuweriken, doorsneden door ruischende beken en bruisende stroomen, mochten de reisgenooten zich nedervlijen.

Na een kort oponthoud zetten ze den moeielijken tocht voort; ze scheidten van de schoone plek, namen hunne tasschen op, en al brandde ook de zon, nu moesten ze wedijveren, wie 't eerst het doel der reis bereikte.

„Soldaten, houdt stand, laadt het geweer, legt aan, brandt los,” zoo ging 's Prinsen kapitein commandeeren.

„Gij, kanonnier, beantwoord 's vijands schieten, als onze vlag is geheschen. 't Zijn achter gindschen wal geen barsche ijzervreters, maar slechts snaterende ganzen.”

't Jongetje wrong de armpjes door 't nauwe raampje.

Zijn steunsel ontgleed hem. Gij vermoedt reeds, wat gebeurde.

't Kind stortte neer met gekneusde ledematen op het bestrate voorplein, in plaats van op zacht gras of kruid. De juffrouw nam sponzen en windsels om het te wasschen en te verbinden.

17. Allerlei.

Diogenes verraste eenen dief. „Verschoon mij”, zeide deze, „ik wist niet, dat het van u was.” „Schurk”, antwoordde de wijsgeer, „gij kondt weten, dat het niet van u was.” „Leen mij vijf franken,” zeide een Gaskonjer tot mij. „Het is mij onmogelijk,” antwoordde ik hem, „want ik heb er slechts twee.” „Welnu,” vervolgde hij, „leen ze mij maar, dan zult gij er mij nog drie schuldig zijn.” Kind, wees rechtvaardig en deugdzaam, en gij zult zoo gelukkig zijn, als men op aarde wezen kan. Welke ook de moeilijkheden waren, die Peter de Groote te bestrijden had, hij vreesde er geene. Wanneer gij bemiddeld zijt, wees dan milddadig, en al bezit gij weinig, laat toch nooit den arme ongetroost van u gaan. Het penninkske der weduwe was den Heere aangenaam. De misdadiger verraadt zich zelve bijna altijd. De dood vereenigt, hetgeen hij gescheiden had. Wij verzoeken u dringend, ons den lasteraar te noemen, die zich beijverd heeft, ons in uwe oogen zwart te maken. De overgrootvader van dezen vorst werd door zijne eigen onderdanen omgebracht, en zijn grootvader is ontroond geworden. Wij moeten vertrekken, het is reeds laat, het mist, het motregent, het ijzelt; het is zeker, dat het donker weer wordt. Weinig vermocht in dien krijg moed tegen overmacht.

18. Allerlei.

Kinderen, gehoorzaamt uwe ouders; bemint en eerbiedigt hen, zoolang gij leeft. De geschiedenis is de school der volken; zij brengt de ondeugd in verachting, ontmaskert valsche deugden en bewijst door duizenden voorbeelden, dat niets groot kan genoemd worden dan eer en deugd. De werkzame bant de luiheid uit zijn huis en beschouwt haar als zijne grootste vijandin. Bedroef niemand, laak nooit zonder reden, berisp nimmer in drift, en wees steeds gereed om beledigingen te vergeven. Wij hebben ons verbeeld, dat gij gelijk hadt, maar wij zien nu, dat wij hebben gedwaald. De nederige wordt bemind en de hoogmoedige veracht. Wij werden allen door dien uitslag teleurgesteld. Morgen zal de overledene ter aarde besteld worden. Deze teraardebestelling zal met veel plechtigheid geschieden. Toen Cyprus erg door slangen geplaagd was, werden er die groote soort van katten aangefokt, welke nog Cyprische katten genoemd worden. Als gij een beter leven geleid hadt, zoudt gij nu even gelukkig zijn als uw broeder, maar gij hebt uw' leertijd verbeuzeld en uw fortuin verspild; nu plukt gij van dat alles de wrange vruchten. Men doodverfde hem als den aanstaanden minister. Ik heb het mij niet ontveinsd, dat ik meer had vermocht. De wateren wiesen en verzwolgen menschen en vee.

19. Zwakke en sterke volt. deelwoorden.

Een welbestede dag. De door den oorlog verwoeste dorpen. De verspreide soldaten van een verslagen leger. Dat zijn geraffineerde bedriegers. Het gepolijste staal van die degens. Men verbond zich met eenen plechtig gezworen eed. Weet gij, wat men verstaat door de bereiden wapens van een leger? Hebt gij wel eens een der verheven reizangen van Vondel gelezen? Gegoten ijzer is bros, veel brosser dan het gesmede of geslagen

ijzer. De grijsaard ziet met weemoed terug op zijn ver vloten jaren. In de bergstreken reizen de dames meestal op aan den toom geleide muilezels of op paarden. Verduurzaamde levensmiddelen gaan met scheepsladingen naar Indië. De weloverleide aanslag mislukte door een onvoorzien geval. De ter dood verwezen spion werd gefusilleerd. De soldaten van het bivouak ontwaakten met verstijfde ledematen. De uitgelachen tooneelspeler haastte zich om een goed heenkomen te vinden. De soldaten marcheeren in het vijandelijke land met geladen geweren. Gedegen goud wordt schaars gedolven. Fijngestooten eierschalen zijn een goed voedsel voor onze hoenders. Bij een tornooi- of steekspel zag men honderden fraai uitgedoste ridders. De verdreven bevolking van zoovele steden en dorpen was diep ongelukkig. De ontloken rozen glanzten in den gloed van de schitterende ochtendzon.

20. Allerlei.*

Toen ge u in volle zee bevondt en niet anders zaagt dan lucht en water, schepte(t) gij er soms vermaak in: de lichtgrijze wolkjes na te teekenen, die aan den blauwen hemel achter elkander voortdreven. Vooral tegen den avond spreidden zij eene betooverende schoonheid ten toon, daar zij met de prachtigste kleuren prijkten. Op een' avond, een halfuur na zonsondergang, ging allengskens de geregelde wind liggen. De wolken, die eerst op tamelijk gelijke afstanden voortdreven, werden zeldzamer, en in het westen, waar zij opeengestapeld waren, namen zij de gedaante van een landschap aan. Zij vertoonden een uitgestrekt land met hooge bergen, die door diepe valleien gescheiden en door spits toeloopende rotsen gekroond waren. Een groote stroom vloeide in de diepe dalen, en eene brug, op gebroken palen rustende, overdekte dien zonderlingen stroom. Men zou gezegd hebben, dat het eene wezenlijke, op anderhalf uur van ons gelegen, landstreek was. Wellicht was het de weerkaatsing boven den gezichtender van eenig vergelegen eiland Meer dan eens

worden onervaren zeelieden door zulke luchtspiegelingen bedrogen. Maar dat wij allen genoten hebben van het zeldzame verschijnsel, behoef ik niet te betoogen.

21. Deelwoorden.

De bruisende bergbeken. De ruischende popelblaren. De gesloken waren. Wat zijn gekorven dieren? De wassende maan. Het gewasschen en glanzig gestreken linnengoed. De gewiede wortelvelden. De rivieren zijn door de regens erg gewassen. Kent gij ook gewast linnen en gewast tijk? Wat al verzonnen leugens! De Leidenaars zochten de afgekloven beenderen op de mesthoopen. Een zeventigtal uitgelezen krijgers werden opgehoopt in het benedenruim van het turfschip van Breda. Moeder vindt geweven kousen minder sterk dan gebreide. De weg lag bezaaid met de afgehouden takken der gesnoeide boomen. Van de bedolven mijnwerkers werden er nog eenige gered. De avondzon was al achter de westerkim gedoken. Menige vesting werd in ons land ontmanteld. De meid heeft de gang nog niet geschrobd. Heeft onze kat je zoo gekrabd? Onheilspellende tijdingen verontrustten toen dag aan dag de Belgische bevolking. Die woorden van den examiner waren zeer ontmoedigend voor den examinandus. Niemand heeft nog de meesterwerken van Rembrandt of van Rubens geëvenaard. Het bergpad is nu geëffend en zeer geëigend voor eene voetreis. De zonnestralen werden in de spiegelruit dier villa's weerkaatst. Die belasting heeft de schatkist wel degelijk gestijfd. Mijne boorden en manchetten zijn veel te slap gesteven. In het uitstalraam van dien winkel liggen alle goederen geprijsd. In dezen kouden winternacht hebben de sterren met ongemeenen luister gelandsd.

22. Allerlei.*

Weet gij wel, dat uw neef wordt gedoodverfd als de opvolger van den afgetreden minister van koloniën?

De kunstenaar, die thans den eersten prijs heeft ontvangen, is dezelfde, wien de jury verleden jaar den tweeden toekende.

Nu de aristocratische familiën van de kasteelen in den omtrek den parvenu hebben laten merken, dat zij niet op zijn' omgang gesteld zijn, heeft deze de wijste partij gekozen en van verdere toenadering afgezien.

Van welonderrichte zijde vernemen wij, dat de leider der gesmede samenzwering zich in hechtenis bevindt.

Daar ik dagelijks blootsta aan de grievendste beledigingen van mijn' patroon, den heer A., wil ik mijne verbintenissen met hem verbreken, het koste wat het wil.

De publieke opinie beschouwt hem als den leider van het komplot; door den rechter werd hij echter de minst schuldige geacht.

Het kostte de vereeniging ontzaglijk veel moeite, hare plannen te verwezenlijken en de bedompte krotten te vervangen door geriefelijke, volgens de eischen der gezondheidsleer ingerichte woningen.

Al nader kwam de weidsche stoet der adellijke jagers, steeds duidelijker klonk 't brieschen en hinniken der paarden.

Hoewel geenszins met zijn lot tevreden, berustte mijn vriend er niettemin in, daar hij steeds bleef hopen op verbetering van zijne positie.

23. De ontevreden daglooner. *

Een daglooner ging op een' schoonen zomermorgen in alle vroegte naar zijn hooiland, met de blanke, scherpgewette zeis over den schouder. Hij liep eenigszins voorover, als menschen plegen te doen, die gewoon zijn, zware lasten te torsen. Het was nauwelijks drie uur, en alle dorpsbewoners rustten nog in diepen slaap. Maar de man had zich zoo vroeg op weg begeven, wijl hij een' verren weg moest afleggen om het veld te bereiken, waar hem zijn zware arbeid wachtte.

Lichte strepen aan den oostelijken hemel kondigden aan, dat de zon weldra boven den horizon zou rijzen. Maar de

daglooner sloeg geen acht op het heerlijke natuurverschijnsel en luisterde evenmin naar het kwinkeleeren der gevederde zangers, die in boomen en struiken de opkomende zon met vroolijke wijsjes begroetten. Hij slofte voort met zwaren, eentonigen tred, nam de zeis nu eens op dezen, dan weer op den anderen schouder, terwijl van tijd tot tijd een zware zucht de ontevredenheid verried, die in zijn hart huisde. De man bromde binnensmonds: „Elken dag arbeid ik van den vroegen morgen tot den laten avond, en trots mijne inspanning lijdt mijn huisgezin somwijlen bittere armoede, terwijl de rijke, die zijn leven in ledigheid slijt, zich in weelde baadt en al zijne wenschen kan bevredigen.”

De man bedacht niet, dat God den rijke zoowel als den arme Zijne kruisen overzendt en dat er meestal meer geluk woont in hutten dan in paleizen.

24. Lente.

Het schoone jaargetijde is wedergekeerd. De boomen vertoonen reeds hunne gezwollen knoppen. De seringen en andere voorjaarsbloemen sieren tuinen en parken, of worden door de bloemisten als in triomf op de bloemmarkt uitgestald en vinden grage koopers. De wandelaars komen weer buiten; de zachte, aangename lucht lokt menigeen uit om een uitstapje te wagen. Tegen den avond heeft nu eene wandeling door de stad veel bekoorlijks. Op den dag wordt er het oog vermoeid door al te groote drukte van voetgangers, wagens, rijtuigen, trams, omnibussen, taxi's en auto's: de gansche stad heeft dan iets koortsigs. Maar zoodra het starrenlicht komt, verandert alles. De meeste huizen kleden zich in eene nevelachtige schaduw; de arbeid wordt door vermaak vervangen. Ieder rust van zijn dagwerk. De schouwburgen gaan open, de lampen worden in de winkels ontstoken, de electriche gloei- en booglampen gaan glanzen en schitteren. De ijzige noordooster is vervangen door den zoelen zuidwester, en men gevoelt weer, dat de zomer ophanden is.

II. HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.

1. Meervouden.

Wij volgen de wegen en voetpaden door bosschen en bouwlanden. In deze flesschen zijn eenige bloedzuigers. Musschen verdelgen ook wel rupsen en allerlei insecten. Die jagers lieten hunne ledige weitasschen bij den boschwachter. Zeevisschen zijn in den regel grooter dan riviervisschen. Dit moeras staat vol russchen en lisschen. Hoeveel menschen waren er wel samen? De kikvorschen slapen in den winter in poelen en slooten. Wij zagen drie stroowisschen op het water drijven. Schollen, botten, schelvisschen en tongen zijn zeevisschen. Plant deze rozen in bloempotten. De bosschen dier eilanden zitten vol apen. Loten zijn dunne takken. De dromedarissen zijn kameelen met ééne bult. Op de boerenkermessen kan het meer dan vroolijk toegaan. Deze man heeft reeds drie vonnissen tot zijn last. Kent gij één' der raadpensionarissen van Holland?

2. Het meervoud bij toonlooze slotlettergrepen.

Snippen en kieviten zijn moerasvogels. Leeuweriken zijn zangvogels. Haviken en sperwers zijn roofvogels. De monniken der kloosters schreven in de Middeleeuwen vele boeken af. Perziken zijn uitheemsche vruchten. Wat willen die dreumesen in onzen tuin? Doof die brandende lem-meten uit. Wat voor diemiten hebt gij in den winkel? Wat zijn die lotelingen echte b o t t e r i k e n ! Die honden zijn echte lobbesen, zij laten geweldig met zich sollen. Met ketenen beladen, trekken de arme bannelingen naar Siberië. Eene rij van Engelen zag door 't dunne wolkfloers heen. Dit meisje mocht slechts tien lentes beleven. De getuigen werden allen opgeroepen. In die laden liggen boekjes met fijne prentjes. Wat betaalt gij voor die zwezeriken?

3. Verzachting der **f** en der **s**.

Zet de glazen en de doozen op die planken. De daken der oostersche huizen zijn plat. De vossen loeren op eenden en ganzen. Abrikozen zijn geurig en zoet. Hier hebt gij eenige frambozen, alsook eenige blauwe druiven. Patrijzen noemt men ook wel veldhoenders. De gemzen leven op de hooge Alpen. De halzen der giraffen zijn buitengewoon lang. Leg deze baarzen in die korven. De huizen aan den dijk bezweken onder den slag der golven. Bij tusschenpoozen hoorden wij het gonzen van bijen. Raven zijn groote dieven. De graven van Holland waren machtige heeren. De valiezen van dezè dames zijn splinter-nieuw. De stadhuizen van Brussel en Parijs zijn fraaie gebouwen. In de paleizen dezer vorsten vindt men beeldhouwwerken en schilderijen. Houdt gij van radijen en ramenassen? De hazen slapen met de oogen open. De wolven vereenigen zich soms in troepen. Columbus maakte drie reizen naar de Nieuwe-Wereld. Deze dievegge heeft die dames bestolen.

4. Bijzonderheden.

Een dozijn eieren kostte vijftig cents. Wat hebt gij uwe kleederen bemorst! In die stallen staan rammen, bokken, kalveren, koeien en ossen. Onze tuinlieden bezochten de lusthoven dier groote steden. De lammeren loopen tusschen de hoenders. Wat zijn deze rozebladen fraai van kleur! De bladen van uw boek zitten vol vlekken. De soldaten rukten op in tien gelederen. De bladeren van den laurierboom zijn leerachtig en taai. Laat op dien feestdag uwe liederen door velden en bosschen klinken! Ziet gij daar die schepen met hunne witte zeilen? De Franschen verloren toen elken veldslag. Engelschen, Denen en Noren zijn stamverwanten. De Noormannen waren geduchte zeeschuimers. Die smeden werkten aan deze stoomschepen. Mijne oogleden vielen dicht van vermoeidheid. Deze ste-

den zijn omringd door dennenbosschen. De raderen van die karren zijn versleten. De grond dier oude kerkhoven zit vol menschenbeenderen.

5.

Er vergingen twee schepen op de koraalriffen. Het menschelijk lichaam heeft vier ledematen. Hoeveel leden of ledmaten telt dit kerkgenootschap hier? Bij het omwerken van den grond vond men twee paarderiffen. Het leger van Alva telde twintig duizend man. De komst des konings bracht heel wat volk op de been. Na tien jaar op Java geweest te zijn, zijn uwe neven teruggekeerd. Deze veerlieden zullen die kooplieden over de rivier zetten. Op die markten kwamen Russen, Franschen, Duitschers en Engelschen. De Gelderschen vielen plunderend in de Meijerij. Kaaimannen of kaaimans zijn een soort van krokodillen. Waar bergt deze dame hare kleinooden en sieraden? De officieren droegen oranjesjerpen en sjako's. Bij welken slager hebt gij die rollenden gekocht? Op het barre strand van Nova-Zembla stonden twee kruisen. Hier verkoopt men balanssen, sponsen, kaarsen, kransen, kousen en rouwfloersen. Zulke dwaasheden noemt uw broeder maar kleinigheden!

6. Gemengde oefeningen.

Leliën zijn fraaie bloemen. Perziken en abrikozen zijn steenvruchten. Forellen zijn fijne visschen. Ansjovissen worden op onze kusten veel gevangen. Deze serviezen kosten veel geld. In die priëlen is en blijft het koel. In die fabrieken weeft men diemiten stoffen. Kersen en morellen zet men wel op brandewijn. Die karaffen en flesschen zijn fraai geslepen. De landlieden zijn zeer druk, want het is nu oogsttijd. Hutten zijn kleine huizen. Zwanen hebben lange halzen. Ganzen en eenden zijn zwemvogels. Ratten, muizen, vossen en rupsen zijn schadelijke dieren. Deze heeren zijn geen Engelschen, het

zijn Franschen. Waar gekapt wordt, vallen spaanders. De assen dezer locomotieven zijn versleten. De bevelen des keizers waren stellig en streng. De knaap bezeerde zich aan beide knieën. De lammeren huppelen naast de schapen. Menige volksmenner wil door drogredenen zijne hoorders voor zich winnen.

7.

Kinderen zullen volwassen worden. Die oude huizen zitten vol ratten en muizen. Lijm wordt gemaakt van de hoeven van koeien en ossen. Er waren verschillende vreemdelingen aan boord, als: Franschen, Engelschen, Denen en Noren. De Engelschen rekenen bij ponden, shillings en stuivers. Engeland werd eerst door de Romeinen, later door de Noormannen veroverd. Op die wandeling zagen wij leeuweriken, haviken, kievit en andere vogels. In onzen tuin hebben wij dahlia's, foksia's en geraniums, ook rozen, verbena's en violieren. Dromedarissen zien er anders uit dan kameelen. Ansjovissen en sardijnen zijn kleine visschen. De kermessen in de steden worden gaandeweg afgeschaft. Deze dreumesen bederven uwe linialen, passers en verfdoozen. Hier verkoopt men mombakkesen, trompetten en ratels. Wat zijn die takkenbossen zwaar! Deze flesschen zijn van wit glas. Musschen, vinken en meezen en vooral koekoeken dooden tal van rupsen en allerlei insecten. In dezen winkel verkoopt men weitasschen, geweren, kogels en andere jachtartikelen.

8.

De schutters stonden in liniën geschaard, er waren vier gelederen. Aan die open tafel eet men elken middag drie vleezen. Ik hoop, dat het u naar den vleeze mag gaan. In die kasteelen vindt men allerlei kostbaarheden en antiquiteiten; sommige zijn ware musea van oudheden. Velen meenen ten onrechte, dat de Chineezen en Japanneezen geheel overeenkomen in aard en zeden. Weet gij het onderscheid tusschen planeten en kometen? De profeten

waren godsgezanten. De Siameezen weigerden in 1852 de gebruikelijke schatting aan de Chineezen te betalen. De woestijn geeft soms tooneelen van jammer en ellende, van schrik en wee. Zijn deze kwasten en penseelen van dassenhaar? He, wat hebt gij daar heerlijke kweeën en sleeën!

Met houweelen en spaden groef men de lijken van onder het puin op. De dames sneden het neteldoek in reepen en maakten daarvan japonnen met geeren. Berg uwe kleinoorden en sieraden in dat schrijn. Een mensch heeft vier ledematen. Wat verstaat gij door lidmaten? Twee schepen zijn op die koraalriffen reeds gestrand. Deze heeren gingen met hunne eegaas op reis naar Zwitserland. In Limburg bakt men op kermistijd allerlei vlaas. De raas dezer schepen waren door den storm geknakt.

9.

De bibliotheken dezer groote stad. De diademen der vorstinnen en prinsessen. Deze magneten zijn zeer sterk. De lemmeten der kaarsen. Wat lobbessen van jongens zijn dit! Die knapen zijn echte brekespellen. Wat zijn dat nu voor streken? Op die kermissen ontbraken nooit de honden- en apenspellen. Weet gij het onderscheid tusschen telescopen en microscopen? In dien winkel verkoopt men sponsen, karwatsen, kransen, balansen, bascules en kruisen voor kerkhoven. Wat zijn nimfen en feeën? Philosophen zijn wijsgeeren. Fotografen zijn kunstenars. Telegrafisten zijn meestal rijksambtenars. Hier groeien vergeet-mij-nieten. Hebt gij ook eenige kruidje-roer-mij-nieten, tuinman? Wat willen die spring-in-'t-velden toch? Hebt gij wel eens eene opening van de Staten-Generaal bijgewoond? De gouverneurs-generaal van Nederlandsch-Indië wonen te Buitenzorg. In onze stad hielden de candidaat-notarissen hunne jaarlijksche vergadering. De generaals-majoor en de luitenant-generaals van óns leger. De adspirant-ingenieurs en de adjunct-commiezen. De sergeant-majours en de luitenants-adjudanten.

10. Uitheemsche woorden.

De leerling zal zijn best doen, om de volgende meervoudige zelfst. naamw. goed op te schrijven:

De cadeau's, de bureau's, de gymnasiums, de gymnasiën, de gymnasia, de museums, de museën, de musea, de albums, de geraniums, de datums (data), de circussen, de krokussen, de cactussen, de kuben, de critici, de musici, de politici, de examinandi, de cipiers, de formulieren, de zefieren, de zefirs, de portiers, de portieren, de professors, de professoren, de doctoren, de dokters, de nota's, de kilo's, de individu's (individuen), de acacia's, de reçu's, de firma's, de piano's, de villa's, de sjako's, de portemonnaies, de collega's, de kanaries, de decoraties, de lelies (leliën), de oliën, de bougies, de provincies (provinciën), de cahiers, de diners, de soupers, de coupé's, de canapé's, de moskeeën, de tropeeën, de fecën, de likeuren, de odeurs, de transporteurs, de inspecteurs.

11. Herhaling.

Deze ritmeesters waren onze metgezellen op onze tochten door de dorre prairiën van Noord-Amerika. Ziehier de beeltenissen der beide vorsten, met wie deze verbintenissen gesloten werden. Gij werdt door de fabrikanten zeer heusch ontvangen; zij leidden u minzaam rond in hunne fabrieken, en gij kondt alleszins de vele samengestelde machines beschouwen, vervaardigd tot het spinnen, weven en verven van allerlei stoffen. In deze ververijen worden de stoffen op chemische wijze geverfd. Als de buitenman op een' helderen dag van Maart zijn' esschen stok opneemt en rondwandelt, ziet hij alom de braakakkers vervuld met deftige schapen en vroolijke lammeren. Eer de maand ten einde loopt, zijn hem de eerste kievitseieren gebracht, zijne perziken beginnen te bloeien, en een lichtgroen waas spreidt zich over zijne boomen. 's-Hertogenbosch en 's-Gravenhage zijn bloeiende steden; de eerste stad ligt aan de samenvloeiing van Dommel en Aa, de tweede

ook Residentie geheeten, is nabij de Noordzee gelegen Groot-Brittannië bezit vele koloniën in Azië, Amerika en Australië. De sprinkhanen zijn eene plaag voor het Oosten. Toen de gevederde zangers door groot en klein werden vervolgd, verminderde hun aantal zienderoogen. Allerlei schadelijke insecten kregen ongemerkt de overhand en vraten bloesems en bladeren weg.

12. Bijzonderheden.

Jonkheer, jonkvrouw, jonkheid, jonkman, sprinkhaan, gebriesch, gekrijsch, gedruisch, geruisch, disch, esch (boom), kikvorsch, Paaschfeest, Paaschvuur, Paschen, Januari, Februari, Juni, Juli, biljart, biljet, postiljon, vermiljoen, paviljoen, portefeuille, feuilleton, medaille, photographie, geographie, fotograaf, telegrafist, Pruisen, Overijsel, knots, spits, bliksemflits, gids, loods (gebouw), loods (zeeman), dronkaard, lafaard, blufferd, stumperd, litteeken, buskruit, rattenkruit, wormkruid, kruitmolen, kruithoorn, zonneglansen, kalfsvleesch, weitasch, stroowisch, kerstmis, kerstfeest, kerstkrans, kerstavond, gebruis, zomerdos, boomgaard, pennenhouder, hondenhok, medehelper, roggeaar, modeartikelen, dennenbosch, dennenhout, beukenhout, lindenhout, wilgenhout, beukebladeren, beuketak, eikestam.

13. Verkleinwoorden.

Jantje zag eens pruimpjes hangen, o, als eieren zoo groot! Het kind wilde nog graag een uurtje opblijven. Wat zong het vroolijk vogelkijn, dat in den boomgaard zat? Klein vogelijjn op groenen tak, wat zingt ge een lustig lied! Klein Annaatje teekende iets op haar leitje. Catootje heeft allerlei speelgoed: poppetjes, stoeltjes, tafeltjes, pannetjes, bordjes en schoteltjes. Mijn zusje is een tevreden meisje. Uw neef is me een heertje! Het ventje rookt nu al dapper zijn sigaartje. Foei, kindertjes, wat een rommeltje, wat een boeltje! Zelfs de arme weduwe offerde haar penninkske. Ons Jantje had een sjakootje en een ranseltje. De jongens lieten nu en dan een

hoeraatje hooren. Er was niets te koop dan eenige palinkjes en eene handvol spierinkjes. Het meisje kreeg een graatje in de keel. In dit laatje lagen drie ringetjes. Het vrouwtje ging naar de markt, om haar eiertjes (eitjes) te verkoopen. In dit melkkannetje zijn drie gaatjes. Jootje gaat uit wandelen met haar broertje Kootje. Houdt gij van broedertjes? Grootmoe zat met een boekske in een hoekske.

14.

Hier zijn eenige lelietjes-van-dalen. Wie heeft dat appel-boompje beschadigd? Louise kreeg een canapétje en een sofaatje voor hare pop. Is uw kanarietje een mannetje of eene pop? Een der werken van Justus van Maurik heet Burgerluitjes. De dichter De Génestet noemt een pas geboren kind een koninkje in doeken. Een kommaatje mag daar niet ontbreken. Het wijfje zat te broeden, terwijl het gaaike voor het voedsel zorgde. Mamaatje, heb een amerijtje geduld! Ik ben zoo vrij, u dat cadeautje aan te bieden. Hij geeft geen aasje om de studie van dat vak. Een stuivertje gespaard, is een dubbeltje gewonnen! Het is lente: de lammertjes huppelen, de schaapjes grazen, de blaadjes botten uit, de bloempjes ontluiken. Wie zijn uwe overbuurtjes? Mijn zusje was verkleed als herderinnetje; zij droeg een korfje van fijne bloempjes en een strooioedje met korenaren; lintjes en strikjes sierden haar japonnetje en gekruiste roode bandjes met zilveren gespjes hare lageschoentjes. Broertje zag aan het strand de scheepjes zeilen. Paatje en maatje spraken bij den haard over koetjes en kalfjes.

15.

Men dient goed te letten op de spelling van sommige verkleinwoorden, als op die van: laatje, slaatje, paatje, maatje, Catoetje, Annaatje, Kaatje, bedsteetje, zootje, reetje, knietje, buitje, luitjes, sleetjes, bijtjes. Het was eene visite van jongens en meisjes:

men gaf elkaar raadseltjes op, men blies zeepbelletjes, men at koekjes, krakelingetjes en chocolaadjes, suikererwtjes en ulevelletjes, ja, zelfs boterhammen met aardbeien. In dit stadje vindt men een hofje voor oude vrouwtjes; de bes(t)jes hebben het er goed. Hij staat bij oompje in een goed blaadje. Die knaap kent zijne les op zijn duimpje. Als ons karretje op een' zandweg rijdt, gaat het ons goed in 't leven. Het kanarietje is uit het kooitje gevlogen. Kaatje had haar ringetje en haar vingerhoedje verloren op dat wandelingetje. Het spreekwoord zegt: Boontje komt om zijn loontje. Voor zulk eene goede zaak moest ieder zijn penninkske bijdragen. Het winter- of tuinkoninkje is een fijn vogeltje met spitsen bek. Het Penninkske der Weduwe is een fraai gedicht van De Génestet.

16. Eigennamen.

Engelschen, Franschen, Spanjaarden, Portugeezen, Italianen, Oostenrijkers, Savoyaards, Zwitsers, Denen, Noren, Zweden, IJslanders, Eskimo's, Samojuden, Chineezzen, Japanneezzen, Indiërs, Maleiers, Javanen, Madoereezzen, Europeanen, Aziaten, Afrikanen, Australiërs, Egyptenaren, Brazilianen, Peruanen, Vuurlanders, Nieuw-Zeelanders, Zeeuwen, Overijselaars, Friezen, Noord-Brabanders, Utrechtenaren, Gelderschen, Hongaren, Duitschers, Saksers, Beieren, Corsicanen, Sicilianen, Maltezers, Candioten, Spartanen, Atheners, Macedoniërs, Roemeniërs; — Amsterdammers, Hagenaars, Bosschenaars, Maastrichtenaars, Zwollenaars, Brusselaars, Parijzenaars, Genueezen, Napolitanen, Milaneezen, Florentijnen, Venetiërs, Algerijnen; — Arnhemmers, Haarlemmers, Lochemers, Gorcumers, Makkumers, Hattemers, Jeruzalemmers.

17. Allerlei.

Onze oude mutsenwaschster is oppasster in het ziekenhuis geworden. Een zwerm sprinkhanen overstroomde eens Oud-Egypteland. De oude Egyptenaren maak-

ten van het cypressenhout doodkisten voor de gebalsemde lijken of mumiën. Wij zagen in het invalidenhuis eenige oudgedienden met eervolle l i t t e e k e n s. De Israëlieten moesten onder de Pharao's als slaven zwoegen aan den bouw van piramiden, obelisk en andere reusachtige werken. Ons land telt elf provinciën; hoeveel provincies heeft België? Deze sociëteiten tellen vele lidmaten of leden. Sfinx en waren reusachtige gedrochten. In dit moeras groeien vele russchen en lisschen. Het valt u moeilijk, de data dier feiten te onthouden? Weet gij ook, wat drama's zijn? Des avonds dansten millioenen mugjes boven slooten en weilanden. Er lagen duizenden lijken op het slagveld. Honderden reizigers kwamen bij die schipbreuk om. Ziedaar twee tobben, elk met vier handvatten. Hij gaf mijn broertje twee kersen en mijn' neef eene handvol frambozen. Houdt gij van omeletten? Uwe manchetten zitten in die pakketten. Wat zijn pakketbooten? Abrikozen en perziken smaken lekker. De lorgnetten van deze dames zijn van goud. Wij zagen in Artis twee rhinocerossen of neushoorns en drie nijlpaarden of hippopotamussen.

18. Allerlei meervouden.

De lofredenen, de kleinooden, de aardvlooien, de drogredenen, de dosissen, de moliken, de botteriken, de kronieken, de parasieten, de premiën, de commissiën, de genieën, de melodieën, de harmonieën, de doctoren, de centra, de errata de data, de kuben, de geniën, de musici, de politici, de examinandi, de filosofen, de fotografen, de nimfen, de vleezen, de struisen, de sluizen, de glansen, de bibliotheeken, de diademen, de magneten, de hypotheeken, de telescopen, de alphabetten, de sabbatten, de saucijzen, de manilla's, de thema's, de bases (basissen), de ideeën, de zeeën, de knieën, de dictees, de dominees, de moskeeën, de tropeeën, de cactusen, de circussen, de ingenieurs, de directeurs of directeuren, de likeuren, de humeuren, de entrepots, de kaaimannen of kaaimans, de hyena's.

19. Verbuiging. — Genitieven.

Dui'schlands bosschen. Zwitserlands meren. Nederlands kanalen en rivieren, zijlen en sluizen. Frankrijks wijnbergen. Englands fabrieken. Ruslands mijnen. Spanjes hoogvlakte. Portugals havens. De steden van Italië en Turkije. Oostenrijks zoutmijn. Afrika's wildernissen. Europa's beschaving. Amerika's rijkdommen. De landen van Azië. Java's vulkanen. Peru's zilvermijnen. Zwedens poelén en stortbeken. Denemarkens eilanden en straten. IJslands moddervulkanen. China's overbevolking. Japans beschaving. Soedans zwarte bevolking. Egyptes tuinen. Saksens nijverheid. Corsica's rotsen. Malta's vestingwerken. Cyprus' mijnen. Bali's wouden. Sumatra's kusten, Genua's haven. Haarlems omstreken. Arnheems schoone winkels. Lochems kerktoren. Gorcums visschers. Alkmaars kaasmarkt. De straten van 's-Gravenhage. De kathedraal van 's-Hertogenbosch. De markt van Zwolle. Het meer van Constanz. De golf van Napels. Leidens ontzet. Hollands vlag. Neerlands grond.

20.

Sophia's boek en Louises lei. Anna's thema's en Otto's brieven. Lizes opstellen en Amalia's stijloefeningen. Philippus' pennen en Julius' linialen. Hendriks passer en Jacobs inktkoker. Koningin Victoria's regeering. Keizer Napoleons verbanning naar Elba. Graaf Floris' dood. Hertog Reinouts gevangenschap. Dora's brief en Dorus' vouwbeen. Cicero's redevoeringen. Keizer Nero's wreedheden. Keizer Karels roemrijke regeering. Jozefs geschiedenis. Willems, Karels en Gerrits konijnen. Annaatjes en Catootjes speelgoed. Vondels werken. Tollens' gedichten. Huygens' moeilijke taal. Alkmaars victorie. Haarlems val. Elizes en Henriettes haakwerk. Eliza's vlucht is een fraai gedicht. Naatjes en Mietjes breiwerk. Hendrika's en Eliza's schooltasschen. Da Costa's gedichten. Borneo's rivieren

en Java's vulkanen. Maurits' heldendegen. Alva's dwingelandij. Parma's veldheerstalenten.

21.

Leen mij eene som gelds. Geef mij eene bete broods. Een tuin is een stuk gronds, door eene haag omringd. Die jongen heeft praats genoeg voor zijnen leeftijd. Men bood hem eene teug wijns. Ik zal u een eindweegs vergezellen. Robertus riep uit de diligence: „Niet veel zaaks!” Na drie dagen lijdens overleed de arme stumper(d). Vóór het stadhuis stond eene menigte volks. Eene der toehoorders viel den spreker in de rede. Wat gij daar zegt, is weinig moois. Na twee dagen zwoegens had men het puin verwijderd. Na drie dagen varens had men het eiland in 't gezicht. Vele uwer leerlingen zijn geslaagd. Sommige uwer klanten waren ontevreden. Eenige uwer vrienden waren naar Indië vertrokken. Eene menig'e menschen vulde het plein. Een troep soldaten lag in het kamp. Millioenen sterren schitterden. Duizenden menschen waren op de been. Honderden vogels hadden hier hunne nesten. Millioenen muggen dansten in de lucht. Duizenden reizigers trekken naar Zwitserland. Honderden kaarsen branden bij dat feest in de burchtzaal. Duizenden menschen stierven aan die ziekte.

22. SAMENGESTELDE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

- a* Woordenboek, naaldenkoker, pennendoos, dennenbosch, takkenbos, dierentemmer, goederenwagen, liedjeszanger, poffertjeskraam, officierstafel, lucifersdoosje, handenarbeid, gedachtengang, hertenkamp, vossenjacht, hoenderhok, bladerkroon, kindermid, hondenslager, meisjesschool, menschenkennis, messenbak, ziekenoppasser, mutsenwascher, plantenrijk, pijpenlade, huisjesmelker, vogeltjeszaad, gravinnenkroon, boerinnenstem, studentengrap, slavendienst, heerenknecht, vrouwenkleed.
- b*. 's-Hertogenbosch, 's-Gravenzande, 's-Heerenberg, 's-Gravenhage, vorstentelg, prinsenvlag, profetenmantel, Prin-

- senhage, Mijns-Heerenland, 's-Gravendeel; bakkersoven, stadsmuur, stadspark, vrijheidsboom, belegeringswerken, ondernemingsgeest, waarheidsliefde, officierssabel, zondagschool, krijgmansstand, dorpskerk, kalfsvleesch, herts-
hoorn, hartstocht, dorps-huis, varkensvleesch, landsman, onderofficiersstrep, dorps-school, bruiloftszang, bruidsjuffer, bruidssuiker, broodsgebrek, geluksster, gemoedsstemming.
- c. Eikeboom, wilgeboom, pereboom, denneboom, beukeboom, bessestruik, lindeblad, vijgeblad, elzestam, notetak, noteladeren, pruimeboom, kersesam, kersetwigg, rozeboom, seringeboom, wilgetak, wilgestam, berketwigg.
- d. Eikenhout, wilgenhout, perenhout, dennenhout, beukenhout, lindenhout, notenhout, kersenhout, berkenhout, dasenhaar, brillenhuisje, bruggenhoofd, slakkenhuisje, hondenhok, dassenhol, vossenhol, ganzenhagel; — leeuwenwelp, berenjong, apengezicht.
- e. Eendenei, ganzenei, zwanenei, duivenei, kippenei, duivenoog, pauwenoog, geitenoog, galgenaas.
- f. Tarweaar, modeartikelen, medearbeider, medehelper, bedehuis, vredeartikelen, vredehandel, roggehalm, zwanepen, eendevleugel, mollevel, paardekop, hanekam, haneveeren, hanespoor, kattestaart, ganzetong, zonnewijzer, ruggegraat, wiegeliel.

23. Het koppelteeken.

- a. Java-suiker, Portorico-tabak, Carolina-rijst, Manilla-sigaren, Holleway-pillen, Schakel-lijm, Engelsch-zout, Berlijnsch-blauw, Friesch-groen, de Fransch-Engelsche vloot, de Zuid-Germaansche taal; de candidaat-notaris, de adspirant-ingenieur, de gouverneur-generaal, de minister-president, de luitenant-kolonel, de generaal-majoor, de luitenant-adjutant, de procureur-generaal, de Staten-Generaal, de Synode-nationaal.
- b. Oost-Indië, West-Vlaanderen, West-Indië, Nieuw-Zeeland, West-Duitschland, Zuid-Holland, Noord-Brabant, Beneden-Egypte, Voor-Indië, Groot-Brittannië, Zuid-Amerika,

West-Friesland, Over-Betuwe, Neder-Betuwe; — Noord-zee, Oostzee, Zuiderzee, Rijnstroom, Haringvliet, Oosterschelde, Westerschelde.

- c. Oude-mannenhuis, zijden-kousenkoopman, gemaakte-kleerenmagazijn, 's-Hertogenbosch, St.-Jansdag, St.-Janskerk, St.-Jansstraat, Onze-lieve-vrouwenkerk, klein-kinderschooltje, ijzeren-spoorweg, vergeet-mij-niet, kruidjeroer-mij-niet, spring-in-'t-velde.

24. Herhaling.

Bij het instructie-bataljon worden jongelui van eenigen aanleg opgeleid tot den rang van korporaal, sergeant en luitenant. Het cypressenhout wordt in den Levant gewoonlijk als timmerhout gebezigd; het bezit dan ook eene verwonderlijke duurzaamheid. Deze heer is bibliothecaris van het provinciaal-archief, zijn broeder is candidaat-notaris; zijn oudste zoon is adjunct-controleur, en zijn tweede zoon is adspirant-ingenieur. Door den Minister van Onderwijs in België werd een programma vastgesteld voor de klein-kinderscholen of bewaarscholen in dat rijk. Prins Maurits voerde als veldheer den titel van kapitein-admiraal der Unie. Cornelis Houtman zou in Lissabon de geheimen uitvorschen omtrent de vaart op Oost-Indië. De uitvinding van het buskruit was een allerbelangrijkst feit. Toen het woud in zomerdos prijkte, toog ouderdom en jonkheid derwaarts. Onmiddellijk na den Trojaanschen oorlog vinden we in Griekenland overal regeeringsveranderingen en volksverhuizingen. Van notenhout worden geweerkolven vervaardigd. Wat zijn die bessestruiken, die pruime- en pereboomen vol geladen! Manilla-sigaren zijn zeer geurig. De bewoners van Nieuw-Zeeland zijn nog onbeschaafd. Oost- en West-Vlaanderen vormden vroeger één graafschap.

III. HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD.

1. Weglating van het zelfstandig naamwoord.

Welke boeken kiest gij, de oude of de nieuwe; deze zijn meer modern, gene zijn vol fraaie platen. Er zijn twee soorten van leliën, witte en gele. Houdt gij van zoete appels of van zure? In eenen dierentuin zijn allerlei dieren, als: tamme en wilde, inheemsche en uitheemsche, kleine en groote. Op uw dak zie ik allerlei duiven: blauwe en witte, tamme en wilde. In die weide tieren velerlei bloemen: witte, gele, paarse, roode en blauwe. Van welke boeken spreekt gij, van de Fransche of van de Engelsche, van de Duitsche of van de Italiaansche? Op de schoolbanken zitten kinderen van allerlei aard, als: drukke en rustige, vlijtige en luie, nette en slordige, plaagzieke en vreedzame. In de wachtkamer van dien geneesheer zag men vele menschen: rijke en bemiddelde naast arme en behoeftige, oude en versletene naast jonge en jeugdige. Met welke potlooden wilt gij werken, met de lange of de korte, met de zachte of de harde, met de blauwe of de roode?

2.

Welken hond wilt gij koopen, den jongen of den ouden? In den dierentuin zagen we twee beren, eenen witten en eenen bruinen; de witte heet ijsbeer, de bruine landbeer. Welken hoed zullen wij koopen, den grijzen of den zwarten, den hoogen of den lagen? Op welken toren zijt gij geklommen, op den ouden of op den nieuwen, op den hoogen of op den lagen? De onderwijzer vertelde iets van de olifanten, zoowel van den Afrikaanschen als van den Aziatischen. Op welken ezel wilt gij rijden, op den grooten of op den kleinen, op den ouden of op den jongen? In welken der tuinen van den graaf zijt gij geweest, in den grooten of in den kleinen? Houdt gij van appels? Wilt gij eenen zoeten

of eenen zuren? Onder de bloemen is de roos de fraaiste en de geurigste. Van onze provinciën is Utrecht de kleinste en Noord-Brabant de grootste. Welke roos wilt gij, eene roode of eene witte?

3. Stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden.

- a. de marmeren schoorsteenmantel, de bronzen vaas, de diamanten ring, de zilveren lepel, de koperen kandelaar, de eikenhouten tafel, het porseleinen servies, de metalen spiegel, de marmeren zuil, de kristallen lichtkroon.
- b. de stalen vorken, de kanten gordijnen, de diemiten borstrokken, de linnen hemden, de papieren manchetten, de leeren handschoenen, de elastieken overschoenen, de zijden vesten, de vilten hoeden, de katoenen zakdoeken, de wollen dekens.
- c. der koperen traliën, der ivoren vouwbeenen, der bronzen standbeelden, der marmeren trappen, der garen handschoenen, der houten kranen, der tinnen borden, der aardden schotels, der porseleinen vaasjes, der purperen mantels, der zijden japonnen, der glazen inktkokers, der neteldoeksche gordijnen, der duffelsche jassen, der lakensche vesten.

4.

In de kristallen vazen. Op de mahoniehouten kasten. Achter de saaiën gordijnen. In de tinnen kroezen. Op de gouden ringen. In de notenhouten waschtafels. Met de zilveren vorken. Onder de rieten daken. Naast de marmeren schoorsteenen. Met de leeren ballen. Wij bewonderden de marmeren zuilen en schoorsteenmantels, de goudleeren behangsels, de bronzen pendules en beeldwerken, de eikenhouten meubels en vloeren van dit paleis. Onder de rieten of strooien daken heerscht soms het meeste geluk. De glans der metalen Romeinsche spiegels overtrof zelfs dien van onze glazen spiegels. In die kostschool eten de leerlingen met zilveren lepels en

vorken en van porseleinen borden. De drenkeling werd gewikkeld in wollen dekens. Wat is de prijs dier vilten en dier zijden hoeden? Ik koop mij eenen paardenharen hoed voor den zomer. Eene gouden oorplaat siert het hoofd der Friesche vrouwen. In den zomer dragen de dames liever neteldoeksche dan zijden japonnen.

5. Bijvoeglijke naamw., van eigennamen gevormd.

Wij vinden de Duitsche kleederdracht minder smaakvol dan de Fransche. Deze Maleier is gehuwd met eene Javaansche vrouw. Het Zwitserische hooggebergte lokt elk jaar tal van Fransche, Italiaansche, Duitsche en vooral van Engelsche toeristen. De Zeeuwsche koorts is zeer afmattend. Het Maastrichtsche bier heeft eenen frisschen smaak en bevalt ons beter dan het Noordbrabantsche. De Algerijnsche zeeroovers maakten in de dagen van De Ruyter de Middellandsche Zee onveilig. Leidsche kaas en Noordhollandsche boter zijn zeer gezocht op de Londensche markt. Wij vinden het Oostenrijksche volkslied welluidender dan het Belgische; het Nederlandsche volkslied of het Wien Neerlandsch bloed klinkt ernstig en statig. Nog altijd zingt ons volk van Piet Hein en van de Spaansche Zilvervloot. De koene Stanley maakte eenen tocht van honderd negen en zestig dagen dwars door het Afrikaansche oerwoud. Rijdt ge op Hollandsche schaatsen, of wilt gij liever Friesche? De Aziatische cholera is eene vreeselijke en sneldoodende ziekte. Men zegt, dat de Bedoeïnen of Arabische nomaden de Egyptische mummiën als brandstof bezigen. Saksisch porselein is evenzeer gezocht als Delftsch aardewerk. Florentijnsch glaswerk is kostbaar.

6.

Het Pruisische leger, gesteund door de legers der zuid-duitsche volken, vernietigde de heirscharen van den derden Napoleon. Portugeesche wijnen en Portugeesche ta-

bak zijn in den handel van groote waarde. De Japanneesche zeden verschillen aanmerkelijk van de Chineesche. De Indiaansche stammen van Noord-Amerika worden meer en meer naar het verre Westen teruggedrongen. Het Macedonische leger, vermeerderd met het Grieksche, versloeg in drie veldslagen het leger van den Perzischen koning Darius. Wij maakten een tochtje op het meer in eene Venetiaansche gondel. De Brusselsche boulevards zijn minder schoon dan de Parijsche. De Genuezen versloegen de Corsicaansche vloot. De Bossche markten worden drukker dan de Bredasche en de Nijmeegsche markten door linnenkoopers bezocht. Het Spartaansche leger versloeg eindelijk het Atheensche. Het Haarlemsche orgel is het mooiste van ons land en wint het dus van het Goudsche, het Leidsche, het Alkmaarsche en het Zwolsche. In 1282 verjoegen de Sicilianen de Franschen uit hun eiland; daar dit geschiedde op den tweeden Paaschdag, 's middags na kerktijd of na de vesper, heet dit feit in de geschiedenis de Siciliaansche Vesper.

7. Trapvormen.

Van alle winden is de noordenwind de koudste. Van alle bloemen is de roos de welriekendste. Van alle dranken is water de gezondste. Van alle dieren is de mier het ijverigste. Van al onze provinciën is Utrecht de kleinste en Noord-Brabant de grootste. Van al onze torens is de domtoren van Utrecht de hoogste. Van alle redenaars waren Demosthenes en Cicero de welsprekendste. Van alle maanden is Februari de kortste. Van al onze steden is Amsterdam de grootste. Van alle spijsen zijn brood en vleesch de voedzaamste. Van alle vogels zijn arenden en gieren de sterkste. Van alle sigaren zijn havanna's de geurigste. Van alle roofdieren zijn tijgers de bloeddorstigste. Van alle oorlogen zijn burgeroorlogen de droevigste en bloedigste. Van alle wereldeelen is Europa het beschaafdste. Van alle dieren is de hond het trouwste. Van alle steenen is diamant de

hardste. Van alle ondeugden is de leugen de ergste. Van alle zijde is de Lyonsche de beste.

8.

De bekwaamste is nog niet altijd de geschiktste. In eene wereldstad als Londen ziet men soms de vreemdste kleederdrachten. Uw broeder schilderde het gedrag van zijnen neef met de zwartste kleuren. De weetgierigste jongen is juist niet altijd de nieuwsgierigste. Eéne rotte vrucht kan de gaafste vruchten aansteken, daarom zegt vader Cats: Eén rotte appel in de mande, maakt alle gave fruit te schande. Niets is brozer dan 's menschen geluk. Kalfsvleesch is duurder dan schapevleesch. De kinderen van dezen heer zijn de gehoorzaamste en bedaardste leerlingen der school. De tijger is wreeder, verraderlijker en bloeddorstiger dan de leeuw, ja, men noemt hem het wreedste, verraderlijkste en bloeddorstigste dier. Kent gij den kleinsten en teersten van alle vogels? Water is goedkooper dan bier, doch alle wijn is duurder dan bier. Goud is soortelijk zwaarder dan lood. De olifant is het grootste en de muis het kleinste viervoetige dier. Diamant is kostbaarder dan goud. De maan, ofschoon veel kleiner dan de zon, schijnt soms veel grooter. De hertog van Marlborough behaalde in het begin der achttiende eeuw de schitterendste overwinningen op de Franschen in de Zuidelijke Nederlanden.

9.

Engelsche boeken zijn in den regel duurder dan Duitsehe of Fransche. De sterkste ziel woont soms in het zwakste en brooste lichaam. Een burgeroorlog is de ergste ramp, die een volk kan treffen. De tong is het kleinste lid en beslist dikwijls de grootste zaken. Tegenpoed vervreemdt soms de naaste bloedverwanten. De geleerdste menschen zijn niet altijd de wijste. Soms vond men Napoleon onder de voorste strijders. Gerard Dou was gewoon zijne panceelen met de uiterste zorg af te

werken. Vondel en Rembrandt waren tijdgenooten, doch de eerste heeft de groote gaven van den laatste niet gewaardeerd of bezongen. De oudste bewoners dezer landen waren de Hunen, vandaar de naam Hunebed. Welke is de breedste rivier van ons land? Welke is de kortste weg van Maastricht naar Groningen? Het dons van zwanen is ongetwijfeld het zachtste, en het is ook het duurste. Daden zijn zekerder dan beloften. Frankrijk is kleiner dan Rusland, en het telt ook minder bewoners, doch het is oneindig rijker aan voortbrengselen van allerlei aard, en zijn handel is bloeiender. Men vindt in zuidelijk Frankrijk het zachtste en aangenaamste klimaat. De ruitery der Batavieren was het beste gedeelte van het Romeinsche leger.

10. Herhaling.

Blücher gaf in den regel de voorkeur aan de stoutmoedigste en schitterendste ontwerpen. De bekwaamste onderwijzers hebben niet altijd de beste leerlingen. In de groote wouden van Amerika kan de mensch het gemakkelijkst en het best de wilde dieren in hunnen waren aard leeren kennen, want hier geven zij zich het vrijst aan hun instinct over. Waar de eenzaamheid het grootst is, nl. op de afgelegenste plaatsen, vindt men daar de meeste wilde dieren. De ezel is als bergbestijger even rustig als voorzichtig. Het oorlogsros is even vurig als onverschrokken. Hoe meer wij bezitten, hoe meer wij hebben te zorgen. Van zijne twee zonen is Hendrik de oudste. Hoe grooter het ongeluk is en hoe dieper het ons treft, des te meer moed dienen wij te toonen. Een oppervlakkig mensch laat zich soms overtuigen door hetgeen hij het minst begrijpt. Hoe deugdzaamer de menschen zijn, hoe gelukkiger ze zich gevoelen. In de bergstreken der Belgische Ardennen is de lucht het zuiverst en het gezondst; honderden bleekzuchtigen bezoeken in den zomer die streken. De armste mensch is niet juist de ongelukkigste. Het goede voorbeeld is de beste zedenleer.

11. Bijzonderheden.

Een paarse wimpel. Een paars lint. Eene paarse bloem. Een ring met eenen paarsen edelsteen. Paarse avondwolkjes. Paarse seringen. Uwe handen zijn paars van de koude. Wij zullen deze bloemstokjes paars laten verven. Mijne seringen zijn paarser dan die van uwen boom. Deze sering is de paarse van alle. De oude Barbarossa, keizer van Duitschland, werd zoo genoemd naar zijn' rossen baard. Deze lieden gingen op het land leven, wars als zij waren van het gewoel der stad. Men gaat dwars door dit veen een kanaal graven. Het Beiersche wapen had dwarse blauwe ruiten; vandaar de partijnaam Kabeljauwen, naar men zegt. De vogeltjes, die zich met insecten voeden, hebben alle een' spitsen snavel. Dit bitse antwoord staat u leelijk. Vroeger waart ge nog bitser dan thans. Op die wijze berokkent gij uwen wissen ondergang. De oude heer Stastok was een kras ventje. De fletse wangen van dit kind teekenen zwakte van lichaam. Uit drasse veenstof baggert en bereidt men beste turf.

12.

Uw neef woont in gindsche dwarsstraat. Is dit vogeltje een spitsbek? De spitsmuis leeft in de nabijheid van fonteinen en bronnen. De wiskunde is een nuttig leervak. Wilt gij in dat drasland eene nieuwe hoeve bouwen? Knollen en ramenassen worden licht voos. Een vooze knol of ramenass is taai en waterig. Dat grijze paartje zal eerstdaags zijne gouden bruiloft vieren. De vos is loos, loozer veelal dan de beste jager. Mijne dagelijksche bezigheden zijn vele. Wij bidden alle dagen om ons dagelijksch brood. Toen het leger der Oostenrijkers verslagen was, trok het in achterwaartsche richting, om Bohemen te ontruimen. Die zijdelingsche sprong van den kunstenmaker is hoogst gevaarlijk. De arme drenkeling deed ver-

geefsche pogingen om het land te bereiken. Toen al uwe inspanning vergeefs ch bleek, werdt gij moedeloos. Een kind, dat liefst met de linkerhand alles doet, noemt men linksch. Op die jaarlijksche tentoonstelling werdt gij bekroond als schilder. Slaafsche manieren zijn al te kruipend en al te onderdanig.

13. Herhaling.

De kleinste slangen zijn in den regel de vergiftigste. In de dennenbosschen is het meestal somberder en donkerder dan in de wouden van loofboomen. Deze juffrouw geeft onderwijs in de Fransche, de Engelsche en de Duitsche talen. Is de hedendaagsche mode belachelijker dan die van vroegere eeuwen? De Socratische leerwijze is levendiger en opwekkender dan eenige andere. Haarlemmer olie werd vroeger als een algemeen geneesmiddel beschouwd. In Haarlems omstreken vindt men de bollenteelt. De Haarlemsche courant was eene der bekendste en werd toen het meest gelezen. Hoe dapper de Haarlemmers zich ook verdedigden onder Ripperda, zij moesten zwichten voor de overmacht. Deventer koek, Groninger koek, Utrechtsche theekantjes en Haagsche hopjes zijn alom in den lande bekend. In de woning van den tevreden landman heerscht veelal een stil geluk. De berichten in de Haarlemmer, de Arnhemmer en de Rotterdammer courant zijn in den regel wel te vertrouwen. Hier is ééne der krukken van dien ongelukkigen lamme. Er brandde in die zaal eene kolossale kaars op eenen zilveren kandelaar.

14. Allerlei.

Deze arbeiders werken voor hun dagelijksch brood. Als men een plan verkeerd op touw heeft gezet, wordt dikwijls velerlei vergeefsche moeite aangewend; wie ondanks tal

van vergeefsche pogingen halsstarrig zijn plan blijft doorzetten, berokkent zich allerlei teleurstelling. Na deze trotsche taal verliet de vreemdeling met rassche schreden de zaal. Het jongetje droeg eenen hanssop met dwarse ruiten. Gansche rijen van dooden bedekten het slagveld. Uw broeder was door die tijding g a n s c h verplet. Eene frische, stevige bries deed de zeilen zwellen. Een drasse weg voert door dit moerassige land. Eene slaafsche vrees is het kenmerk van laagheid of van bekrompenheid. Wat is eene slaafsche gewoonte? Rotterdam staat in rechtstreeksche verbinding met Engeland. Als men een jaarlijksch inkomen heeft van duizend gulden, dient men elke maand geen honderd gulden te verteren. De trots van Alva kende geen grenzen; was over 't geheel het Spaansche karakter trotsch en hooghartig, Alva's trotschheid wies tot opgeblazenheid trots zijne zware schulden. Deventer koek, Haarlemmer olie en Doesburger mosterd zijn vanouds bekend. De aanhef van het Nederlandsche volkslied: „Wien Neerlandsch bloed in de aders vloeit, van vreemde smetten vrij”, is voor den alledaagschen mensch tamelijk duister. Neerlands grond werd ontwoekerd aan de baren.

15. Allerlei.

In gindsche hut, eenzaam en verlaten, woont een kluizeenaar, die, wars van de genoegens dezer wereld, zijne schamele woning heeft gebouwd te midden van losse, drasse gronden om zijne eenzaamheid te verhoogen. De vrouw nam het web en sneed eenen lap in dwarse banen of geeren. Salomo was de wijste koning van Israël; zijne wijsheid en ook zijne pracht waren destijds beroemd in het Oosten. Zoo men parse stoffen eenigen tijd aan de stralen der zon blootstelt, verschieten zij van kleur, zij worden vaal en flets. Men weet, dat het Beiersche wapen dwarse ruiten had, vandaar, zegt men, de partijnaam van Kabeljauwen. In het dierenepos „Vanden Vos Reinaerde” wordt Reintje ons

geschilderd als de looste en valschte, doch schalkste hoveling van koning Nobel, den leeuw. De rosse schijn eener lantaarn lokt de arme visschen aan, die dan met honderden tegelijk worden gevangen. Ik stel mij voor, dat het een zonnige, vroolijke zomerdag wordt. De oude eik tilt zijne forsche armen, zwaar van glanzend loover, zoo fier omhoog naar den blauwen, tintelenden hemel, of hij gansch verjongd ware, en de meerle, wier heldere tonen schallen uit het ruischend gebladerte, schijnt de stemme van den koning des wouds zelve. Zelfs het lage kruid en het wilde struikgewas, welig tierende, ritselen vroolijk, en het fluweelen mos, op den steenachtigen bodem, groeit frisch en lacht den zonnestraal, die het koestert, blijmoedig tegen.

16. Telwoorden.

De waterspiegel der Oostzee is anderhalven Meter hooger dan die der Noordzee. De zon draait om hare as in vijf en twintig en eenen halven dag. Als men te Brussel om halfelf vertrekt, kan men om halftwaalf in Antwerpen zijn. Snij dien koek niet in drieën, maar in vijven. Millioenen sterren schitteren aan het uitspansel. Millioenen zandkorrels bedekken het strand der zee. Honderden, ja, duizenden van bloemen prijken in den Mei in veld en beemd. Wat kosten die noten het honderd? Als gij dat papier in zessen vouwt, is het juist geschikt voor deze enveloppen. Tweemaal het tiende deel van een millioen gulden is twee tonnen gouds. De aarde wentelt om de zon in driehonderd vijf en zestig dagen, vijf uur, acht en veertig minuten en vijf en veertig seconden. Elk schrikkeljaar wordt er een negen en twintigste dag gevoegd in de maand Februari. Drie duizend gulden is het tienvoud van driehonderd gulden. Deze jongelui gaan met hun drieën op reis. Als gij met tweeën studeert, zult gij meer vorderen. Tweehonderd pond stroo is gewoonlijk zoo veel waard als een centenaar hooi.

Omtrent het midden der veertiende eeuw woedde de pest in geheel Italië; een betrouwbaar schrijver verzekert, dat alleen in Florence honderd duizend menschen stierven; men berekent, dat overal, waar die vreeselijke ziekte heerschte, omtrent drie vijfde der bevolking werd wegge-maaid. Den vijfden Februari 1831 offerde Van Speyk zijn leven op voor de eer der Nederlandsche vlag. Joost van den Vondel werd den zeventienden November 1587 te Keulen geboren. De middellijn der zon is honderd twaalf maal zoo groot als die der aarde. Wij zullen beginnen aan het een en twintigste hoofdstuk. De Munstersche vrede werd geteekend op den dertigsten Januari 1648. Karel de Vijfde voerde oorlog met Frans den Eersten, koning van Frankrijk, met Hendrik den Achtsten en met verschillende Duitsche vorsten. Tweehonderd en vijftig cents is een rijksdaalder. Tweederde der Iersche bevolking is arm. De zee beslaat drie vijfde van de oppervlakte onzer planeet. De waarde van vijfdehalven gulden Hollandsch geld staat gelijk met zeven en een halven shilling Engelsch geld.

18. Bijwoorden.

Reist uw neef binnenslands of buitenslands? Zijn patroon is uitermate tevreden over hem. Mettertijd zal hij wel een aandeel in de zaak krijgen, en dan zal hij zich hier metterwoon gaan vestigen. Het is inderdaad eene rooskleurige toekomst. Wat zeide die jongen daar binnensmonds? Binnenkort zal voorgoed aan dien bouw begonnen worden. In den beginne schiep God hemel en aarde. Allengskens daalde de zon achter de westerkim. De meeste trekvogels gaan in den naherfst zuidwaarts. Deze knaap is het liefst in het bosch, vaak kan men hem daar aantreffen. Op zijn hoogst telt dit stadje duizend inwo-

ners. Men was hoogst voldaan over uw' arbeid. Uw broeder telt hoogstens achttien jaar. Wie van die knapen schrijft het fraaist? Als Jan op zijn fraaist schrijft, lijkt het wel steendruk. Ik ben liever in de vrije natuur dan in eene drukke stad. Gaarne woonde ik op een dorp. Meermalen heeft men uwen broeder gewaarschuwd. Ik ben niet vanzins zoo iets tweemaal te zeggen. Deze heeren zijn alleszins tevreden over hun hotel.

19.

Wij studeeren dagelijks. De troepen rukten voorwaarts. Gij stort u blindelings in het gevaar. Het lammetje had vergeefs gebeden, het werd door den wolf verscheurd. Jaarlijks komen nieuwe lotelingen onder de wapenen. De kluizenaar sloeg de oogen hemelwaarts. Wij trokken al zoekende, links en rechts, het land door. Deze werklieden ontvangen wekelijks hun loon. Vele ambtenaren ontvangen maandelijks hun traktement. De karavaan trok al zuidwaarts. Mijn broeder zal gaarne helpen. De knaap smeekte luide om eene aalmoes. De kinderen zijn toen stilletjes naar huis gegaan. Bij oostenwind is de hemel meestal helder. Het examen zal mondeling en schriftelijk worden afgenomen. Willen wij stadwaarts gaan? De aangevallene riep luidkeels om hulp. Uw oom keerde onverrichter zake huiswaarts. De Spanjaarden trachtten Leiden stormenderhand te nemen. Ik heb u willens en wetens nooit eenig leed berokkend. Mijnentwege heeft gij u niet te verontrusten. Wij moeten hunnenthalve onze reis wat vertragen.

20. Herhaling.*

Wat ik reeds duchtte, blijkt waarheid te wezen. Steeds heeft de man, aan wien ik mij zoo zeer verknocht gevoelde en wiens vriendschap mij ongeveinsd voorkwam, mij bedrogen, mij om den tuin geleid en vriendschap voor mij gehuicheld.

Wie zou aarzelen, deze geschiedenis, zoo schalks verhaald, onmiddellijk te gelooven? Het oor leenende aan het prettige vogelenlied, vermeide hij zich in het welige gras, terwijl hij zich zorgvuldig hoedde voor de gehate stekels, die daar zoo ruimschoots wies en en waarmede hij noode in aanraking kwam.

Ik kan niet gedoogen, dat men iemand onheusch bejegt; desniettemin zal ik niet schromen en ben ik er nimmer voor teruggeënsd, iemand, die zijne geleerdheid laat luchten of, om eerbetooning uit te lokken, met weidsche pracht en praal door middel zijner rijkdommen bij zijne landgenooten tracht te schitteren, dermate te hekelen, dat hij aanhoudend voelt, hoe ongerijmd het is, trotsch te zijn op aardsche schatten of op eene toch altijd betrekkelijk geringe wetenschappelijke kennis.

TWEEDE AFDEELING. *

---

1. *

Zij misten in den drank de rechte bestanddeelen. — Omdat het zoo mistte, kon de zeeboot dien dag niet vertrekken. — Toen hij mij verraste, liep ik met rassche schreden naar huis. — In eene dorpsschool vindt men doorgaans geen kinderen met steedsche manieren. — Eerst toen hij voortdurend zijne plichten betrachtte, berichtte hem zijn vader, die hem steeds als kind verloochend had, dat hij voorshands in den huiselijken kring mocht terugkeeren. — Op een' drassen bodem is het moeilijk loopen, vooral voor een opgetogen, vroolijk mensch. — Zij wiesen op in eer en deugd. — Hij zwichtte voor de weidsche redeneeringen van den advocaat, die zich zelven hoogachtte, ja, vergoodde. — Ook Hollands taal leent zich tot allerlei haarklooverijen. — Hij deed fluks een' onverhoedschen aanval op den vijand; nu waren de kan en ongelijk. — Het land van mijnen oom ligt buitendijks, daarom heet het ook buitendijksch land.

2. *

Vergeefsch waren zijne redeneeringen. Alles pleitte voor zijne schuld. Vervalsching der waarheid was onmogelijk geworden. Ziedaar een hupsch jongmensch. Het bevreedde hem alleszins, dat men hem vrij dubbelzinnig een handje-gauw noemde. Hij vermande zich tegen de aanslagen, die men rechtstreeks tegen hem smeedde. Ongeveinsd en onverhopen ging hij de waarheid betoogen van de beweringen zijns

---

*) Voor de eerste klasse van normaal- en kweekscholen.

lievelingsschrijvers. Op die echtverbintenis zal ongetwijfeld een aangenaam huiselijk leven volgen. Harrewarrerijen, door eer- en heerszucht ontstaan, doen menige nuttige zaak in duigen vallen. Dat is niet vleierend voor hem. Hij deed veel tot leniging der ellende. Onze stadssingels zijn doodsch en eentonig. Ik zal niet gedoogen, dat men die moederlooze weezen onheusch bejegene. Ik heb dezen winter erg getobd met Willem, den oudsten zoon van den apotheker; dagelijks moest ik hem twee uur les geven. De Aa, eene gracht, welke de stad doorsnijdt, zal wellicht gedempt worden. Die knecht is de geschiktste timmerman, dien ik ken; ik zou hem maar onmiddellijk laten halen. Vreeselijk woedde de storm, 't schip werd tegen de rotsen verpletterd. Het verglaassel van deze potten deugt niet; die andere potten zijn daarentegen verglaasd, zooals 't behoort. Met wederzijdsch goedvinden hebben de beide vennoten besloten hunne zaak te ontbinden.

3. *

Het is niet kiesch, beweerde hij, uit te weiden over hetgeen ons zelve is wedervaren. — Zoudt gij zijne meening gedeeld, zijn gevoelen omhelsd hebben? — Wij praatten nog druk over de laatste tijdingen, toen uw vader ons ontmoette en ons zeide, dat de jonkvrouw was overleden na een vreeselijk lijden van eenige weken. — Nauwelijks waren in de jongste Kerstdagen de slooten met ijs bedekt, of wij zagen lichtzinnige knapen zich op het broze ijs wagen. — Leidde hij niet een ingetogen leven? — Ja, hij trachtte steeds al zijne plichten nauwgezet te betrachten, en dat troostte de treurende moeder, dat lenigde hare smart. — Evenals het vuur het ijzer staalt, zoo hardt de nood het hart des menschen. — Hij miste zijn doel; nu is hij ontdekt en wordt eerlang gevonnist en gestraft. — Met Paschen of Kersttijd kom ik u eens opzoeken; meld mij, welke tijd u het best voegt. — Ik heb de turf op den wagen gevlijd, dat laadt beter. — De opvoeding van mijn' oudsten zoon heeft mij duizenden guldens gekost, en toch heeft hij mij ontzaglijk veel verdriet berokkend. —

De dokter verbindt de wonde en vleit met eene spoedige genezing. — De milddadigheid van den aartshertog was grenzenloos. — Wij ontkennen geenszins de gebreken, welke dit ontwerp aankleven, nochtans wachten wij ons, het te verwerpen.

4.

In wegsleepende taal sprak de redenaar de menigte toe. Menig jongmensch laat zich meesleepen in den maalstroom der vermaken. De dichter Cats heeft eenen slependen stijl. De vader van Jan is sleeper te Rotterdam. Japonnen met slepen zijn niet de geschiktste kleedij op straat. Ik zag eenige dronken soldaten in de wacht slepen. In de hut op Nova-Zembla telde men de slepende uren. De arme gekwetsten sleepen soms hunne leden al slepende mee. Deze mannen sleepen zware takkenbossen naar die loods. Ik zie die fraaie japonnen door het straatvuil slepen.

De Mooren bewonen Afrika's noordkust. Babylon was gebouwd met weidsche pracht. Menige redenaar houdt er van, uit te weiden over zijne stof. In de gewijde geschiedenis lezen wij van het leven der oude Israëlieten. Deze vrouw is mutsenwaschster, en hare dochter is polijstster. Onrechtvaardig verkregen goed gedijt niet. Moge het u naar den vleeze gaan, en moge uw arbeid gedijen! Wat zijn die boonen gedijd! Staring zegt: „Aan den voet eens heuvels wies ik op!” Deze knapen wiesen zóó sterk, dat ze vóór hunnen tijd volwassen waren. De Hollandsche koomenij is een echte praatwinkel.

5.

Deze heeren kwamen kersversch van de reis. Onze dienstmeid heeft den vloer geschrobd en erg met water geplonsd. De goederentrein met dertien wagons derailleurde bij ons dorp. Vondel zegt: „Hij schut vergeefs zich zelve, die schutten wil den starken vliet.” Vader schudt de pruimen van den boom. Deze wijn is drieënnegentiger en dus goed. De kameelen zijn gedweeë dieren. Mocht ik uwe harten ontvonken in liefde voor de studie! In den winteravond fon-

kelden de sterren van den Grooten Beer en van Orion in volle pracht. De vrouw sneed de lappen in dwarse banen of geeren. Deze paarse stoffen zijn flets geworden. Die oude sloven moeten nog dat taaie hout klooven.

Is er ook verschil tusschen een' fitter en een' vitter, een' graad en eene graat? Deze slager slacht nuchtere kalvers. Ik zag den wijn uit het vat gutsen. De boeren vochten met knotsen en vlegels, met zeisen en zichten. Wormkruid is een geneesmiddel. Deze kathedraal heeft eene antieke doopvont. Een bloedverwant van mijn' vader is leeraar in de wiskunde. Wanneer zegt men, hij is op eene stroowisch komen aandrijven? Bij sneeuwstorm in het hooggebergte is de ezel de beste gids. De Belgen hebben tot leus: Eendracht maakt macht. Het rooken is hem een hartstocht geworden. De bedrieger werd in hechtenis genomen. De gekwetste had ondraaglijke pijnen, nochtans verloor hij den moed niet. De oude Egyptenaren hadden sterrenwichelaars. Op den top van dien heuvel ligt de ruïne van den hertogelijken burcht. De conducteur kwam bij ons in den coupé. Deze dame is concertzangeres. De visschersvrouw hoort in hare hut het bruisen der golven. Dit was ons eene verrassende tijding. Deze kalkoen is meer vleezig dan vet.

6.

In de Oudheid was vaderlandsliefde de grootste maatschappelijke deugd, iedere burger was om het zeerst vaderlandschgezind. Is deze heer Luthersch- of Remonstrantschgezind, tot welke gezindte behoort hij? Toen 't schip was binnengeloodst, dreunde een schot over de wateren. Uit de rotskloven hing welriekend groen. Mijn oom is apotheker en drogist, mijne tante is mutsenwaschster, en mijne nicht is polijstster. Kent gij de geschiedenis van Asschepoester? Ik zag den dief naar het politiebureau slepen. Het jongetje droeg een' hansom met dwarse ruiten. Het adellijk geslacht der Brederodes is uitgestorven. De vrouw nam het web en sneed eenen lap in dwarse banen of geeren. Och, laat uw

mededoogen stralen op deez' van elk vergeten schaar. De gehate minister werd eindelijk ontslagen. Herman Baljon spouwde van schrik de pen in tweeën. Diademen worden door prinsessen en vorstinnen gedragen. Salomo was de wijste koning van Israël. Op Nieuwjaar bieden wij onze zegenwenschen aan. Triomferende legerhoofden hielden hunne triomftochten in Rome. Kent gij het triomfantelijk lied der Zilvervloot? Wat zijn deze paarse stoffen flets geworden! Houdt gij van Leidsche kaas? Leidens ontzet wordt elk jaar herdacht. De rosse vlammen kleurden den hemel. Weinig vermocht in Zuid-Afrika moed tegen de overmacht. Ik zou gaarne gegaan zijn, had ik maar gemoegd.

7.

De aardschgezinde mensch heeft eenen afschrik van den dood. Ons Catootje is een lief kind, zij houdt veel van haar mamaatje. Toen het schip was binnengeloodst, hoorde men een hoeraatje op het dek. In mijn horloge is een raadje stuk, het ligt daar in het laatje. De kleine knaap droeg een hansopje en had een sjakootje op. Hebt gij „Burgerluitjes” van Justus van Maurik ook gelezen? Haarlemmer olie en Maastrichts bier zag ik in de Arnhemmer courant geannonceerd staan. Hollands rijkdom bestaat ook in schoon Hollandsch vee. Het woud was in zomerdos, en het kwinkeleeren der vogels verblijdde het hart van den reizenden man. In deze koomenij verkoopt men wormkruid en rattenkruid. In dien kruitmolen vervaardigt men zeer fijn kruit. Bloem en kruid ontspruiten in de lente. Jongetje, hieldt gij altijd zoo veel van kruidkoek? Toen wij te Maastricht waren aangekomen, dronken wij een glaasje Maastrichts bier, en daarna gingen wij Maastrichts omstreken bezichtigen. Het eerst richtten wij onze schreden naar den St.-Pietersberg. Een gids vergezelde ons. Hij was met eene fakkel gewapend; aan den ingang gekomen, waardoor men thans de bezoekers binnenleidt, ontstak hij zijne fakkel en ging ons voor. Eene kille lucht kwam ons tegemoet, zooals men ontwaart, als men eenen kelder binnentreedt. Langzamerhand omving ons de

duisternis; de doodscheit, die ons omringde, stemde ons ernstig. Niets evenaart dan ook de stilte dezer gewelven.

8.

Uwe heesche stem belet mij u te verstaan. Menigen jongen dokter faalt het aan practische kennis. De praktijk van dien advocaat is zeer aanzienlijk. Groote hoopen roode en witte koolen lagen op de Maastrichtsche markt. Het kindje overlaadde zijn mamaatje met liefkoozingen. Hij omklemde zijnen vijand als het veil den eikeboom. De Noormannen hielden van eenen beker mee. Asschepoester poetste den heelen dag in de keuken en blies de doovekolen aan. De mijten leven in de kaas. De smeulende houtmijt verspreidde wijd en zijd eenen dikken rook. De vorstin maakte eene bevallige nijging. De zon neigde ten ondergang. Neig uwe ooren niet naar de taal des lasteraars! Losbandige jongelieden luisteren naar geene rede; zij vertrouwen op de lankmoedigheid hunner ouders. De kamperfoolie of het geitenblad is eene boschplant. Val mij toch niet in de rede! Wat is eene meetkundige reden? Wat beteekent een hert ontweien? De beste jenever is het zwaarste vergif (vergift). Aan den horizon (horizont) zagen wij de zon als een' bloedrooden bol. De reien in Vondels treurspelen zijn verheven. Een reizend man doortrok het woud.

9.

Is het niet waar, dat de menigte de rijzende zon aanbidt? De tuinlui bepootten gisteren dat land met rijzen. Voor Jozefs schoof bogen zich de overige korenschooven neder. Heele scholen van haringen worden met vleten gevangen. Deze arme sloven dragen lange slooven en sloven voor een karig loon. Wanneer zal men die oude wallen eens sloopen? De sloopen om de kussens droegen het vorstelijk wapen. Onze heenrit was aangenamer dan de terugrit. Alle vrachtschepen lossen hier aan den steiger. De gemzenjager zoekt zijn' weg langs de steile rotswanden. Geen schepters, geen tronen of kronen wegen op tegen de rust des gewetens. In een paar vegen had de knecht de tafel gekuischt. Wij zullen dien schelm den

mantel eens uitvegen. Het hondje vlijde zich in zijn mandje. Het vlijt mij niet, u te woord te staan. De wandelaars vlijden zich in het gras. Het heiligdom werd door den vijand ontwijfd. Moeder weidde uit over de braafheid van haar zoontje. Eerzuchtige lieden prijken gaarne met weidsche titels. Als het veld kaal gegraasd is, moet het vee verweid worden. Hij is handelsreiziger in zeemen lappen. Kijk, dat is een aardig Cupidoetje. Zeilsteen of magneet trekt het ijzer aan. Er ging toen in de klas een hoeraatje op.

10.

Ik hoor den regen suizen. Hoort gij de golven bruisen? Die grijsaard kan zulk eene vracht niet torsen. De soldaten van dat leger zijn onversaagd. Mijne ouders gaan samen op reis. Bij dat concert zongen de schoolknapen gezamenlijk een lied. Zigeuners heeten ook heidens. Mijn neef is commies bij de posterijen. De kommiezen hadden eenen smokkelaar aangehouden. In de meeste winkels verkoopt men op krediet. Vermicelli maakt men van tarwemeel. Uit hoeveel coupletten bestaat dit gedicht? Gij moet uw voorhoofd niet zoo fronsen. Men noemt dezen heer Jantje Sekuur in zijne club of vriendenkring. De ceder behoort tot de naaldboomen. De citroen en de sinaasappel zijn zuidvruchten. Op het eind der visite kregen de jongelui een glaasje cognac. Nectar was de drank der Grieksche goden. De klandizie van dezen winkel is verlopen. Het gedruisch van den storm. Het gebriesch der paarden. Het geruisch der boomen. Wat zit gij daar te kieskauwen! Eene stroowisch is een bosje stroo. Uw broer is zeer sleetsch. Uw zusje is wel wat jaloersch. Uwe tante is zeer kieskeurig op haar toilet. Het woud is in Mei in lentedos. Wat is die knaap nog boersch! Dit is eer eene hondsche dan eene heusche behandeling. Zij is zeer kiesch in hare taal. Zijn dat nu steedsche manieren? Dit zijn allemaal vreemde gewassen. Russchen en lisschen groeien in het veen of in het moeras. In die nis staat een fraai beeld. De trotschheid van Alva verbitterde velen. De trots der Spanjaarden was kwetsend voor onze vaderen. Dat is een trotschaard.

11. In den zomer.

Des morgens stapt de nijvere landman vroolijk en welgemoed naar zijnen akker; de handwerksman, wiens krachten door een' verkwikkenden slaap zijn hersteld, begeeft zich welgemoed naar zijne werkplaats of naar zijne karwei. Spoedig hooren wij het leven en het eigenaardige geraas der fabrieken, het stampen der machines, het dreunen van den moker op het aanbeeld. Nu en dan hoort men de vroolijke melodieën van eenige straatliedjes; soms rukt de infanterie of cavalerie reeds vroeg naar buiten, voorafgegaan door tamboers, hoornblazers of trompetters, en als wij ons buiten de stad begeven, hooren wij het vogelenheir kwinkelen in het geboomte. De nijvere bijen hebben reeds vóór zonsopgang hare cellen verlaten en vliegen gonzend over klavervelden, bloemperken en lustprieëlen; de herder is reeds lang uit de veeren en drijft zijn wollig vee langs de openbare wegen of naar den heikant; de havens en losplaatsen der schepen wemelen van allerlei werklieden, die hun dagelijksch brood aan de scheepvaart verdienen, en hier en daar rijdt reeds een dokterskoetsje de straat in, die geneesheer gaat zijne patiënten bezoeken.

12. *

Er werd besloten, dat wij den volgenden voormiddag zouden wijden aan den zoo geroemden tocht door de vallei. Onze vriend A., dien allen als den besten gids beschouwden, zou het gezelschap geleiden. Voor wie altijd leeft in Hollands vlakke weiden, heeft het landschap in de Ardennen veel aantrekkelijks.

Reeds vroeg werd er vroolijk de pas ingezet en ras hadden we het bochtige pad langs eenen heuvel afgelegd. Nu stuitte we op het dichte struikgewas van een ravijn. Een korte omweg werd beter geacht dan het dringen door de verspreide takken van het wilde hout. Weldra waren we in de vallei. Wat eene heerlijke, grootsche natuur! Links stijgt in zachte glooiing eene heuvelrij tot aanzienlijke hoogte. De helling is

schaars begroeid met hoog geboomte: hier en daar ontwaart het oog kleine bosschages, waarboven bonte berkestammen uitsteken. In de verte donkert een dennenbosch. Rechts, op eenigen afstand, staat steil een rotsige wand van grijze steenmassa's met verweerd oppervlak. Uit de nauwe rotsspleten hangen bossen dorrend gras en onkruid, en op onbereikbare punten vertoonen wilde heesters hunne ontbloote wortels en bedekken met hunne overneigende takken den scherpen rand.

Na eenen vermoeienden tocht zochten wij in de bemoste bedding van eene droge beek het geschiktste plekje uit en vlijden we ons daar eene wijle neer. Het geheele landschap, bestraald door de Augustuszon, vertoonde eene rijke schaakeering van licht en donker, en als vanzelf voerden onze gedachten ons weer naar die geheimzinnige, wonderlijke grotten, diep verborgen in der Ardennen donkeren schoot.

13. Allerlei.

Hij wondde zijnen vinger, en daarom wond hij er een doekje om. Hoeveel knickers wont gij? Gij wondt u vreeselijk op, en daardoor werdt gij onpasselijk. Gij verzeilt op dezelfde klip, waar ik op verzeild ben. Ik voorspelde, dat hij de woorden: aschschop, ijzerroesc, ooggetuige, spreeuwennest, vischschubben, jonkvrouw, echo en onmiddellijk niet zonder fout zou schrijven. Daar zie ik den jongen, dien wij gisteravond ontmoetten. Gelijk het ijzer door den gloed wordt gestaald, zoo hardt de nood het hart der menschen. Vermoedt gij, dat die luie jongen ooit een flinke man wordt? Hij schijnt uwen vader niet te kennen. Hij schijnt een goede jongen te zijn. Men gaf deze lieden slechts achttien stuivers daags, ofschoon zij van den vroegen morgen tot den laten avond arbeidden. Den dertienden Maart van dat jaar had de moorddadige aanslag plaats op den Russischen keizer Alexander den Tweeden. Ik vergiste mij leelijk, toen ik gistermorgen dien volzin ontleedde. Niet ieder kan de woorden: schoenpoetsster, erwtensoep, dwarsstraat, eierrek, dorpsschool, ziekenoppasster, roodborstje en koninkrijk zonder fout schrijven.

Ik hoorde menigen knaap zich vergissen, als hij trachtte te spellen: de wijste man, de verste reis, de verschte boter, de dwaaste redeneering, eene dwarse streep, paarse inkt en eene adellijke familie.

14. Allerlei. *

De stationschef woont sedert Kersttijd aan den buitenkant van den stadssingel, dat is voor hem de geschiktste plaats. Hij stampvoette van gramschap, toen aan zijne plannen opnieuw de bodem werd ingeslagen. Overdreven vrijheidszin ontaardt licht in zucht naar losbandigheid. Onze afkeer is wederzijdsch; dat zij de toetssteen bij al uwe daden. Hij heeft het land in alle richtingen doorkruist; bij de gewaagste tochten en tegenover de geduchtste vijanden zocht men hem nooit vergeefs. Den gezichtszin, die de beelden der verlichte voorwerpen opvangt, beschouwt ieder als den belangrijkste der zinnen. De commandant gelastte, dat allen gevangen genomen zouden worden, die plunderden en moordden, nadat de witte vlag geheschen was. De gebinten, die het hechtste dakwerk steunen, worden soms door den storm omvergerukt. Hij dichtte de schoonste en welluidendste liederen; daarom wordt hij algemeen de prins der dichters genoemd. Wie kersversch van de academie komt, melde zich niet aan! Iets dergelijks in dit gezelschap aan te roeren, verbiedt de kieschheid. Een vreemdeling, die van den trein komt, meent eene pas gestichte stad voor zich te zien; toch zijn sommige wijken verbazend ouderwetsch. Goedschiks alles aannemen, wat uw lievelingsschrijver u opdischt, toont eigen zwakheid.

15. Allerlei. *

Reeds op zeer jeugdigen leeftijd was Alexander de Grootte de beroemdste ruiter van zijns vaders hof en de eenige persoon, die den bekenden Bucephalus durfde berijden. Valschheid is den tijger, traagheid den ezel eigen. Armoede verschijnt wel aan de deur van den werkzame, maar zij treedt niet binnen. Den vreesachtige ontbreekt niet zelden de moed, om iets goeds te doen. Het is den mensch niet geoorloofd,

zijn naaste het leven te benemen. Een godvruchtig man betreedt altijd den weg der gerechtigheid en zal daarvan noch ter rechter-, noch ter linkerzijde afwijken. Naar welken kant hij zijne blikken ook wendde, overal dreigde gevaar. Dengene, wien de betrekking wordt aangeboden, wacht een moeilijke arbeid. Gij, die de oudste zijt, hadt ook de wijste moeten wezen. Zijne ziekte is gevaarlijker dan gij vermoedt. Toen ik dit alles gehoord had, verwonderde het mij eenigszins, dat de dokter er nog zoo vroolijk uitzag. Tob toch niet zoo voortdurend over zulke kleinigheden. 't Is beter, door liefde eenvoudiglijk gefaald, dan dat men liefdeloos door scherpe wijsheid dwaalt. Onmiddellijk greep het kind naar dit aanlokkelijk speelgoed. De meid heeft den vloer geschrobd. De kurketrekker ligt in het kurkenmandje op gindschen schoorsteen. Mijn oom dampd den ganschen dag uit eene Goudsche pijp. Er schelt iemand bij den burgemeester aan:

16. Allerlei. *

Een luid hoezee verzelt hunnen uittocht langs de reede. Wij trachtten den man in het goede spoor te leiden, nochtans waren onze pogingen vergeefs. Hoe komt het, dat ik u èn Dinsdag- èn gisteravond tevergeefs gewacht heb, terwijl gij Maandagavond, toen ik u niet verwachtte, eene boodschap zondt? Is ongesteldheid er de reden van? Den tuin, dien deze heer wegens verandering van woonplaats ging verkoopen en die vele vruchten oplevert, hebben wij gekocht. Anna's abrikozen en Lizes pepernoten dreigen op te raken. Waarom lachte hij zoo, toen gij mij meldde(t), wat gij gehoord en gezien hadt? Hij plantte die zeldzame gewassen in den tuin, doch spoedig waren alle bladeren verflenst. Met wederzijdsch goetvinden werd de koop gesloten; nochtans duurde het niet lang, of het speet beiden vreeselijk. Al vleit ge mij ook met een' goeden uitslag, ik zal mij wel wachten, op vroolijke Kerstdagen te rekenen. De berijder van het fiere paard, dat reeds bij zoo menige harddraverij den eersten prijs won, was een Fries van geboorte. Met de grootste

gelatenheid torste hij het kruis, dat hem was opgelegd. Licht mij even, ik kan zoo moeilijk hier zien. Uwe beide burenen waren algemeen gehate menschen.

17. Allerlei.*

In den laten avond van denzelfden dag ontmoette ik den neef van onzen glazenmaker, die mij berichtte, dat gij den brief, dien gij sedert eenige dagen uit 's-Gravenhage wachtet, hadt ontvangen. Hoe zoudt gij den man heeten, die steeds den goeden raad in den wind slaat, dien zijne vrienden hem geven? Kent gij Neerlands grootsten dichter niet, den onsterfelijken Vondel, wien men in het Vondelpark in de hoofdstad een standbeeld heeft opgericht? De Amsterdamsche Harddraverij-Vereeniging is voornemens, Woensdag den achttienden Mei a.s. eene harddraverij met paard en sjees te houden. Voor de laatst aanblijvende paarden worden uitgelooft: 1e, een prijs van f 500 (en f 50 voor den berijder), 2e, eene premie van f 50. De inschrijving geschiedt uiterlijk Dinsdag, den 17den Mei. Terecht noemt men een' broeder een' vriend, dien de natuur ons geeft. Wie zou van moordzieke en moorddadige volkshoopen en samscholingen verbeteringen van Europa's maatschappelijken toestand, hoe ellendig die ook wezen moge, durven hopen! Door den geringen tegenstand, dien onze soldaten den vijanden in den beginne boden, werd de moed der aanvallers nog meer geprikkeld. Volgens sommigen is halsstarrigheid de standvastigheid der zotten; nochtans wil ik dit niet als een' algemeen regel geven.

18. De oude Diligence.

De diligence was eene kleine gezelschapszaal, waar ieder het plicht rekende zich verdienstelijk te maken bij zijn' buurman, beleefd te zijn en deel te nemen aan het gesprek, dat de reis kortte en veraangenaamde. Er bestond zekere band tusschen de passagiers, die elkander als lotgenooten beschouwden, en zich wederzijds aangetrokken gevoelden. En dit kon niet

anders dan natuurlijk schijnen bij weinige menschen, hoogstens twaalf in getal, die gedurende eenige uren tot hetzelfde doel vereenigd waren. Daarenboven kwamen er gevallen voor, dat men elkander noodig had en elkaar de behulpzame hand moest bieden.

De wagen wilde wel eens in de sneeuw vastraken, en dan moesten alle handen aan het werk om de wielen los te wringen. Het was niet zonder voorbeeld, dat de diligences in het water reden, dat de as brak, of dergelijke ongelukken meer, die, hoewel zeldzaam, eene zekere vrees bij de reizigers levendig hielden, welke hen instinctmatig tot elkander bracht.

Men geloofde nog aan gevaar in die dagen, en iedere reiziger wist van een ongeluk te verhalen, dat hem op reis overkomen was, en waarbij hij zijne tegenwoordigheid van geest zóó wel had weten te bewaren, dat hij, toen al zijne metgezellen om hulp schreeuwden, den conducteur toeriep: „Ziet gij dan niet, kerel! dat die bijdehandsche knol zijne strengen heeft losgerukt,” en daardoor aller leven had gered.

19. Brand in ouden tijd.

I.

Bij de opkomst der steden in de dertiende en 't begin der veertiende eeuw, waren de bouwstoffen hout, riet en stroo; zelfs wanden en poorten, torens en rondeelen werden van hout getimmerd. Het gevaar van stedebrand was toen echter zoo groot niet, want de huizen waren laag en stonden wijd uiteen op ruime erven of, als men toen zei, hofsteden, zoodat geen brand licht tot een' buurman oversloeg. Dit veranderde echter na 't midden der veertiende eeuw. De steden werden toen, bij den toenemenden bloei van handel en nijverheid, dichter betimmerd, en de huizen werden grooter, maar de bouwstoffen veranderden niet; en 't is dan ook juist van de tweede helft der 14e tot de tweede helft der 16e eeuw, dat wij die zware stedebranden vermeld vinden.

Zelfs de grootste en rijkste steden van Holland hadden gedurende dit tijdperk meest houten huizen, die gepekt en

geteerd en met riet en stroo gedekt waren. De uitslaande vlam van een enkel huis was genoeg om door de overwaaiende vonken eene gansche straat in laaien gloed te zetten, en binnen weinig tijds kon de geheele stad door eene vuurzee overstelpt worden. Bij zulke branden viel aan geen blusschen te denken; zij eindigden, wanneer de vlammen geen voedsel meer vonden.

20.

II. (*Vervolg en slot.*)

Zoodra de brandklok klepte of de brandkreet zich hooren liet, was alles in de war, en de een liep den ander omver. Vrouwen gilden, kinderen schreeuwden, mannen vloekten; 't was, of men meende met „groot geschrei” den brand te kunnen blusschen. En daar was wel iets van aan; velen meenden de vuurduivels te verdrijven door hun tieren en vloeken en door 't bombammen der klokken. Want ook hier speelde 't bijgeloof zijne rol. De een had heksen uit den schoorsteen zien springen en met vuurballen gooien; een ander had vuurvogels zien vliegen; een derde riep, dat hij den duivel met een' pekstok in den brand zag roeren, en ieder, die zijne ziel liefhad, maakte dat hij wegkwam. Dan dacht niemand meer aan blusschen, maar ieder pakte bijeen, wat hem 't liefst was en zocht zijn heil in eene snelle vlucht.

En dan kwamen nog de vechters de verwarring vergrooten. Wij weten, dat de vechtlust vanouds ons volk in 't bloed zat, en dat 't een trek was, dien 't van zijne Germaansche voorvaderen geërfd had. Wie eene veete had uit te vechten, maar dit op anderen tijd niet doen durfde uit vrees voor den schout, nam nu de gelegenheid waar. Hij liep gewapend naar den brand, om zijn' vijand op te zoeken en met hem af te rekenen.

Zoo was een middeleeuwsche brand een tooneel van schreeuwen en vluchten, stelen en vechten, terwijl de vlammen onbeteugeld voortwoedden, totdat zij alles vernield hadden, of door een' natuurlijken hinderpaal gestuit werden.

21. Het Roode-Kruis.

I.

Verscheiden personen, mannen en vrouwen, heeren en dames van allerlei stand en leeftijd, hadden zich in de wachtkamer vereenigd; allen droegen eenen witten band, waarop een rood kruis was gehecht, om den linkerarm. Eene witte vlag met een rood kruis werd op een der wagens geplaatst. Het convoi is gereed. Ieder neemt plaats in de wagons. De locomotief fluit, en de extra-trein van het Roode-Kruis is spoedig uit het oog verdwenen; binnen weinige dagen zal dokter Meijer met zijne reisgenooten menigen ongelukkige van den dood redden, menigen stervende bijstaan in den laatsten stond.

De trein is op de plaats zijner bestemming aangekomen. Op de kerk en het schoolgebouw wordt de witte vlag met het roode kruis geplaatst; eenige mannelijke en vrouwelijke oppassers blijven daar onder leiding van een paar doctoren en chirurgijns, zij richten die gebouwen tot hospitaal in.

Intusschen is dokter Meijer met anderen verderop gegaan. Eene alleenstaande hoeve, wier muren en dak de sporen dragen, dat in hare nabijheid het oorlogsvuur gewoed heeft, wordt door hem in bezit genomen en van hetzelfde herkenningsteeken der Vereeniging voorzien, terwijl de chirurgijns en de ziekenoppassers hunne instrumenten, windsels en compressen gereedmaken, welke dadelijk noodig kunnen zijn. Inmiddels gaat dokter Meijer met eenigen, die van draagbaren voorzien zijn, het veld in, terwijl een tweetal ziekenwagens hem volgen.

Nog hooren zij het bulderen van het kanon, nog worden schoten op weinig afstands van hen gewisseld. Het Oostenrijksche leger ontruimt al strijdende Bohemen en wordt door de Pruisen achtervolgd, terwijl beide hunne geneeskundige legertreinen meevoeren, duizenden gekwetsten en zieken hulpeloos achterlatende. Dokter Meijer en de zijnen behoeven niet verre te gaan, om dadelijk met zegen werkzaam te zijn.

II. (*Vervolg en slot.*)

Hier ligt onder het lijk van een' reusachtigen Oostenrijker, een jonge officier met de doodskleur op het gelaat. Dokter Meijer knielt bij hem neder, luistert naar zijne ademhaling, ... hij leeft nog! Fluks wordt het lijk ter zijde gelegd, met water worden de lippen des stervenden bevochtigd, hij wordt bijgebracht en behoedzaam op een' brancard gelegd; maar er is geen tijd te verliezen, de rechterarm is hem vermorzeld, alleen dadelijke hulp zal hem kunnen behouden; op het slagveld wordt hem de arm afgezet, en daar hij door bloedverlies te uitgeput is om ver vervoerd te worden, wordt hij naar de boerderij gebracht.

Ginds ligt een sergeant-majoor, wiens beide beenen met kogels zijn doorboord; ook hij vindt eene hand die hem redt; een paar vrijwillige ziekenoppassers nemen hem behoedzaam op en dragen hem naar de ambulance in de boerderij. De gekwetste is een Oostenrijker, de beide helpers zijn Pruisen. De mannen en vrouwen van het Roode-Kruis kennen geen vijanden; zij vragen niet, waar vriend of vijand ligt, maar helpen allen zonder onderscheid.

Zij, die, hoewel zwaar gekwetst, zonder gevaar getransporteerd kunnen worden, worden naar de dorpskerk en de school gebracht, waar ook alles tot hunne ontvangst gereed is. Voor de zwaarst gewonden zijn rustbanken opgeslagen, voor anderen heeft men stroo op den grond gespreid en daar kussens en dekens over heen gelegd. In die beide lokalen zijn er in weinige uren reeds over de driehonderd binnengebracht. Daar tegen den schoolmuur liggen een honderdtal onderofficieren en soldaten, Oostenrijkers en Pruisen, ieder in zijne deken gerold, in twee rijen rustig naast elkander, want ze zijn verbonden, en vier verpleegsters gaan nu rond met bouillon, vruchtensap, wijn of eenige andere verkwikking, waartoe de geneesheer vergunning geeft, om hen te laven. Hier zit eene der helpsters op hare knieën naast de legerstede

van een' ouden snorrebaard met gekorven schedel. Zij heeft eene portfeuille in de linkerhand en een blauw potlood in de rechterhand. Zij schrijft de woorden van den gekwetste aan zijne eega en kinderen. Wel mocht zij er op zijn verlangen aan toevoegen: „Ik ben in goede handen gevallen!”

23. De Scheper.

De Drentsche heide is niet altijd eenzaam en doodsch. Honderden en nogmaals honderden exemplaren van het wollig vee weiden er soms rustig en weltevreden of betwisten elkaar de groene topjes der jonge heide. Ginds kniert een man over 't veld; hij komt op u aan, doodbedaard. Die man is de schaapherder of scheper. Eene lange grijze pij om zijne forsche leden; eene ruige muts over de ooren en zeer eenvoudige „stevelklompen” aan de voeten; eene houten doos met eene voor de kudde onmisbare zalf, aan den gordel; eene lange „haakschup”, die hij achter zich voortsleept, en waarmede hij soms eenige zachte kluiten onder de weerbarstige kudde werpt; een magere hond, droomerig zijn' meester volgende: — dit zijn de teekenen zijner herderlijke waardigheid. Zie, hoe ijverig hij breit aan de grove en heidekleurige kous, en hoe tevreden hij dikke rookwolken uit zijn pijpje blaast! Hij is in den regel een goedaardig man. Op zijn verweerd gelaat leest gij duidelijk eene trouwhartige inborst. Met de grootste welwillendheid wijst hij u den naasten weg naar het dorp, en aan geldelijke belooning denkt hij niet.

24. De Drentsche heide.

Het heideveld is onafzienbaar en eenzaam, en de reiziger, die door deze dorre zandwoestijn zijnen weg met langzamen tred vervolgt, pleegt zich geheel verlaten te gevoelen. Ginds, heel in de verte, verheft zich aan den gezichteinder de spits van een' rijzigen toren, of worden de breede kruinen van hooge eikeboomen zichtbaar, alle in dikke nevelen gehuld. Een vroolijke leeuwerik stijgt voor zijne voeten op en verheft zich, lovend en dankend, in de lucht. Een schuchter veldhoen vliegt snorrend voorbij. Eene gladde hagedis ritselt

loerend in de dorre struiken, dit is schier het eenige leven, dat hij bespeurt. Doch als de wandelaar zijnen weg vervolgt, wordt hij gaandeweg meer in de overtuiging bevestigd, dat aan de uiterste grens der bruine heide menschen wonen. Hoor, daar kondigen reeds hondengeblaf en hanengekraai de nabijheid van woningen aan. Hier en daar aan den rand van het mulle zandpad komt een frissche, gezellige denneboom hem verrassen; eenige verdwaalde, jonge sparreboomen gaat hij voorbij, — en op eenigen afstand hoort hij het zachte geklingel van de heldere schelletjes der heideschapen. Hij is het dorp genaderd, en hij bevindt zich weer onder de menschen.

25. In eene steenkolenmijn.

Eindelijk zijt gij op den bodem van de schacht gekomen. Het is een vreemd tooneel, dat gij thans ziet. Gij hoort het kloppen van hamers op ijzeren wiggen, alsmede het geluid, dat door de breekijsers en de vallende stukken steenkool veroorzaakt wordt. Gij ruikt den kruitdamp, die de gangen vult, waarin men de steenkool heeft laten springen. Het geraas van wagens alsmede paardengetrappel dringt tot u door. Volgeladen kooien worden aan den kabel gehaakt, en ledige losgehaakt. Het geschreeuw van de mannen, die de kooien aanhaken, wordt beantwoord door hen, die boven gereed staan om de vracht te ontvangen. De lampen verlichten slechts enkele punten, het gelaat der werklieden, de randen der wagens, de steenkool, die hier en daar schittert; maar al het overige is donker, zwart als de nacht. De gangen snijden elkander in alle richtingen als de straten en stegen van eene stad, en hier zijn pleinen en kruiswegen onder den grond. Die onderaardsche stad is nacht en dag bevolkt, honderden mijnwerkers arbeiden er onverpoosd bij het licht hunner veiligheidslampen, Zij heeft spoorwegen, waarop paarden of locomotieven loopen; ook heeft zij kanalen, slooten en vijvers. Zelfs zijn er zekere schimmelplanten en insecten, die haar eigen zijn. In één woord, het is eene zwarte onderaardsche stad.

26. De Wolf.

I.

Ofschoon nauwelijks van den hond verschillend, is de wolf toch zijn grootste vijand. Hij gelijkt op eenen grooten herdershond, ook in de vuilgele kleur van zijn haar; maar de naar achter afloopende rug en de scleeve, valsche blik zijner oogen geven hem iets gluipends en verraderlijks. De wolf is het bloedgierigste roofdier van Europa en na den bruinen beer ook voorzeker het sterkste. Al zijne zinnen zijn voor roof geschikt; zijn opstaand oor hoort op verren afstand het over de sneeuw ijpende rendier; zijn groenachtig oog glinstert bij nacht als een roode kring; zijn neus bespeurt het paard, maar ook tevens den ruiter, op de eenzame steppe. Alles, wat leeft, dient om zijne vraatzucht te voldoen. Als de honger hem kwelt, eet hij zelfs muizen, kikvorschen en torren, graaft hij als de jakhals lijken op, hoewel, zijn eigenlijk voedsel uit zoogdieren: hazen, schapen, enz. bestaat. Met eenen enkelen sprong hangt hij aan den hals van het weidende paard; de doodelijke wonde gaapt wijd en heeft scherpe kanten, alsof zij met een scheermes is toegebracht. Doch het is de honger steeds, die hem stoutmoedig maakt. Hij is anders bang voor den hoef van den hengst en voor de horens van den stier. Hij vreest evenzeer den steppen hond, die de kudden bewaakt.

27.

II. (*Vervolg en slot.*)

Uren achtereen ligt hij in het hooge gras en loert op het nevens de merrie huppelende veulen. Op de donkere voetpaden door het woud verspert hij den wandelaar den weg. Op de heide sluipt hij de kar van den koopman achterna. Is de gelegenheid om aan te vallen gunstig, dan buigt hij den kop naar beneden, zijne oogen beginnen te flikkeren, zijn haar rijst op, hij kromt den rug en stoot, op zijne prooi

toespringend, een wild, gorgelend geluid uit. Vindt hij tegenstand, dan sluipt hij bijna kruipend terug en wischt met den ruigen staart zijn spoor uit, totdat hij veilig is. Een' open strijd vermijdt hij zooveel mogelijk.

De wolf is bevreesd voor alles, wat vreemd is. Eene vonk vuurs, een ritselend blad, een ongewoon geluid doet hem schrikken: overal ziet hij vallen en strikken. Een reiziger in eene slede, door eenen troep huilende wolven achtervolgd, hield die dieren van zich door eenige touwtjes vóór het portier te spannen. De wolven zagen er eenen strik in. Geen roofdier, zelfs geen roofvogel zal het vleesch van zijns gelijke eten; alleen de wolf volgt het spoor van den gewonden broeder, hij vermoordt hem en vreet hem op.

28. Het leven der Edelen op hunne burchten.

I.

Had het adellijk gezin het bed verlaten, dan kleepte en wiesch het zich en maakte aanstalten om de godsdienstoefening bij te wonen. Na afloop daarvan werd het ontbijt opgedragen, dat uit brood, boter, kaas en bier bestond; ook wordt van spiering als ontbijtvisch melding gemaakt. De morgen werd daarna gemeenlijk gesleten met verschillende spelen, waaronder het schaakspel vooral in aanmerking kwam, daar het als krijgsspel de ridderlijke voorkeur genoot.

Later, wanneer wapen oefeningen ridders en jonkers niet naar het plein riepen, werd er voornamelijk gewandeld, hetzij te voet, hetzij te paard, doorgaans met een' valk op de hand. Zaten de edelvrouwen met hare fiere gezellinnen op de prachtig uitgedoste telgangers, dan hielden de hoffelijke edelen den sierlijken toom en traden naast de vlugge ridders voort.

Bij minder gunstig weder werd de tijd gesleten met het voorlezen van romans en andere gedichten, waartoe, wanneer de burchtheer geen' klerk (geletterde) in zijn' dienst had, gewoonlijk de slotkapelaan zijn' dienst leende. Dan werd er

aandachtig geluisterd naar de wondervolle daden van een' Lanceloot, een' Roland, of eenig ander beroemd ridder, die reuzen versloeg of jonkvrouwen bevrijdde, of wel, men verlustigde zich in de daden van den grooten keizer Karel en betreunde het wellicht, dat de dagen van onwelkbaren roem en eeuwige glorie voorbijwaren.

29.

II. (*Vervolg.*)

Het middagmaal, waartoe men door het blazen op eenen hoorn geroepen werd, had te twaalf uur of, zooals sommigen willen, nog vroeger plaats. Op met losse kussens bedekte banken, ook wel op vouwstoelen, zaten de edellieden, nadat zij zich de handen hadden gewasschen, rondom den disch, welke op schragen aangelegd en met een tafellaken overdekt was. De plaats, die het beste licht en uitzicht had, werd bij sommigen de voornaamste geschat. Daar, aan het hooger eind, zat de burchtheer met zijn gezin en zijne gasten. Aan het lager einde, waarvan de scheiding door het zoutvat werd aangewezen, zaten de niet-adellijken en de lagere bedienden, maar toch allen aan dezelfde tafel. Ook tot het doen van het morgen- en avondgebed vergaderden allen in dezelfde zaal. De gerechten van visch, groenten en vleesch werden meestal in overdekte schotels, onder het voorschenken van wijn, rondgediend, en aan de tafels der voorname edelen vond men een' vasten voorsnijder, mede van adellijken bloede. Varkensvleesch behoorde tot de dagelijksche spijzen, en het spek van zeehonden, bruinvisschen, meerzwijnen, walvisschen en bevers was zeer gezocht. Reigers en roerdampen werden, zoowel als pauwen en zwanen gegeten. Na het tweede gerecht werd het amelaken, indien het dubbel gevouwen was, omgeslagen, of anders werd het bovenste weggenomen, waarna er verschillende lekkernijen werden aangeboden, voornamelijk gedroogde, gesuikerde of met specerijen ingelegde vruchten. Geestrijke en sterk gekruide wijnen behoorden

tot die dranken, welke uit gouden of zilveren drinkkannen geschonken werden in bekers, uit dezelfde stof vervaardigd en dikwijls prachtig bewerkt.

30.

III. (*Vervolg en slot.*)

Na het einde van het maal werd somtijds (en vooral bij eene buitengewone gelegenheid) een reizend minstrel (speelman of sprookspreker) in de zaal geleid, die door het voordragen van kleine, dichterlijke verhalen (sproken) aller aandacht wist te boeien. Was er geen minstrel, en ging men niet ter jacht of ten wandelrit, dan werd het overige van den dag met kouten of met verschillende soorten van spelen doorgebracht. Muziek en zang werden vlijtig beoefend, en harp en viool waren algemeen in gebruik.

Het avondeten, dat op den voet van het middagmaal was ingericht, werd om zes of zeven uur gebruikt. Lampen en groote standaard- en armkandelaars droegen het licht, bij den ondergang der zon ontstoken; de waskaarsen, zoowel als de toortsen, waren dikwijls opgesierd en beschilderd. De rest van den avond werd met allerlei uitspanning gekort, door de mannen bij voorkeur met drinken en spelen.

De gastvrijheid, op het kasteel heerschende, bracht er menigwerf bezoekers, die er door hun gezelschap het gezellig verkeer levendig hielden. Bovendien werden bijzondere dagen, hetzij van kerkelijk of staatkundig belang, altijd feestelijk gevierd.

Het spreekt vanzelf, dat de hier beschreven levenswijze alleen het burchtleven der edelen schetst. Van hunne betrekking aan het hertogelijk, grafelijk of bisschoppelijk hof, waar zoo menig hunner eene aanzienlijke waardigheid bekleedde, van hunne tornooien en ridderfeesten, van hunne binnen- en buitenlandsche krijgstochten wordt hier niet gerept.

DERDE AFDEELING. *

---

1. Een zomerfeest.

In de Buiten-Sociëteit van eene niet onaanzienlijke Zuidhollandsche stad werd een groot festival gegeven ter gelegenheid van den verjaardag van koningin Sophia. Het was in het stedelijk nieuwsblad met veel ophef aangekondigd als een luisterrijk feest, en werkelijk, het beloofde schitterend te zijn: heel de uitgestrekte tuin was met veelkleurige lampions verlicht tot in de afgelegenste lanen. De kiosk voor de muziek, met draperieën van vlaggendoek en guirlandes van groen versierd, prijkte met breed uitwapperende oranjewimpels en vlaggen van de nationale en Wurtembergsche kleuren, en was, om de uitdrukking van 't affiche te bezigen: „gemetamorphoseerd in een' feeën-tempel van licht en kleuren”.

Uit gezegden feeën-tempel dan klonken nu ook de tonen der feestmuziek; dat het zeer harmonische waren, durven we niet verzekeren. Het muziekkorps van het garnizoen was niet sterk, maar dat der schutterij vulde aan, wat er aan ontbreken mocht. En toch, er werd weinig geluisterd, althans door de groote meerderheid, die zich had neergezet onder de veranda vóór het gebouw, of door hen, die zich hadden afgezonderd in de verschillende berceau's; allen hadden het onder 't genot van thee, Beiersch bier of Rijnwijn te druk met praten, lachen en naar de komenden te kijken, wat toch ook weer niet belette, dat er na het Wien Neerlandsch bloed of na het Wilhelmus druk werd geapplaudisseerd. Wij moeten de waarheid zeggen: men was ook juist niet om de muziek

---

*) Voor de tweede klas van normaal- en kweekscholen.

gekomen, noch om de kolossale S. te bewonderen, geflankeerd door eene even kolossale W., wellicht niet eens om een blijk te geven van loyaliteit, maar het hooge woord moet er uit, omdat er gedanst zou worden.

2. (*Vervolg en slot.*)

Het was een milde zomeravond. Zoo'n 17en Juni had men in jaren niet beleefd. De dagen, die vooraf waren gegaan, hadden zich door guurheid en stortregens gekenmerkt, en nu — daar opeens — niet slechts één enkele zonnestraal, — de oranjezon, die zich niet verloochend had! — maar een echte zomersche dag, eindigend in een' avondstond, die uitlokte tot levensgenot in de open lucht.

Zoo waren de meesten gekomen, lang voordat de illuminatie was aangestoken, en de enkele achterblijvenden vonden dan ook bijna alle tafeltjes bezet en achtten het een fortuintje, als ze nog terecht konden komen onder een der berceau's aan den meest afgelegen hoek van het terrein, waar men den fecën-tempel in het geheel niet zien kon en de muziek alleen in hare luidruchtigste uitingen kon hooren.

Tot deze misdeelden behoorde ook een heer van leeftijd, die eene jonge dame geleidde en die zich nog bevoorrecht achtte, toen hij eindelijk een plekje gevonden had onder een loofdak van zacht groen.

„Ziezoo! kindlief, hier kunnen wij blijven, tot alle lichtjes aangestoken zijn,” sprak hij, zijne dame een voetenbankje toeschuivende en zelf twee van de drie stoelen in beslag nemend, de eene voor zijn eigen persoon, de andere als porte-manteau voor zijne overjas. Hij had het nog te warm om reeds zijn' hoed af te zetten, een fijnen, deftigen heerenhoed, genre kachelpijp, die hem kenschetste als iemand, die geen voorstander is van fantasiehoeden en..... excentriciteit.

Naar G. Bosboom—Toussaint.

3. Inval in Transvaal. *

De Boeren zijn eenvoudige luitjes, die eenen afkeer hebben van steedsche manieren. Wel zijn ze fier, maar hunnen trots noeme men geen' boerentrots. Hoogst bekwaam in het hanteeren van het geweer, aan ontberingen en stipte gehoorzaamheid gewoon, is de Transvaler een uitmuntend soldaat. In prachtige uniform dost hij zich geenszins uit, maar in zijne gewone kleeding gestoken, trekt hij, ruim van kruit en lood voorzien, ten strijde, het geweer in de hand, den knapzak op den rug. Steeds weet hij zich fiks te weren.

Zekere Dr. Jameson, niet eens tot den krijgsmansstand behoorende, bereidde den Boeren onlangs bijna eene verrassing. Man had iets hooren mompelen van een' strooptocht, welken Jameson, in zijn opzet door anderen gestijfd, tegen hen in den zin had. Den Boeren bevreemdde dit. Trotsch op hunne vrijheid, gordden onmiddellijk duizenden Boeren zich tot den strijd aan. Met rassche schreden spoedden zij zich naar de grenzen.

Weldra stuitten Jameson en de zijnen op eene gewapende macht, en lang duurde het niet, of de toestand zijner manschappen, wien de moed in de schoenen zonk, werd zeer hachelijk, en bovendien afgetobd door de lange marschen, kozen zij al spoedig de wijste partij: de witte vlag werd geheschen. Zou Jameson den daarop volgenden nacht, zelfs al had hij een veeren bed tot zijne beschikking gehad, wel den slaap des rechtvaardigen geslapen hebben?

4. Alfred de Grootte. (808—901).

Nauwelijks had Alfred het bestuur aanvaard, of hem wachtte het treurigste lot. Sedert een' geruimen tijd waren de Skandinavische volken of Noren als een stortvloed in Engeland gevallen en hadden zich in eenige sterke plaatsen van het rijk gevestigd. Woest van aard en hard als de rotsen van hun land, kenden die volken geen vrees: zij dreigden het land met eene geheele overheersching. Zij trotseerden de grootste gevaren, verachtten den dood, ja, gingen dien met vreugde te

gemoet. Overal, waar zij verschenen, maaiden zij alles af, roofden, plunderden, brandden en moordden! Geen heiligdom werd gespaard, noch kunne, noch ouderdom ontzien.

Reeds had Alfred den woestaards een' gevoeligen slag toegebracht, maar zij wreekten de nederlaag en namen eene dreigende houding aan. Tevergeefs bestreed Alfred hen te land en te water, tevergeefs leverde hij hun slag op slag. Als dertig duizend van die barbaren op éénen dag sneuvelden, was dat getal den anderen dag dubbel aangevuld. Gedurig kwamen nieuwe zwermen opdagen, die, als de kevers, het land van alle zijden overstroonden.

Engeland verkeerde in het uiterste gevaar! Wel mocht Alfred eene laatste poging doen, om den moed bij de landzaten op te wekken en hen tot een' dapperen tegenstand te vereenigen, ook de krachtigste taal mist wel eens haar doel. Velen verlieten het land, anderen verborgen zich in de wouden of het gebergte, sommigen verkozen laaghartig de onderwerping aan den woesten vreemdeling, daar zij Alfred's geluk wantrouwden. Nu schoot den koning geen ander middel over dan zich en de zijnen in veiligheid te brengen; hij zag zich verplicht eene schuilplaats te zoeken bij een' zijner veehoeders, wiens vrouw in hare onkunde hem meer malen harde woorden toevoegde.

Zoo was dan een koning, nog onlangs op een' schitterenden troon gezeten, door een' luisterrijken hofstoet omgeven, voortvluchtig in zijn eigen rijk en bij de grootste vernedering en ontbering nauwelijks veilig in de ellendigste hut! Wat wonder, zoo hij den moed had opgegeven, den vijand het land gelaten en in den vreemde een beter lot had getoefd! Doch niet alzoo Alfred!

5. De prinses Sophie.

Het is Zaterdag en halftien in den morgen. Eene talrijke volksmenigte heeft zich aan de Handelskade verzameld, in spanning het oogenblik verbeidend, waarop eene der grootste booten van de Maatschappij „Nederland", zich in beweging

zal stellen. Scherp teekenen de rijzige masten, het touwwerk, de machtige stoomkranen, de witgeschilderde reddingbooten zich af tegen de helderblauwe, wolkenlooze lucht. Het gevaarte ligt daar als tot een' feestelijken uittocht gereed, glanzend, blinkend, tintelend in het zonlicht. De meesten van hen, die zich op de kade verdringen, hebben dit schouwspel reeds honderden malen gadeslagen. Het zijn echter niet allen nieuwsgierigen, die daar nog steeds toestroomen, de oogen naar het hooge dek opgeheven. Menig roodbeschreid gelaat verbergt zich tusschen de menigte, menigmaal wordt met een' zakdoek nog een laatst vaarwel gewuifd. Inmiddels heerscht op het achterdek eene vroolijke, rumoerige beweeglijkheid. Verscheiden heeren en dames, en jonge meisjes in kleurige zomertoiletjes, wippen vlug de loopplank over. Zij zijn gekomen om een' vriend of kennis tot IJmuiden uitgeleide te doen. Vroolijk keuvelend staat men in groepjes bij elkander, nieuwsgierig rondziende; half angstig werpen zij een' blik in de reusachtige machinekamer, om, langzamerhand stoutmoediger geworden, zich naar het voordek te begeven, waar eene eenzame baboe en een zwerm Javaansche bedienden de illusie geven, dat men zich reeds op tropischen bodem bevindt. Een sleepbootje nadert, miniatuurachtig klein naast den kolossus, dien het bestemd is door het kanaal te slepen. Driemaal reeds heeft met tusschenpoozen de stoomfluit geklonken of beter gezegd gebromd, want een zwaar dreunend basgeluid is het, dat zich aan het reuzen-stoomgewrocht ontwingt. Daar komt eindelijk beweging in het gevaarte; het glijdt stil zeewaarts, met de gedweeheid van een' goedigen reus zijne kleine geleidster volgend. Eindelijk glijdt het de sluizen van IJmuiden binnen, alwaar de loods aan boord komt. Nog eene wijle, dan zal Neerlands driekleur driemaal geheschen worden, als laatste afscheidsgroet aan het vaderland!

6. IJsgang.

Wanneer na sterke vorst de dooi invalt en aanhoudt, dan worden angstige dagen en nachten doorleefd. Het ijs raakt

los. De samengepakte ijsmassa drijft voort. In vliegende vaart ziet men de ijsschollen door den stroom voortslepen. Wat zij ontmoeten, is verloren. Dikke palen worden doorgesneden als rietjes. Sterke schepen, die zich niet intijds konden bergen, worden verbrijzeld. De uiterwaarden zijn ondergeloopen. De gemeenschap met de overzijde is onmogelijk geworden, of gaat met ongeloofelijke moeite, met levensgevaar gepaard. En gelukkig nog, als het ijs geregeld doordrijft. Wee, als het hier en daar wordt opgestuwd tegen kribwerk of eene zandplaat. Hooger en hooger schuift dan schots op schots; er ontstaat dan een machtige ijssdam, een' ondoordringbaren muur vormend, die de opgezweepte wateren tegenhoudt. De golfslag beukt de dijkkruinen en de dammen; groote brokken er van worden weggeslagen, de grondslagen worden ondermijnd, de glooingen ondergraven. Nu dreigt de watersnood met al zijne ellende! In de benarde dorpen galmt de alarmklok! Wat vluchten kan, vliedt met vee en have. Wat handen heeft om te helpen, snelt naar de meest bedreigde punten. Doch veelal zijn moed en volharding, kennis en zelfopoffering, is alles vergeefs. De dijken bezwijken, en de wateren storten zich door de bressen. De zoo vruchtbare vlakte wordt een meer, en eeuwen lang nog zal eene diepe kom binnendijs de plek aanwijzen, waar de dijkbreuk viel. Tusschen de Waal en den Rijn, tusschen de Maas en de Waal zijn vele zulke kommen of wielen te vinden. In de geschiedenis der Geldersche en Noordbrabantsche rivierdorpen, in die der Hollandsche en Utrechtsche polders is van menigen vreeselijken watervloed sprake. Wie denkt hier niet aan den St.-Elizabeth's vloed van 1421, waardoor de Biesbosch ontstond?

7. Droogte in het Oosten.

De lange, heete zomer spoedde ten einde, maar nog brandde de zon op den versteenden grond. Gisteravond zag de landman eenen zwaren nevel aan den noordwestelijken horizon, en hij sprak tot zijne kinderen: „Dat is regen!“ Maar in de vroegen morgen stak weder de dorre oostenwind

op, en de lucht werd opnieuw als helder en doorschijnend blauw kristal. Ziet gij die ledige akkers, hangende tegen de dorre heuvelen? Ze zijn aan de rotsen gelijk geworden en doen de scherpste ploegschaar opspringen. Ziet gij dien olijvenggaard, waarvan de matgrauwe bladeren nauwelijks den naam van groen verdienen; dien eik, wiens loof ritselt als het sparrenwoud; die dorre ranken, welke treurig uit de rotskloven hangen en het verlaten nest der woudduif ontblooten? Ziet gij zelfs het breede vijgeblad en het slingerend wijngaardloof, het laatste groen van het Oosten, met eene donkere tint gekleurd, met stof bestrooid, en als bevend ineengekrompen? Naar Koetsveld.

8. Een oud-Hollandsch binnenhuis.

Het huis was voor onze voorouders alles. Ze vonden, dat „Eigen haard goud waard is”, — en hoe zuinig de oud-Hollandsche huismoeders in alle opzichten waren, voor de versiering harer woning hadden ze veel over. Wasschen en plassen, schoonmaken en boenen, om toch vooral haar heiligdom in orde te houden, waren geliefkoosde bezigheden. Wanneer men de voordeur binnen was getreden, bevond men zich in het ruime en hooge voorhuis. Bij de aanzienlijken waren de wanden daarvan met schilderijen behangen, bij de burgerlieden had men ze met gekleurde tegeltjes bezet, terwijl de vloer met blauwe en witte steenen was ingelegd. Voor den geringeren stand was dit voorhuis het dagelijksch verblijf; in herbergen was het de gelagkamer; de werklieden oefenden er, of ook wel onder de luifel, hun bedrijf uit, wat natuurlijk aan de straat veel drukte en levendigheid gaf. Onder die luifels waren voor de winkelhuizen de koopwaren uitgestald, en tal van bontgeschilderde uithangborden zetten aan het geheel nog meer vroolijkheid en opgewektheid bij. Menige schilder heeft zulke tooneeltjes door zijn penseel vereeuwigd. ¹⁾

¹⁾ Naar Van Duyl, *Onze Geschiedenis in Schetsen en Beelden*, Groningen, J. B. Wolters.

9. Handel en scheepvaart.

Tusschen de Oostzee en de Middellandsche Zee, tusschen het oosten en het westen, zooals men toen zeide, lagen juist in het midden de Nederlanden, die buitendien door den Rijn met Duitschland en door de Noordzee met Engeland in natuurlijke verbinding waren gesteld. Vanzelf werden zij de marktplaats, waar de handelaars uit alle streken elkander ontmoetten. Daarheen brachten de logge schepen van Spanje en Portugal de waren van Zuid-Europa en de kostbaarheden van Indië, die over Alexandrië en Konstantinopel de Middellandsche Zee bereikt hadden. Daarheen brachten de bewoners der Oostzee of de Oosterlingen hunne waren; daarheen voerde de Rijn de Rijnsche wijnen en de Moezelwijnen en het hout der Duitsche bergen; daar bracht Vlaanderen de wol ter markt. In de verre oudheid was Dorestad en in de Middeleeuwen Brugge de markt- en stapelplaats van Nederland. Toen Brugge had uitgebloeid, toen het Zwin, waarlangs de schepen zijne havens trachtten te bereiken, was verzand, trad Antwerpen in zijne plaats. Wat Brugge niet geweest was, eene eerste geldmarkt, was Antwerpen. Nauwelijks was in 1585 Antwerpen door Parma ingenomen, of Amsterdam werd de zetel van den handel op het Noorden. ¹⁾

10. Gemengde oefening.

In kleederdracht verschillen de Chineezen zeer veel van de bewoners van West-Europa. De Middeleeuwen vangen aan bij den val van het Westromeinsche rijk en eindigen in 1492, bij de ontdekking van Amerika. De heerlijke tonen der muziek streelden het oor; honderden gasvlammen verlichtten het feestterrein, dat rijk met groen en vlaggen was versierd; fraaie guirlandes of bloemfestoenen zag men allereuwen, en het Bengaalsch vuur wierp nu en dan een' tooverachtigen schijn op het groen van bosschen en bosschages.

---

¹⁾ Deze regels zijn met wijzigingen ontleend aan R. Fruin, Tien jaren.

Niet hij is het wijst, die het meest heeft geleerd, maar hij, wiens hoofd en hart gelouterd zijn in den smeltkroes der samenleving. De praktijk van dezen jongen dokter neemt met den dag toe. Jongen mannen, die kersversch van de academie komen, ontbreekt het veelal aan practische bekwaamheid. Griekenland had in de oudheid tal van koninkrijkes en republiekjes, deze bestonden alle zelfstandig naast elkaar; nochtans werden zij door gemeenschappelijke belangen verbonden. Wie bij de Olympische spelen de overwinning behaalde in eenigen wedstrijd, leefde voortaan op kosten van den staat, waartoe hij behoorde. Hij rustte dan op zijne lauweren, zooals het heette.

11. De Piramiden.

Verzegend en verblindend golfde de zonnegloed van alle zijden. Wij stonden aan den ingang van de waterlooze zee met hare beweginglooze, dofgele golven. Naar alle richtingen strekten de zwijgende zandvelden zich uit, geen leven was te bespeuren, geen grasspiertje, geen vogel, geen insect: overal de dood, in zijn dofgeel lijkkleed van gloeiend zand.

Nog blies de morgenwind verkwikkend over de vlakke, — nog hadden de zonnevlammen het teedere blauwe fluweel des hemels niet verschroeid. Vroolijk en vol moed streefden we voorwaarts, naar het doel van onzen tocht.

„De piramiden!” riep onze gids Abdallah plotseling.

Schielijk zag ik op, oogenblikkelijk had ik ze ontdekt. Ik had mijnen blik op de lange ooren van mijn' ezel gericht, die nog altijd driftig voorttrippelde en al schommelend mij in eene mijmering suste, welke mij een oogenblik had doen vergeten, waar ik mij bevond.

Alsof ze eensklaps uit den zandoceaan opgedoken waren, rezen de piramiden daar duidelijk zichtbaar aan den horizon, die gele, driehoekige rotsen, die reusachtige hoopen woestijnzand. Mijn reisgenoot had zijn kijker uitgeschroefd. Schokkend, en naar zijn evenwicht zoekend, nam hij den gezichteinder waar. Plotseling uitte hij een' luiden schreeuw, driftig schroefde hij zijnen kijker toe, wees vooruit naar de pira-

miden en zette zijnen ezel in galop. Weldra stoven we er beiden luid sprekend en juichend heen. Abdallah deelde eene vracht stokslagen uit en holde, in vollen rep, gillend mee. De afstand scheen zonder end. Duidelijker en hooger rezen de driehoekige rotsgevaarten, scherper teekenden zich de uitblinkende lijnen aan de lucht; — alras konden we de groote vierkante steenblokken onderscheiden, alras reden we een' kleinen zandheuvel op en stegen we af aan den voet der naastbijgelegen piramide, de piramide van Cheops.

12. Alexander de Grootte.

Een der grootste veroveraars is die Alexander, die een einde maakte aan het uitgestrekte Perzische rijk. Om dit doel te bereiken, had hij de wijste maatregelen genomen. Hij trok niet ter overwinning, dan nadat hij de Grieken geheel ten onder had gebracht. Dezen, verzwakt en verdeeld, konden zich zijne afwezigheid niet ten nutte maken om die vrijheid te herkrijgen, waarvan het verlies bij al hunne rampen die was, welke zij met het grootste ongeduld verdroegen.

De aan zee gelegen landen waren het, welke Alexander het eerst veroverde, en hij liet zijne landtroepen langs de kust trekken om van de vloot niet gescheiden te worden.

In het begin van zijne ondernemingen waagde hij weinig, maar toen het geluk hem begunstigde, was het dikwijls de vermetelheid, waaraan hij boven alles de voorkeur gaf. Toen hij tegen de zeemacht der Perzen streed, legde hij het grootste beleid aan den dag, terwijl hij later in de veldslagen eene onverschrokkenheid toonde, die vaak aan rockeloosheid deed denken. Om zijn' naam wereldberoemd te maken drong hij tot Indië door, maar hoewel noch woestijnen, noch stroomen, noch bergen hem hadden kunnen tegenhouden, werd hij nu genoodzaakt aan den aandrang zijner krijgslieden toe te geven, die hem om rust smeekten.

Hij kwam in Babylon terug en werd er niet als overwinnaar, maar als een god gevreesd en vereerd. Maar zijne onmatige levenswijze verkortte zijne dagen; op den leeftijd van 33 jaar stierf hij zonder een' opvolger benoemd te

hebben. Hetgeen hij gevreesd had, gebeurde: zijn rijk werd verdeeld, geheel zijn huis vernietigd, en zelfs Macedonië viel een ander geslacht ten deel. „Zijt gij”, vroeg hem Minos, „die Alexander, die een gedeelte der wereld verwoest heeft?” „Ja,” antwoordde hij, „ik ben Alexander, die als een god op aarde vereerd werd en die nu duidelijk inziet, dat alle stervelingen gelijk zijn.”

13. Het Noordhollandsch kanaal.

De Nederlanders hebben gezegd: „Laat ons een' zekerder weg zoeken, om onze schepen van en naar onze eerste koopstad te voeren.” En zij graven zich eene vaart door de weilanden, langs het geboomte; sloopen huizen, poorten, vruchtboomen, alles; vellen alles neder, wat in den weg staat; sparen zelfs de gedenkteekenen der geschiedenis niet; de oude Friesche poort,¹⁾ die daar stond als een grootsche zegeboog, welke met de macht van Spanje gespot had, van het Spanje der zestiende eeuw! moest vallen onder de handen der sloopers. Maar het was de ijzeren wil van den mensch, die het werk met volharding voortzette, al moest er ook schier bij iedere schrede, die hij vorderde, een nieuwe hinderpaal uit den weg geruimd worden. Hinderpalen zijn voor de ziel, wat het ijzer is voor den magneet: zij voeden haar en voeren haar tot eene ongekende kracht en tot het torsen van ongedachte lasten. En het reuzenwerk werd volbracht. Zie, daar verheffen zich twee lichte brikken eensklaps voor ons oog; met hare uitgespannen zeilen hebben zij iets van vlugge vogels, die snel lucht en water beide klieven. Zij hebben de Engelsche vlag geheschen met dat kruis als een spinneweb en welks schitterend rood scherp uitkomt op de heldere lucht; vluchtig de zachte golven klievende, naderen zij, bevallig en licht, en het geroep harer bootslieden vermengt zich met het geloei van het vee en met het gezang der leeuweriken, die daar opstijgen uit het veld.

Naar A. L. G. Toussaint.

---

¹⁾ Alkmaar.

14. *

Omstreeks Sint-Nicolaas van het vorige jaar bereidde mijn vriend A. mij eene aardige verrassing, in den vorm van eene uitnoodiging, om — zoo luidden zijne woorden — „ter verpoozing van mijn' dagelijkschen arbeid, in zijne ouderlijke woning de aanstaande Kerstweek aan de vriendschap en de gezelligheid te wijden.” — Daar er reeds een geruime tijd verlopen was, sinds ik hem het laatst had ontmoet, haastte ik mij, hem in bevestigenden zin te antwoorden.

Gepasseerde Kerstmis heb ik dan ook bij hem eenige genoeglijke dagen gesleten. Op zekeren avond weidde zijn vader uit over het oprisschende van een uitstapje in het mooie seizoen. Hij hing een verleidelijk tafereel op van een' interessanten toer, dien hij vroeger had gemaakt. Daardoor werd bij mij de lust opgewekt, om ook eens te onderzoeken, of Hildebrand niet schertste, toen hij in zijne Camera Obscura beweerde, dat reizen voor plezier slechts eene hersenschim is. Mij vleierende, dat ik van mijn' vriend geene weigering had te schromen, deed ik hem den voorslag, met ons beiden in den geschikten tijd, d. i. in onze zomervacantie, een' dergelijken tocht te ondernemen. Met onverdeelden bijval begroette hij het voorstel, en de veelbeteekenende blik, dien hij naar zijn' vader richtte, werd door dezen beantwoord met een' glimlach, dien wij als eene stilzwijgende toestemming aanvaardden.

15. *

Wij waren ongeveer achttien dagen onderweg, aldus luidde het verhaal van een' zeeofficier, die met eene mailboot reeds verscheiden malen de reis naar onze overzeesche gewesten had gemaakt, en alles deed ook thans eenen voorspoedigen overtocht verwachten.

Aan boord heerschte dagelijks een opgewekte geest, zoowel onder de schepelingen, die onder het zingen van menig vroolijk lied hunne vermoeiende taak met toewijding verrichtten, als onder de talrijke passagiers.

Dezen verwijden des daags alleen in de kajuit, als de welvoorzene disch hen riep en sleten verder den tijd genoeglijk op het dek, waar zij met elkander praatten en schertsten, of over de verschansing leunende, zich verlustigden in den trotschen aanblik, dien de oceaen aanbood.

Plotseling echter veranderde het tooneel. Er verhief zich eene krachtige bries, en donkere wolkenmassa's paktten zich boven onze hoofden samen. Weldra barstte een hevige storm los. Huizenhoog verhieven zich de kokende golven en stuwden het broze vaartuig omhoog op de schuimende golven. Ontzaglijk en grootsch was de aanblik der zee! Velen passagiers sloeg de schrik om 't hart, als zij dachten aan de dreigende gevaren, te midden van de bruisende baren, die hen bijwijlen in de kaken van den dood schenen te voeren. Ik haastte mij met rassche schreden tot hen en trachtte hen te kalmeeren, betoogende, dat er geen onmiddellijk gevaar te duchten was.

16. *

De brandklok luidde, en onmiddellijk spoedden velen, door dit noodsein opgeschrikt, zich naar de plaats des onheils, waar een ontzaglijk schouwspel hen wachtte.

Reeds had het verterend element de vloeren en binten, de raam- en deurkozijnen der groote cacaofabriek aangetast en sloegen hoogopgaande vlammen loeiend naar buiten, niet bedwongen door den breeden waterstraal der ijlings aangekerde stoombrandspuit, nog minder door de werking der handspuiten, die op sommige der meest bedreigde punten tevergeefs den voortgang van 't vuur trachtten te stuiten.

Onmogelijk is het, den indruk weer te geven, dien bij tusschenpoozen het instorten der doorgebrande vloeren teweegbracht, waardoor de brand met nieuwe hevigheid in eene volgende verdieping voortwoedde; de onwillekeurig geuite kretten, uit de samengepakte menigte opstijgend, waren er de welsprekende tolken van.

De commandant van de brandweer, weldra overtuigd, dat aan blusschen niet meer te denken viel, bepaalde zich dan

ook verder tot het nathouden der belendende perceelen, en hoewel den bewoners nog geen rechtstreeksch gevaar dreigde, werd hun nochtans de verstandige raad gegeven, lijf en have in veiligheid te stellen.

Tot diep in den nacht bleef het vuur zijn sloopingswerk voortzetten, totdat ten slotte, trots den loffelijken ijver, ja, de voorbeeldelooze toewijding van zoovelen, waarover wij niet verder uitweiden, van 't groote gebouw weinig meer dan een rookende puinhoop overbleef.

17. De Fata-morgana.

Reeds in de Middeleeuwen was dit eigenaardige natuurverschijnsel bekend, en er werden toen dikwijls hoogst phantastische voorstellingen aan vastgeknoopt. Fata-morgana is de Italiaansche uitdrukking voor het verschijnsel, en die naam staat in verband met den naam der fee Morgana, waarmede in de sagen van Bretagne de door Lanceloot versmade geliefde, de in tooverkunsten bedreven stiefzuster van koning Arthur, bedoeld wordt.

Daar deze hare toovermacht als fee voornamelijk door middel van luchtspiegelingen uitoefende, werd haar naam in latere tijden ook toegepast op het besproken natuurverschijnsel, dat vooral aan de Straat van Messina, aan de Siciliaansche kust waargenomen werd. Hier zou, volgens de sage, de fee Morgana wonen in het kristallen paleis van de diepte, en na zonsondergang zou zij, met haar gevolg, in honderd gestalten, die in allerlei kleuren schitteren, uit de zee opstijgen.

In de woestijnen van Arabië en Egypte geeft dit gezichtsbedrog menigmaal tot vreeselijke en wreede ontgoocheling aanleiding. Hier spiegelt zich dan tevens dikwijls de blauwe hemel op den zandigen bodem af, en door de omgekeerde beelden daarin, gepaard met de trillingen van deze, meent de onervaren reiziger eene kabbelende watervlakte te zien, waarin zich de palmen weerkaatsen.

De vermoeide, van dorst versmachtende karavanen zien dan

in de verte bedrieglijke oasen, schijnbaar door waterrijke meren omgeven, — en bij het verder voorttrekken lost zich dit alles ten slotte op in het „niet”. Daarom geven de Arabieren, aan het verschijnsel den wel toepasselijken, doch minder poëtischen naam van: „satanswater.”

De soldaten van Napoleon werden, tijdens den veldtocht in Egypte aan het einde der 18e eeuw, dikwijls op wreede wijze door zulk eene Fata-morgana ontgoocheld, als zij, na vermoeiende marschen, eindelijk verkwikkende watervlakten meenden te zien opdoemen en zij, bij het naderen daarvan, niets anders vonden dan het gloeiendheete zand der woestijn.

18. *

Als op een' helderen zomerdag de zon hare stralen giet over het wijde vlak van den oceaan, en het reine, azuren gewelf met zijn' weidschen boog weerkaatst wordt in het flauw rimpelend vlak, dan spelen flonkerende glansen in eindeloze en tooverachtige verscheidenheid van tinten over den kristallijnen waterspiegel.

Dan is het heerlijk zich neer te vlijen op het bemoste duin, zich te vermeien in het wisselend spel der speelsch-deinende golfjes, die ruischen in streelende melodieën, zich over te geven aan droomerig gepeins en den verfrisschenden invloed te ondergaan, dien de zee uitoefent op dengene, die behoefte gevoelt aan nieuwe kracht en nieuwen moed.

Wie vermoedt in dien vleienden stroom, phantastisch glanzend en noodend tot rusten in zijn' schoot, den veinzaard, den verraderlijken vijand, die hij toch zoo vaak blijkt?

Als de storm zijne wateren zweept en geeselt en het dreigend zwerk als een somber floers een' vaalzwarten sluier spreidt over de bruisende en kokende wateren, die met ijselijk gehuil en ontzaglijk geweld de kusten beuken, dan slaat diezelfde zacht-suizende stroom, die poëtische stemmingen wekt in zijne rust, den beangsten mensch met wanhopige ontzetting.

Hachelijk zijn dan de kansen van hen, die, hoe fors en

fier hunne boot ook wezen moge en hoe trotsch zij de wateren klieft bij gunstig weder, slechts door een' brozen wand gescheiden zijn van een' wissen dood, die nameloos leed brengt over honderden.

19. *

Er moesten er velen zijn als onze oude dokter, de heer Van der Stap, die terecht door zijne dorpsgenooten de grootste weldoener uit den omtrek geacht wordt. Den vorigen Woensdag was het voor hem de dag, waarop hij als genees- en heilkundige vóór 50 jaar zijne praktijk aanvaardde. Van alle zijden ontving hij felicitatiën, waaronder die van enkele vrienden zijner kindsheid hem wel het meest verblijdden.

Het Dagelijksch Bestuur der gemeente prees bij monde van den Burgemeester in hem den ijverigen gemeentegeneesheer, die zich onvermoeid wijdde aan het welzijn van zijne patiënten, die steeds uitblonk door de stiptste plichtsbetrachting.

Inderdaad, dien lof en die waardeering verdient onze dokter, die mag terugzien op eene lange rij van welbestede jaren. Hij is een der bekwaamste, geschiktste en meest geachte onder Noord-Hollands medici. Zoowel door gemeentenenaren als door ambtsbroeders werden den beminden jubilaris fraaie cadeau's aangeboden. 's Avonds verraste hem eene serenade. Honderden belangstellenden luisterden bij den rosen gloed van het toortslicht naar de tonen van het „Wien Neerlandsch bloed" en van andere volksliederen, door het fanfarekorps ten gehoor gebracht. Als de wensch vervuld wordt, welke dien dag uit duizenden harten oprees, dan wordt den door de armen bijna vergoden grijsaard nog lang het leven gespaard en zal hij nog geruimen tijd een zegen blijven voor de lijdende menschheid. Hij behoort tot dezulken, wien het niet genoeg is te weklagen, maar die de hand aan den ploeg slaan; wien het geenszins te doen is schatten op te hoopen, maar op wier belangeloosheid te allen tijde gerekend kan worden; over wier verdiensten wij niet zullen uitweiden, maar die niet vergeefs hebben geleefd.

20. O o m J a n.

Mijn oom Jan, een jongere broeder van mijn' overgetelijken vader, is een Rotterdamsch tabakskooper, die een goed burgerbestaan heeft. Hij is geene caricatuur en heeft weinig zonderlings; zijne eigenaardigheid bestaat juist hierin, dat hij geheel en al Hollandsch burgerman, geheel Rotterdammer en geheel tabakskooper is. Zijn handel vult een groot deel van zijn hoofd en hart, en hij kan nooit nalaten, u toch iets van Portorico en Maryland mede te deelen. Hij leeft evenwel niet enkel voor en in handelszaken, want hij is ook lid van eene sociëteit en van een leeszelschap.

Wat zijn lichaam betreft, oom Jan geniet doorgaans eene vaste gezondheid. Hij erkent dan ook slechts twee mensche-lijke kwalen nl. gevatte koude en maagcatarrhe, en de twee geduchtste wapenen hiertegen, de kamille met gedroogde vlierbloesems en de rarbarber, maken zijne heele huisapotheek uit. Andere, vooral slepende ziekten, zijn in zijn oog nieuwigheden en schandelijke inkruijsels. De tering of tuberculose zou hij nog wel als eene landziekte willen erkennen, schoon ze, naar zijn oordeel, veel uit hypochondrie voortkomt, maar zenuwziekte of neurose is, volgens zijn beweren, een bederf van onze Hollandsche zeden, eene Parijsche mode, hier tot onze schande ingevoerd.

Naar E. van Koetsveld,

21. De Haarlemmerhout.

De Haarlemmerhout is bij alle Haarlemmers een zeer geliefd stukje natuur. Wij willen den indruk weergeven, dien dit bosch op ons maakte op een' mooien zomeravond. Wij zullen geen' trotschen eigenwaan op den voorgrond stellen, want wij willen noch den sarcastischen lach van den pedant, noch den ironischen glimlach van den halfgeleerde opwekken. Overigens kan hunne critiek ons niet deren.

De Grootte-Houtpoort den rug toekeerend, wenden wij onze schreden Houtwaarts. Breede dreven, wandelpaden, overschaduwde door zich krachtig ontwikkelende olmen, brengen ons in de gewenschte stemming. Noch het Florapark met zijne fraaie villa's en het prachtige standbeeld van Frans Hals, noch het Brongebouw met zijne drinkhal, noch het Paviljoen, certijds het paleis van Napoleons broeder, kan ons genoeg aantrekken, om de intrede van den Hout ook maar een oogenblik uit te stellen.

Daar wijken de gebouwen links reeds terug! De dartele jeugd stoeit blootsvoets in het heerlijke, grootte grasveld; de hertjes grazen vreedzaam het korte gras af, dat, overlommerd door de trotsche bladerkronen der eeuwenheugende eiken, maar schaarsch licht ontvangt. Er heerscht eene plechtige, ernstige stilte rondom ons, alleen het kwinkeleeren der vogels, die hun' vroolijken avondzang doen klinken, breekt die een weinig. De zon neigt ter kimme, en hier en daar speelt een harer stralen door het loover en tint het groen en bruin tot rozig geel. Duizenden mugjes dansen in de glansen van het roodachtig gele licht, en in de verte klinkt ons het angelus van een' dorpstoren vredig in het oor. Onze ziel wordt gestemd tot kalme rust, en onze gedachten rijzen tot den grooten Meester, die zooveel schoons heeft gewrocht en liefderijk onderhoudt.

22. *

Op eenigen afstand van mijnen metgezel, den ingenieur Van der Kamp, vlijde ik mij behaaglijk neer aan den voet der statige denneboomen. Eene vriendelijke koelte bewoog zachtens de verlichte toppen van het donkere loover. Het was geen Hollandsch landschap, dat daar in lentedos voor mij lag en waarover ik mijnen blik weiden liet. Slechts een paar dorpen stoffeerden door hunne witte kerkjes en liefelijke bosschages het ruime vergezicht; al het overige was akkers, heide en meren in de bontste schakeering, dubbel schoon door de afwisselende tinten en glansen der voor weinige

oogenblikken half bewolkte zonneshijf. De onbeweeglijke, blauwe waterspiegel stak prachtig af bij het veelkleurige graan; den bruinen heidegrond ontstegen op enkele plaatsen lichte nevelen, waarin rosse vlammen speelden; schilderachtig kronkelde zich de gele weg naar beneden. Het oog volgde dien met welgevallen, om eindelijk op het eenigszins scheeve dak der bemoste dorpskerk eene wijle te rusten. In den kreits der witte muren, die haren hof omzoomden, met zijne honderden kruisen op de graven, heerschte eene weldadige rust. Ik wendde mij naar links. Hier joeg een bruine hond in dartelen moedwil de snaterende ganzen woest uiteen, daar steeg de gezellige rook, allengs verdunnend, uit de met stroo gedekte stulp van eenvoudige luitjes langzaam naar boven, ginds vestigden ettelijke boerinnen, haren weefgetouwen ontsneld, om de spade op te vatten, mijne aandacht op den grijzen steenachtigen akker. De breede vlakke, door eene rij boomen en eene blauwe bergketen in het verschiet gesloten, gelek een prachtig grastapijt. Eentonig, maar nochtans liefelijk, klonken van uit de verte de reine melodieën van kinderen.

23. De Rijn. *

Grootvorst noemen wij onzen Rijn, en met recht. Niet om zijne grootte evenwel; want vele rivieren, ook Europeesche, overtreffen hem ver in lengte, breedte en waterrijkdom, maar om zijne gunstige ligging, zijne gepaste afmetingen, zijne volledige ontwikkeling. Voorts ziet niet ééne rivier aan hare oevers zooveel natuur- en kunstschoon, geschiedkundige herinneringen en zulk een' rijkdom van leven vereenigd.

In het hoogste gedeelte, het centraalgebied van de Alpenketen, hangen aan hemelhooge rotsen meer dan 300 gletschers, welke aan den Rijn hun water zenden. Nauwelijks echter hebben de onstuimige Alpenkinderen het gebergte verlaten, of zij reinigen zich in een vijftiental diepe meren, hier door steile rotsen ingesloten, elders door wijngaarden en groene weiden omzoomd. Dan komen zij gelouterd met be-

daarden gang weer te voorschijn en vervolgen hun' tocht, om zich weldra met elkander in eene enkele bedding te vereenigen. De krachtige stroom stuwt nu zijne golven door lachende landouwen, voorbij trotsche kasteelen, hooge domkerken, volkrijke steden, aan welker bewoners hij de schatten des lands toevoert.

Woudrijke gebergten begroeten hem uit de verte, maar weldra naderen ze zijne oevers en spiegelen zich in den heerlijken stroom. Eindelijk bereikt hij de wijde vlakte en vervolgt rustig zijn' weg, tot hij zijn water uitgiet in den oceaan, na vooraf de lage landen aan zijne oevers met vruchtbaar slib te hebben begiftigd.

Bij de wieg van dezen grootvorst klinken de liederen van wel arme, maar vrije en blijde herders; aan zijn graf bouwt een even vrij en nijver volk zijne drijvende woningen, welke de afgelegenste landen bezoeken, de wijde zee bevaren en vroeger zelfs hebben beheerscht. Waar is eene rivier, die een Zwitserland aan hare bronnen, een Nederland aan hare monden heeft, die haren weg neemt door zulke vruchtbare, vrije, beschaafde gewesten?

24. In de val gelooopen. *

Twee leden van het gilde, algemeen aangeduid door den naam van „kwartjesvinders", ontmoetten onlangs een paar collega's, met wie zij vroeger menigen streek hadden uitgehaald. Eerst praatten zij over koetjes en kalfjes, totdat door een' van hen de voorslag werd gedaan, dat zij zouden trachten gezamenlijk te dineeren, zonderdat het hun iets kostte. De anderen vonden dit goed, en allen spoedden zich naar een hotel, dat hun daartoe het geschiktst leek. Hier vergastten zij zich aan heerlijke gerechten, verschillende vleezen en duren wijn, waarmee een geruime tijd verliep. Daarna wendden zij zich tot den kellner om de rekening. Na de ontvangst van deze ontstond er schijnbaar een wedstrijd tusschen de luitjes, wie het gelag zou voldoen en stelden zij voor, den kellner te blinddoeken, en hij, die dan door dezen gegrepen

werd, zou de betaler zijn. — De bediende, die niets kwaads vermoedde, liep dadelijk in den strik. Met de stiptste zorg werd hem de doek voor de oogen gebonden, en men leidde hem een paar maal de kamer rond, maar paste wel op, dat hij niemand kon bereiken. — Zoo ras mogelijk slopen de gauw-dieven toen de deur uit. — Daar komt de hotelhouder binnen. De geblinddoekte kellner greep hem bij den arm en verraste hem met den uitroep: „Mijnheer, u betaalt!”

Men verbeelde zich, met welke verbaasde blikken de beide misleiden elkaar aankken, toen de doek was weggenomen; maar — de vogels waren gevlogen!

25. Op het ijs.

Op het ijs worden de menschen verbroederd: men spreekt elkander toe, men waarschuwt elkaar voor gevaarlijke plaatsen, men helpt iemand, dien men nooit te voren gezien heeft, aan een touwtje of een mes, men schaamt zich niet, naast een' boerenknaap gezeten, eene verversching te gebruiken.

En zoo gaat het ook in het deftige Den Haag op de kermis, bij de parade of bij eene illuminatie! Maar op het ijs wordt opgelegd, getrokken en geduwd, gereid en geslingerd zonder andere voorkeur dan die, welke de kunstvaardigheid op de schaats kan geven.

De vijver in de stad, de vijver in het Bosch zijn nog de plaatsen, waar het schaatsenlievende volkje bijeenkomt, van de onbedrevenste scharrelaars af tot de ijscorypheeën of geurmakers toe.

Ja, hoe een duimbreed ijzer iemand veranderen kan! Trek den Nederlander dansschoenen aan, gesp hem sporen aan de hielen, rust hem uit met jachtstevens, schoei hem met de treurspellaars of de blijspelmuil, gij verandert daarmee den man niet. Hij wordt daardoor nog geen ware danser, ruiter, jager of komediant. Hij blijft een Nederlander, die danst, rijdt, jaagt of komedie-speelt. Maar geef hem een paar schaatsen onder de voeten, en hij is geen Nederlander meer:

hij is een man-schaats geworden. Het schijnt eene betoovering, eene spokerij, eene gedaanteverwisseling of metamorphose!

Anders is de Nederlander de voorzichtigste der menschen; hij zal zich tienmaal bedenken, eer hij op een' schommel, vijftigmaal, eer hij in een bootje, honderdmaal, eer hij in een' automobiel stapt. Maar op het ijs is hij een waaghals. Daar ontwikkelt hij een' moed en eene vermetelheid, die een' gemzenjager zouden doen beven. Daar lijkt hij, „de logge eend”, eene meeuw, die met hare vleugelen langs het water scheert.

Naar Jonathan.

VIERDE AFDEELING. *

---

1. In en om Arcachon.

Het bosch bloeit. Dit gansche ongemeten bosch bloeit; deze millioenen bij millioenen boomen bloeien. Hunne knoppen zijn in de laatste weken al dikker en dikker geworden en, tot den omvang van eene halve vuist gegroeid, nu oplentes tooverslag opengesprongen. Ja, snuif dien geur maar op, terwijl gij nederligt.

Langs het strand keerden wij terug. Wij waren er, eer wij het wisten. Wij volgden de golving van dit dal, totdat eene helling ons tot klimmen verlokte — en ziedaar! lag het blinkende bassin voor ons. Ginds in de verte steigeren de witte rossen der branding van den oceaen, door geen' storm, maar door inwendige onrust gezweept. Op twee voet van het met de eb terugtrekkende water is het zand in den regel hard en vast genoeg voor een gemakkelijk wandelpad. Wien viel ooit aan den oever der groote wateren de tijd lang? Wie werd ooit moede, het rusteloos spel der golven aan te zien? Op dezen lentedag lag er een wonderbaar vriendelijke rust over het tooneel vóór ons. De kloeke visschers, die met het uitgevierde net een' wijden boog op het strand beschrijven en voorts den verderfelijken omtrek steeds vernauwen; het sloopje, dat ginds ter vischvangst naar den oceaen glijdt; het water links van ons en het hooge bosch aan onze rech-

---

*) Voor de 3e en de 4e klas van normaal- en kweekscholen.

terhand; het neveltje, dat alle omtrekken verzacht zonder ze uit te wisschen, — alles ademt zulk een' vrede, als wilde het zeggen: „Wij hebben, wat wij verlangden, de lente.”

Naar Simon Gorter.

2. *

Den morgen hadden we in de onmiddellijke omgeving van het Noordhollandsche dorp Bergen doorgebracht. Het heerlijke bosch met zijne grootsche eiken- en beukenlanen hadden wij in verschillende richtingen doorkruist.

Tegen den middag vlijden we ons neer op het veerende mos, soezend in zalig niets-doen, of denkend aan wat ons dien middag wachtte, een' tocht naar Schoorl.

Voorbij de Protestantsche kerk met de bemoste ruïne van het in 1574 door brand verwoeste bedehuis, wendden wij ons naar den duinvoet. Daar stonden wij voor de vraag: Zouden wij den straatweg houden of over de duinen gaan? De ouden van het gezelschap neigden tot de keuze van den eersten weg, de kinderen pleitten voor den tweeden. Hun' jeugdigen overmoed lokte het klauteren aan, en..... zij vlasten op bramen!

Weldra waren wij in het duin. De kinderen stoeiden naar hartelust. De hopelooze pogingen van een' vallende, om zich op de steile glooiing tegen te houden, wekten den lachlust.

Maar de weg bleef stijgen, en de zon brandde ons op den rug. Eene moedeloze stemming van matheid verving de vroolijke uitgelatenheid.

„Houdt eens even stil en geniet het uitzicht achter u!” klonk het eensklaps. Welk een panorama! Aan den eenen kant de Noordzee, wier bruisen wij meenden te hooren, schoon het slechts het suizen van den wind was. Rondom de kale, helgele duintoppen, door struikgewas omkranst. In de diepte Schoorl! Het tooneel van de aandoenlijke geschiedenis van Teun den Jager uit Hildebrand's Camera Obscura, herinnerden wij elkaar.

3. *

In rassche vaart ijde onze kruiser over de glanzende hellingen der breede deining, en vroolijk straalde het gouden zonlicht over de onafzienbare rijen van zachtglooiende waterbergen. Eene gedrukte stemming bleef echter aan boord heerschen, slechts fluisterend deelde men elkander zijne opmerkingen mede. Plotseling werd het algemeene zwijgen verbroken door 't bedrijvig heen en weer loopen van den dokter en het hospitaalpersoneel.

Vreeselijk was de indruk, dien de tijding op ons maakte, dat een der officieren en twee matrozen onder de onrustbarende verschijnselen ziek geworden waren. Wij vermoedden onmiddellijk, dat de gevreesde cholera aan boord uitgebroken was, en dat vermoeden werd spoedig treurige zekerheid.

Wij begrepen, dat althans velen onzer verloren waren. Kriieke dagen volgden, eene periode van wanhopige worsteling om het leven. Iederen dag werd het aantal der aangetaste schepelingen grooter. Ten slotte wachtten we met stoïcijnse kalmte den rondmaaienden doodsengel af, verbeidden we met doffe berusting het oogenblik, waarop voor ons het lijden zou aanvangen.

O, hoeveel liever hadden we den heldendood op het slagveld willen sterven, te midden van den kruitdamp en 't gefluit der kogels, bij 't ruischen van de krijgsmuziek en den donder der kanonnen!

De machine stopt, 't schip ligt voor eenige oogenblikken stil. Zwijgend, met ontbloote en gebogen hoofden, staan wij allen op het dek geschaard. Eene groote vlag dekt met hare banen de stille gestalten, die daar vóór ons liggen. De kapitein houdt eene korte toespraak, dan klinkt zijn commando: „Eén, twee, drie, in Gods naam!” en de lijken onzer brave kameraden aanvaarden den eindeloozen tocht naar de onmetelijke diepten.

4. *

De Kerstvacantie beloofde een prettige tijd te worden. Frits had mijnen ouders gemeld, dat hij hun het lang verwachte,

maar telkens uitgestelde bezoek zou brengen. Ik wachtte hem reeds geruimen tijd op het perron, toen de trein met oorverdoovend gedruisch kwam binnenrollen. Onmiddellijk gingen wij op stap. Daar stonden we eensklaps te midden van het groote-stadsleven! Een bruisende menschenstroom golfde ons op de trottoirs voorbij: beurspeculanten, in hunne bonten kragen gedoken, naast sjofel gekleede straattypen. Krijschende koopvrouwen boden den voorbijgangers hare in- en uitheemsche vruchten te koop aan, heesche straatventers stootten hunne schorre keelklanken uit. Snorders joegen hunne huurrijtuigen voort naast equipages met koetsiers en palfreniers in livrei; ratelende sleeperskarren rolden ons voorbij naast voortsuizende elektrische trams en puffende auto's.

Tersluiks bespiedde ik op Frits' gezicht den indruk, dien dit ontzaglijk geroezemoes maakte op mijnen vriend, die zijnen oogen goed den kost gaf, maar wien geen woord over de lippen kwam. Hij was gewend aan zijne vreedzame dorpsstraat en scheen eenigszins onthutst door het geraas om zich heen.

Wij sloegen zijwaarts af en kwamen in eene volkswijk, door talloze straten en dwarsstegen doorkruist. Hier wachtten mijnen provinciaal de koddigste straattooneelen, maar ook de treffendste en aangrijpendste beelden van de nijpendste armoede.

5. *

In de poëzie van alle natiën, welke de oevers van den Rijn bewonen, bekleedt deze machtige stroom eene belangrijke plaats, en groot is de rij van dichters, die in zoetvloeiende of weidsch klinkende tonen aan hem hunne liederen hebben gewijd. Vondel noemt hem „een' aardschen regenboog, getooid met levendige kleuren”, bij Borger heet hij „de grootvorst van Europa's stroomen”. Het gebruik van denorsch klaterenden val zijner wateren, waar hij van de ontzaglijke rotsen neerploft in peilloos diepe ravijnen; het murmelend gesuis zijner golfjes, waar hij, niet langer door dreigend overneigende rotsmassa's beëngd, zijn' grootschen stroom

verbreedt, het fluisterend koozen van de wuivende rietpluimen en het wiegelend lisch met het streelende, speelsche briesje aan zijn' zoom, dat alles hebben zij doen klinken in overweldigende zangen, of doen ruischen in betooverende melodieën.

Op de steilste rotsspitsen langs zijne oevers verheffen zich de ruïnes van oude burchten en adellijke kasteelen, waar eens roofridders heerschten, die uit hunne ontoegankelijke hoënen argeloozen koopman bespieden, hem onverhoeds aantastten en, zoo zij hem niet uitschudden, althans zware schattingen eischten, welke zijne nering en zijn bedrijf schaadden. Aan zijne oevers beslechtten zij in geweldigen kamp hunne veeten. Wee dengene, wien de noodige kracht en de vereischte moed ontbraken! Zijne kansen stonden hachelijk, en onvermijdelijk was zijn ondergang. In tallooze sagen en overleveringen, meestal opgesierd door de levendigste phantasie van vroeg-middeleeuwsche vertellers, leeft deze geduchte tijd voort. Toch faalt hij, die meenen zou, dat deze tijd enkel was een tijd van slaafschen druk en ijselijk ruw geweld. Niet tevergeefs was de Rijn de breede verkeersweg, die Noord- met Midden-Europa verbond. In de rijke handelssteden verrezen de machtige bouwwerken in Gotischen stijl, die nog heden ten dage de bewoners met rechtmatigen trots vervullen. Aan Vader Rijn danken uitgebreide landstreken wassende welvaart, beschaving en kunst.

6. *

In de laatste Kerstvacantie, aldus meldde mij mijn beste vriend, bracht ik een achttal genoeglijke dagen door in den huiselijken kring van mijn' vroegeren compagnon, een' gezelligen prater, die al geruimen tijd zijne schaapjes op het droge heeft en wien niets aangenamer is dan nu en dan zijn' ouden kennissen in zijne gerieflijke woning gastvrijheid te verleenen.

Al wordt door velen de winter niet de geschiktste tijd gevonden om uit logeeren te gaan, nochtans kan ik met veel genoegen op mijn' welbesteden rusttijd terugzien.

Des daags, als het verleidelijke zonnetje ons naar buiten

noodde, trotseerden wij den kouden wind of de strenge vorst en maakten wij eene fiksche wandeling in de uitgestrekte bosschen. Den avond sleten wij onder vroolijken kout in de helder verlichte huiskamer, of wij legden een kaartje, of kortten den tijd met een of ander gezelschapsspel, waaraan geen der huisgenooten zich behoefde te onttrekken.

Maar heerlijk bovenal was de tijd onmiddellijk na het middagmaal, als wij onder het rooken van eene fijne sigaar ons in een' gemakkelijken zetel neervlijden en aandachtig luisterden naar onzen gastheer. Dan was het een genot den nog krassen grijsaard te hooren uitweiden over zijne kindsheid, in het bijzonder, als hij zijn stokpaardje bereed en, eenigszins overdrijvende, den lof zong van den goeden ouden tijd. Met zekeren trots sprak hij dan over de ouderlijke woning, dat ouderwetsche heerenhuis, waaraan voor hem zooveel herinneringen verbonden waren. Hij roemde vooral den keurig aangelegden tuin, waarin een tweetal oranjerieën met de vreemdste uitheemsche gewassen, eene monumentale fontein en een breede vijver met goudvisschen bewonderd werden. Maar dat alles zou niet in stand blijven. Er zou een spoorweg aangelegd worden, voor welken de terreinen zijns vaders noodig waren. Vergeefs trachtte deze het onheil te keeren: het perceel werd onteigend, en het huis viel onder den moker des sloopers. — Den ouden man kwamen de tranen in de oogen bij de herinnering aan dit feit.

7. Brief.

Gij verlangt, mijn waarde Vriend, dat ik U iets meld over mijne jongste reis. Gij weet, dat ik mijne schreden het eerst richtte naar het noorden, naar Nederland. De stoombooten, die elkander overal op den Rijn kruisen, verbinden dit land met Duitschland. Daar gij verleden jaar eene reis naar Keulen deedt, zal ik over mijne reis per salonboot maar niet uitweiden. Op het vaartuig was eene Engelsche familie, die den winter in Italië had doorgebracht en zich nu naar Den Haag begaf, om de zeebaden te Scheveningen te gebruiken. Ik onderhield mij gedurende den boottocht met deze lieden;

de dames, hoewel op z'n Fransch gekleed, hadt gij gemakkelĳk als Engelschen herkend; zij hadden alle kenmerken, waardoor zich de rijzige dochteren Albions onderscheiden. Ik zette mijne reis met deze aangename familie tot Rotterdam voort, en hier namen wij vriendelĳk afscheid.

De stad Rotterdam kostte mij meêr dan twee dagen. Zij kan wel niet den weidschen naam dragen van wereldstad en evenaart noch Londen, Berlijn of Parijs, maar men wordt er ook den polsslag van het wereldverkeer gewaar, het is eene druk bezochte koopstad, de tweede des Rijks, en in hare havens wemelt het van schepen! Ik vond in hare pakhuizen en magazijnen al, wat de handel schoons kan vereenigen: Engelsche kramerijen, Fransche lakens en Lyonsche stoffen, Silezische lijnwaden, Madrileensche kanten, Florentijnsch glaswerk, Japansch porselein, Turksche tapijten, Spaansche wijnen, enz. Verder bracht ik eene week door in Amsterdam, de rijkste onder Hollands steden, en daarna scheepte ik mij in naar Londen, waar ik op Paaschzondag aankwam. Den volgenden Vrijdag deed ik een uitstapje met den spoortrein naar Windsor, waar Englands koning een prachtig verblijf bezit. Aanstaaenden Zondag zal ik U het vervolg van mijn reisverhaal zenden.

8. Naar het Koninginneduin! *

Wat ligt Haarlem toch in eene bekoorlijke streek! Wien wandelen een genot is, behoeft daar geenszins verlegen te staan: in Haarlems omgeving vindt ge allerwegen verscheidenheid van landschappen. Goed bestrate wegen, lommerrijke dreven of slingerende duinpaden leiden u door heerlijke landouwen, boschrijke streken of lieflijke duinpartijen. Uitgestrekte buitenverblijven, waar de boomen den wind allen toegang schijnen te ontzeggen en de vogels hunne liefste liedjes neuriën, wisselen af met vriendelijke villa's en schilderachtig gelegen boerenwoningen.

Het zal mij aangenaam wezen, uw gids te mogen zijn naar een der hoogste punten in den omtrek, van waar verrassende

vergezichten ons wachten. Laten wij dan te zamen over het dorp Bloemendaal naar het Koninginneduin wandelen.

Reeds even buiten de stad zien we door de zon vergulde spitsen der villa's boven het groen der duinhellingen ons wenken, en als we straks bij de Kleverlaan den hoek om zijn, naderen we weldra al stijgende ons doel. We wandelen dan den weg langs Duin en Daal, die wel als de meest bezochte moet beschouwd worden: het zeldzaam schoone uitzicht op de omringende duinen doet dezen weg zoo aantrekkelijk zijn. De helling wordt hier steil, en dengene, wien het klimmen geene gewoonte is, wordt het gauw te zwaar, — nochtans den moed niet opgegeven!

Zie zoo! We zijn er. Welkom op het Koninginneduin! Vindt ge het panorama niet uitermate schoon? Wien zou zulk een aanblik de moeite van het klimmen niet waard zijn! Duizenden Haarlemmers en vreemdelingen komen dan ook jaarlijks hier, en de indruk, dien dit tooneel op hen maakt, is onuitwischbaar.

9. De oude Marskramer. *

Met eene heesche stem ventte de oude marskramer dagelijks zijne wassen beeldjes in de dorpsstraten rond en trachtte op deze wijze een sober stukje dagelijksch brood te verdienen. Niemand zijner dorpsgenooten evenaarde hem in de kunst, waarmede hij zijne figuurtjes kneedde en die hij reeds sinds zijne kindsheid had beoefend. Ofschoon men hem voor arm hield, weigerde hij halsstarrig iedere aalmoes, trotsch als een adellijk heer wees hij ze van de hand, het was, of hij er zijn' trots in stelde, zich te kunnen beroemen, nimmer eenigen onderstand van anderen te hebben genoten. Al bezat hij soms geene bete broods om zijn' honger te stillen en al bleken zijne ingevallen wangen en zijne bleeke kleur te getuigen van allerlei ontbering, wie hem op straat ontmoette, zag trots dat havelooze in zijn uiterlijk onmiddellijk, dat zekere fierheid in zijn gemoed huisde. Wanneer hij slechts zijn brood mocht weeken in een' nap water, alvorens hij zich vermoeid van zijne omdolingen door straten en stegen op zijn hard leger

neervlijde, schenen alle zorgen uit zijn hart geweken. Dan benijdde hij den rijken noch hunne kostbare dischen, noch hunne schitterende kleinooden en was hij even vroolijk bij zijn schaarsch gerecht en den eenvoudigen dronk, waarmede hij zijn' dorst leschte, als de rijkaard bij zijne fijne vleezen, zijne bruisende wijnen en ruischende fonteinen. Het leven, dat hij moest leiden, was hard en zwaar. Nimmer had hij zich kunnen vermeiden in zonnige dagen, doch het lijden had zijn hart veredeld; steeds had hij getracht het kwaad te mijden, en als hij het oog liet weiden over den langen levensweg, dien hij achter zich had liggen, dan had hij zich niets te verwijten en werd het hem duidelijk, dat niets beter het geluk verzekert dan het bezit van een onbezoedeld geweten. O, gij eenvoudige marskramer, gij zoudt menigen rijke jaloersch kunnen maken, al hebt ge hier op aarde naar veler oordeel ook een misdeeld lot en al leiddeet gij ook jaar en dag een kommervol leven!

10. In het Woud.

Hoe aangenaam is het, zich op een' warmen zomerdag te gaan verpozen in de koele schaduw van het woud! Hoe statig breiden de eike- en beukeboomen hunne takken uit boven het hoofd van den wandelaar, terwijl het mos als een fluweelen tapijt het geluid der schreden verdooft! Is het woud niet als een tempel, door de natuur voltooid, grootscher dan de kerken, die wij Gode hebben gewijd? De slanke stammen, die het bladerdak schoren, zijn als pijlers, die het tempelgewelf torsen, en waar wij de oogen laten weiden, alom heerscht eene vredige stilte, alom zweeft ons de plechtige ernst te gemoet, die het gemoed van den geloovige vervult in het huis des Heeren. Nochtans is het niet doodsch in het woud, het oog spiedt er niet tevergeefs naar eenig teeken van leven. De welbereide disch, dien God er voor vele zijner schepselen aanrichtte, de tafel, welke Hij er hun bereidde, wacht er niet vergeefs op gasten, even talrijk als verscheiden. Kom, laten wij ons een oogenblikje nedervlijen aan den voet van gindschen bemosten eik, waar de boschvarens hare waaiervormige bladeren uitbreiden, en laten we ons vermeien in de

veelvuldige schakeeringen van het leven in het bosch. Ginds ritselt iets tusschen de takken van dien forschen beuk. Het is een eekhoorn, die zich met een paar zijner speelgenooten te goed schijnt te doen aan de jonge noten. Nu eens vermaakt hij ons door zijne dartele speelschheid, dan weer zit hij vol trots als een adellijk heertje op eene der twijgen. Maar daar rust zijn schelmsch oogje even op ons. Hij schijnt verbaasd, ja, verbouwereerd over onze komst in zijn domein en verbaast en verbouwereert ons niet minder door de stoute sprongen, waarmee hij onmiddellijk uit ons gezicht verdwijnt. Zie, daar werpt de avondzon hare gouden stralen als zoovele tooverroeden door twijgen en blaren, de lichttinten vergulden het groen van struiken en struweelen aan onzen voet, een prachtig rood weerkaatst op de ruiten van het paviljoen, dat met zijne witte zuilen zoo artistick afsteekt tegen het groen, rood en bruin der plantenwereld er om heen.

11. De verloren Zoon.

Ongelukkige jongeling, in een vreemd land zonder brood, en daarbij gepijnigd door de bewustheid, ik heb schandelijk mijn eigen ongeluk mij berokkend. Wat raad in deze treurige ongelegenheid? Eerloosheid, roof? Neen, daartoe zijt gij nog te braaf, gij zijt wel verleid, maar niet slecht. Terugkeeren naar het ouderlijke huis? O, hoe zoudt gij uwen vader onder de oogden durven komen! Liever arbeiden, liever het minste, het slafelijkste werk verrichten! Gij waart als landbouwer opgevoed en kondt altijd de handen uit de mouw steken. Gij boodt dus uwe diensten aan bij een' der bewoners van het vreemde land, maar gij vondt niet dadelijk gehoor. Men bespiedde u met een wantrouwend oog: uwe vreemde, verflenste kleeding, uw vervallen gelaat en verdere blijken van uw' vorigen welstand maakten den argwaan gaande. Evenwel, gij hieldt zoolang aan, dat eindelijk uwe bede werd ingewilligd, maar op de allervernederendste wijze en als uit genade. Gij zoudt er niet zijn om het land te bebouwen, maar gij werdt gebezigd om het vee te hoeden en wel het verachtste vee, om de zwijnen op te passen! En echter, hoezeer ook aan weelde

gewoon, gij getroostte(t) het u. Nu zoudt gij brood hebben, dit hoopte gij, maar..... Er kwam hongersnood in het land, en gij waart een arbeider, dien men missen kon, gij mocht heengaan, als gij verkoost. En toen gij besloot trots alles te blijven, was uw loon zóó karig, dat gij er niet den kost voor kondt koopen. De zwijnen, die gij hoedde(t), werden dagelijks gemest met afval en gemalen eikels. O, hoe gaarne hadt gij naast het borstelig gedierte uw' honger aan den trog gestild! Dan, gij mocht, gij dorst het niet! Zoo gingen de dagen voorbij! Gij vergingt van ellende, en uw nood steeg tot het hoogste peil. Toen besloot gij in den alleruitersten nood het mededoogen van uw' vergramden vader in te roepen en u aan zijne voeten te verootmoedigen, zeggend: „Vader, ik heb gezondigd tegen den Hemel en tegen u, ik ben niet meer waard uw zoon genoemd te worden!”

12. *

„Klokke zes uit de veeren!” luidde 's avonds de afspraak. We zouden namelijk eene voetreis ondernemen dwars over de Veluwe.

Op den vastgestelden tijd aanvaardden wij den tocht. Den oudste onzer, wien als den besten kenner der streek de leiding was opgedragen, stond een heele bundel kaarten, gidsen en andere documenten ten dienste.

Twée der jongsten torsten elk eene goed gevulde tasch met proviand.

De morgen voorspelde eenen schoonen maar warmen dag. De rijzende ton tintte het loover met gouden glansen en deed de duizenden dauwdruppels aan de grassprietjes als diamanten fonkelen.

Onder vroolijken kout hadden we ras een tiental mijlen achter ons, en daar de zon intusschen al aardig was gestegen, was de schaduw van een dennenbosch, waardoor de weg nu leidde, den meesten onzer zeer welkom. Onzen eenigszins welgedanen leider gutste het zweet reeds langs de blozende koonen. Onmiddellijk vlijden allen zich op het zachte mos

neder, leschten den dorst met eenen verfrisschenden dronk en lieten zich de behoorlijk toebereide boterham goed smaken.

Evenwel, slechts eene korte verpoozing werd ons hier gegund. Spoedig klonk het sein, en welgemoed hervatten wij den marsch. Weldra hadden wij weer den zoom van het bosch bereikt en lag de heide vóór ons.

Velen vinden die eentonig en doodsch, maar ik zal niet licht den indruk vergeten, welken die wijde, paarse vlakte op mij maakte.

Scherp teekende een ouderwetsche scheper met zijne kudde zich tegen den gezichteinder af. IJverig breide hij zijne grove wollen kous, terwijl zijnen trouwen metgezel, den herdershond, de wacht was toevertrouwd.

Wij stapten onderwijl fiks voort, om te rechter tijd het dorp te bereiken, waar ingevolge gemaakte schikkingen eene welverdiende rust en een stevig maal ons wachtten.

13. *

Ada was de dochter van een' Israëlietischen fabrikant, wien de uitgebreide zaken te zwaar vielen. Zijn arts had hem gezegd: „U moet onmiddellijk naar buiten, het koste wat het wil.” Nu, er behoefde niet gevraagd, wat het kostte; want Ada's vader, schoon niet behoorende tot de aristocratische familiën, was toch een der gegoedsten onder de burgers van het provinciestedje.

Haar was het plotselinge, eenigszins overhaaste vertrek allerongelegerd gekomen. Zij was sinds kort geëngageerd met een' commies bij de posterijen, en hoewel ze geenszins op vermaken belust was, had zij zich veel genot voorgesteld van toen reeds beraamde boottochtjes en plezierritjes.

Doch nu had ze heuglijk nieuws ontvangen; langs telegraphischen weg had haar verloofde haren ouders verlof gevraagd, eenige zijner vacantiedagen bij hen door te brengen.

Zij zat op haar lommerrijk lievelingsplekje aan den landweg. Door een' breedgetakten eik beschut tegen de felle zonnestrallen, liet zij haren blijden gedachten den vrijen loop.

Zoover haar oog reikte, lagen in de middaghitte klaverrijke

weiden als eene eindelooze vlakte uitgespreid, waarin leeuweriken opstegen, kieviten opvlogen, opgeschrikt door den klankrijken zeisslag der maaiers.

Rechts tegen de welbeplante heuvelglooiing lagen witbepleisterde villa's weggedoken onder frisch geboomte, dat in de brandende hitte schaduw spreidde en koelte wuifde over terrassen en parken. Daar zag men tusschen de hekspijlen door de reeën weiden, uitheemsche zwanen drijven in groenomrande vijvers; daar hoorde men fonteynen ruischen, beekjes bruisen, zefirs suizen door het bosschage. Links schitterde het vergulde haantje van den bemosten dorpstoren met oogverblindende flikkerglansen.

14. *

Het roer geklemd in de saamgeknepen hand, het forsche mannenhoofd eenigszins achterwaarts gebogen, fier op de hooggewassen gestalte prijkende, stond de bevelhebber, de trots der geduchte oorlogsvloot, op de hooge achterplecht van het zwaargewapend vaartuig, dat hij beheerschte. In de sneeuw witte zeilen blies de adem van den aanwakkerenden wind en, een' blanken zwaan gelijk, stevende het schoongelijnde schip over de beweeglijke watervlakte, terwijl wolken van schuimende vlokken onafgebroken omhoog spat'ten.

En al hingen nu nog de nevels van den scheidenden nacht over de wijde zee, ver voor zich uit, boven den uitgesneden, snavelvormigen boeg, ontwaarde hij thans reeds en allengs duidelijker, hoe lichtende strepen zich aan den gezichteinder afteekenden. Strepen, roodgloeiend van kleur en in steeds hooger en gloed aanwassend tot schitterend goud, lichtten tusschen de zware, hoog opgetaste wolkenmassa's.

Gaandeweg verflauwde het donker der wolkenrijen tot grauwere tinten, nochtans hingen deze als ondoorzichtige floersen aan het firmament. Maar ontveinzen kon men het zich niet, wat geschiedde: den krijger viel het op, hoe in de hoogere luchtlagen zich afspiegelde, wat achter de wolk gordijnen voorviel. Hij zag, hoe wisselende schakeeringen zich spreidden over de vlokkige wolkjes, waarin de nevel-

lagen zich oplossen, en hoe rijkvergulde randen het kleurige tafereel afzett'en.

En hoe meer de morgenstond aanlichtte, des te scherper teekenden zich de beelden aan den horizon af. Vóór onzen oorlogsbodem, naar links en rechts, strekten de eindeloze waterzoomen zich uit, die de baren kusten, en breede leidammen, den nauwen haventoeegang begrenzende, reikten ver vooruit. Daar achter, de talrijke gebogen en spitse vormen van de wereldstad, den zetel van den alomvergoden monarch, wiens macht zich uitstreckte over weelderige landouwen en troosteloze woestenijen, waterrijke stroomen en ver uitgebreide zeeën.

Het luisterrijke panorama hield de oogen van den ver-rasten schepeling geboeid.

15. *

Gisteren, onmiddellijk na ontvangst van uwen laatsten brief, heb ik mij gewend tot notaris L., naar wien verwezen wordt in de door u bedoelde advertentiën in het 's-Gravenhaagsch Nieuwsblad. Ik verzocht hem mij te doen weten, welken dag hij den geschiktsten vindt, om u en den uwen gelegenheid te geven de te koop aangeboden villa te bezichtigen. Hij berichtte mij, dat hij u kan ontvangen den dag vóór de veiling, dus den achttienden April e.k. Ik heb een kort bezoek gebracht aan de verschillende terreinen en mij den daaraan besteden tijd niet beklaagd.

Het geheel modern ingerichte heerenhuis bevat een achttal vertrekken, alle van meer dan middelmatige grootte, die onlangs opnieuw geverfd, behangen en geplafonneerd zijn. In den tuin wordt de blik des bezoekers aanstonds geboeid door de pracht der bloemperken, welke midden in het seizoen eenen heerlijken aanblik zullen opleveren; ook vindt men er een tweetal oranjeëen, die de vreemdste gewassen bevatten. Ik zal hierover nu niet verder uitweiden, alleen vermeld ik nog, dat de aantrekkelijkheid der omgeving nog wordt verhoogd door de gemakkelijke verbinding van ons dorpje met

de nabijgelegen stad: driemaal daags biedt een locaaltrein de gelegenheid dit interessante plaatsje te bezoeken.

Maar ik mag u niet verhelen, dat er ook bezwaren zijn: de uitgestrektheid toch van de perceelen, gevoegd bij de administratieve bezigheden, die een degelijk beheer ongetwijfeld medebrengt, zal u misschien afschrikken. Toch wordt u de ernstige raad gegeven zelf een kijkje te komen nemen, en om u daartoe aan te sporen, voeg ik hierbij eenige photographieën, die u althans eenigszins van de omgeving een beeld kunnen geven.

Als ge mij meldt, met welken trein gij komt, zal ik gaarne aan het station zijn, om u af te halen en u persoonlijk rond te leiden, waarna wij verder den dag gezamenlijk genoeglijk kunnen passeeren.

16. *

„Tusschen halfzeven en zeven uur vanavond samenkomst op het Buitenhof, om gezamenlijk eene eenvoudige hulde te gaan brengen aan Prins Hendrik!” luidde een oproep van enkele ingezetenen van 's-Gravenhage tot hunne medeburgers gericht, den dag, waarop het drama aan den Hoek van Holland was afgespeeld.

Men wilde den Prins toonen, dat men sympathie gevoelde voor den Vorst, dien de ijzige wind niet kon weerhouden, persoonlijk den uitgeputten schipbreukelingen moed te gaan inspreken in hunnen hachelijken toestand en de redders, afgetobd als ze soms waren, aan te moedigen bij hun edel, doch schijnbaar hopeloos pogen.

Niemand wist, van wien de uitnoodiging tot deze onvoorbereide ovatie uitging. Toch verliep er slechts korte tijd, voordat honderden mannen en vrouwen tot onder het balkon van het Paleis stonden.

Omstreeks zeven uur begonnen enkele der aanwezigen het „Wien Neerlandsch bloed” te zingen; velen hunner vielen in, en de regel „Verheff’ den zang als wij” klonk uit honderden kelen.

Middelwijl waren de Koningin en de Prins op het balkon verschenen en werden hartelijk toegejuicht. Met ontblooten

hoofde stond Z. K. H. daar, terwijl H. M. voortdurend de menigte toewuifde, totdat de Prins eene handbeweging maakte, die onmiddellijk begrepen werd. Aanstonds heerschte de volmaaktste stilte, en de korte rede, die de Prins hield, kon men tot in de achterste rijen duidelijk verstaan.

Heerlijk was de indruk, dien het maakte, toen de Vorst de hulde aanvaardde niet voor zich zelf, doch voor de verheven eenvoudigen, wien het na zeldzaam geëvenaarde volharding gelukt was, het veege lijf van enkele hunner medemenschen te redden.

17. *

Juist zou de mailboot vertrekken, toen een bejaard man met rassche schreden de loopplank overliep en zich haastte om zich te bevrijden van de twee valiezen, een' koffer en eene reisdeken, die hem in het loopen uitermate gehinderd hadden. Nog hijgende van vermoeienis, zett'e hij zich in een' gemakkelijken stoel.

Dat had weinig gescheeld! dacht hij, toen hij eene rauwe stem hoorde krieschen: „inhalen!” en onmiddellijk daarop de machine het schip in beweging zette.

„Juist nog bijtijds, mijnheer!” zei een reiziger, die dicht bij hem zat, „en ik hoop, dat wij minder angst zullen uitstaan om den overkant te bereiken, dan de beide vorige keeren. Voor handelszaken moet ik deze overzeesche reis dikwijls doen, en ik verzeker u, dat men op zee meer hachelijke dan genoeglijke uren doorleeft. Maar daar luidt de schel voor het eten! Vindt u het goed, dat wij op dit beschutte plekje een gebraden haantje oppeuzelen?” — „Ga uw' gang,” was het antwoord, „doch ik hoorde wel eens beweren, hoe leeger de maag is, hoe beter men tegen de zeeziekte kan.” — „Och,” zoo viel de reiziger hem in de rede, „wat den een' baat, schaadt den ander. Maar ik blijf op het dek, al waait er ook eene stevige bries. Men heeft hier van de reede een mooi gezicht op het landschap in zomerdos. Zie die korenschooven eens deemoedig het hoofd buigen. De vruchten moeten anders dit jaar schaarsch zijn, naar ik hoor. — Ha, daar komt het

bestelde maaltje! — Neen, die vischmooten moeten hier niet zijn, kellner! Reik ons dien anderen schotel aan!”

En onder het suizen en bruisen van het want en het water zetten de beide heeren zich aan den disch.

18. *

De breede banieren, op de torentoppen van het slot gehechen, hadden de kleine vaantjes, die daar dagelijks wapperen, vervangen. De valbrug had men neergelaten ten teeken van vrede en gastvrijheid. Het was dan ook eene gewichtige gebeurtenis, die dezen ochtend zou plaats hebben. De door allen vergode held, de hertog van het land, zou zijnen leenman, den huidigen bewoner van het slot, een bezoek brengen.

Alles was voor eene feestelijke ontvangst in gereedheid gebracht.

Het adellijk gezelschap was reeds tot op eenige mijlen afstands van den burcht genaderd, waar de kastelein den herzogelijken stoet afwachtte. Den eenvoudigen edelman, den geringsten onder de vazallen, viel eene eer te beurt, die velen hem en den zijnen, en niet ten onrechte, benijdden. Zijnen leenheer, dien alle vorsten heinde en verre huldigden als hunnen meerdere, aan wiens zegevierende wapenen ook het stoutste, het ongehoordste was gelukt, zou hij als gast zien vertoeven onder zijn dak.

De maliënkolders der op het burchtplein geschaarde vazallen glansden in de gouden zonnestrallen. De brieschende, hinnikende, steigerende rossen werden met moeite in toom gehouden door hunne kleurrijk uitgedoste berijders, die met vroolijken kout en onschuldige scherts zich den tijd trachtten te korten.

Eindelijk hoorde men het langverbeide sein.

De tonen eener trompet weerklonken van de transen des torens, den wachtenden de nadering des doorluchtigen bezoekers aankondigende. Den paarden de sporen gevend, ijlden de ridders onmiddellijk den hertog te gemoet, die, door eenen heraut aangekondigd, in weidsche pracht het kasteel naderde, waar hij korten tijd dacht te verwijlen.

19. *

Het was Mie, tante Lizes oude keukenprinses, die zich gisteren bij mij aanmeldde. Hoe vreemd keken mijne huisgenooten op, toen ik die ouderwets gekleede juffrouw als eene goede kennis begroette. Ik drukte haar hartelijk de hand, die als vroeger ruw en vereelt was, en waarmee ze mij als kind dikwijls liefkoozend langs de wangen had gestreken. Ik herkende haar onmiddellijk, al had ik haar sinds mijn dertiende jaar niet ontmoet, de door mij als kind bijna vergode dienstbode van tante. Nog levendig herinner ik mij, hoe tantes getrouwe mijn broertje en mij verwende, als wij bij tante te gast waren. Mie bereidde dan de uitgezochtste gerechten, en wij waren steeds vol bewondering over hare bedrevenheid in de edele kookkunst. De door haar bereide pasteitjes waren in onze oogen lekkernijen, die alle peil te boven gingen. En dan dat geheimzinnige laatje in hare kast, waarin zich bruidsuikers en andere versnaperingen bevonden, waarop zij ons 's avonds placht te trakteeren!

Als sprookjesvertelster genoot de vriendin onzer kindsheid eene buitengewone reputatie. Wat hebben wij geschaterd van het lachen, maar meer nog geïjst en gegriezeld, als wij in het schemeruurtje rondom haar zaten geschaard, en zij ons vergastte op allerlei boeiende kindersproken.

„Mietje,” riep tante Lize soms, die wist, hoe Mie's verhalen ons vaak opwonden en uit den slaap hielden, „zul je de dreumesen niet al te bang maken?”

Maar ondanks Mietjes belofte, dat zij de zenuwen harer toehoorders zou sparen, kon zij niet nalaten bij de schokkendste passages het verhaal zoo te illustreeren, dat ons de haren te berge rezen.

20. *

O, Ephialtes, die voor eene handvol gouds uw vaderland verriedt, dien de verachting van alle weldenkenden heeft getroffen, wien voor immer het brandmerk des verraafts op het

voorhoofd is gedrukt, uw naam wordt met schande genoemd in de geschiedrollen, die den heldhaftigen kamp van Griekschcn vrijheidszin tegen Perzische veroveringszucht vermelden. Hoe schitterend steekt uw heldenmoed, uwe doodsverachting, o Leonidas, af tegen het snocde verraad van uwen verachtelijken landgenoot! Gij, die, wars van laffe vleierij, het vermaadde(t) u in eene behaaglijke rust neder te vlijen, die met eene handvol dapperen dagen lang den ongelijken strijd volhieldt, wien, trots de herhaalde aanvallen van vijandelijke legioenen, de moed niet ontzong, dien hagelbuien van pijlen vergeefs trachtten te doen wijken, u en uwen helden komt de lof toc, in de ure des gevaars uw leven veil gehad te hebben voor de vrijheid van uw land. Hoe jammer, dat ten slotte uwe zelfopoffering vergeefs was! Toen in den noodlottigen nacht Perzische krijgers het steile bergpad beklommen, dat de bleeke stralen der maan, nu en dan het wolkenfloers scheurende, slechts schaars verlichtten, en u onverhoeds in den rug aanvielen, stondt gij, Leonidas, met uwe driehonderd getrouwen pal; toen gij noch voorwaarts, noch rugwaarts eenen uitweg zaagt en de bruisende golven u een zijwaarts uitwijken belett'en, toen een wisse dood u beidde, verkoost gij een sterven met eere boven eene smadelijke gevangenschap.

21. De Oostindievaarder.

Een Oostindievaarder op de kust is een belangrijk nieuws; want aan honderd derzulke hangt het lot van duizenden en tienduizenden, hangt schier het lot van ons volk. Als hij Tessel is binnengeloodst, dan stort hij zijnen hoorn des overvloeds in den schoot van het dankbare vaderland leeg. Wees geprezen, eiland der eilanden, dat rijken beschaamt! Of verdringt niet de Java-koffie alle andere? — de tallooze soorten der West-Indiën in Europa? Of kruiden van het eene schier-eiland tot het andere, kruiden Spanje en Zweden hunne gerechten niet met onzen nagelooft? Laat Duitschland stoffen op zijne bietekroten, en Oostzee en Zwarte Zee be-

groeten om strijd koffen en brikken, met de gelouterde suiker van Java beladen. Willen wij voortvaren op dien toon? Het tin onzer bezittingen ziedt in alle smeltkroezen van het vasteland, en de Java-indigo leent zoowel het gewaad der blanke dochteren van het noorden als dat der bruine schoonen van het zuiden zijne frissche kleur. Doch voltooi zelf de aangelegde schets: voorzeker, een Oostindievaarder, die thuis komt, is een verheugend, een verheffend schouwspel!

Helaas, dat ik u de keerzijde van den penning moet laten zien: een schip van Java verbeid, doch dat uitblijft, welk leed berokkent het! Het onthoudt zoovelen handen der smalle gemeente dagen lang werk, aan zoo vele monden dagen lang brood! Het schijnt eene streep te zullen maken door de rekening van de werf, waarop het zou zijn gekalefaterd! Het is een doorn in het vleesch der directeuren van de Nederlandsche Handelmaatschappij, wier raming er door gestoord, wier schikking er door belemmerd wordt. Het ontrust tot de ministers van koloniën en van financiën, tot de hoogste ambtenaren der kroon toe; want de wortels der eeuwenheugende eiken, waaruit het is opgebouwd, schaduwden slechts flauwelijk de duizenden slagaderen des maatschappelijken levens af, waarmee het in aanraking kwam, waarin het greep, toen het op het IJ vlagge en wimpels zwierde, — luister onzer handelsvloot als het was! — die het zal kwetsen en stremmen, wanneer het nooit uit den schoot der wateren weer opdaagt.

Naar Potgieter.

22. Het straatleven in Calcutta.

Het straatleven, dat gedurende de heete uren van den dag had stilgestaan, hervatte zijn' geregelde loop. Op de breede, stoffige wegen krioelde het, tusschen eene menigte rijtuigen en trams, van voetgangers, — haastige, zenuwachtig voortgaande voetgangers in het wit gekleed, maar die de voor een' vreemdeling meest zonderlinge grimassen maakten met hunne zwarte gezichten, die levendig gesticuleerden met hunne zwarte handen, korte, vlugge pasjes zetten met hunne zwarte voeten.

Het plaveisel is voor de inboorlingen, die zich voortbewegen, in eene wolk van fijne, witgrijze stof gehuld.

Wat de Europeanen betreft, zij zouden zich gecompromitteerd achten, indien zij anders uitgingen dan per rijtuig of te paard.

Intusschen zijn slechts weinige oogenblikken noodig, om de drukte inderdaad fabelachtig te doen worden in deze groote stad, waar de Aziatische en de Europeesche, het oostersche en het westersche karakter op zoo merkwaardige wijze naast elkaar voortbestaan en toch meermalen met elkaar in botsing komen.

Paleizen, monumenten, zuilengangen, pleinen, kerken, tramwagens, electriche verlichting, veelkleurige aanplakbiljetten, ontzaglijk uitgestrekte avenues, prachtige magazijnen, de Esplanade met haren aanleg van verrukkelijke bloembedden, waar de oostersche Flora zich vertoont in al haren rijkdom — te midden dier omlijsting, welke spreekt van de meest verfijnde beschaving, beweegt zich rusteloos voort de menigte Bengaleezen, zenuwachtig, bedrijvig, ruoerig, tenger van leden, mager en spichtig, en bronskleurig van huid, als de deuren der afgodstempels.

En tusschen deze opeenhooping van menschen, banen vlugge rijtuigjes en lichte equipages zich bij honderdtallen eenen weg. Dit panorama, eenig ter wereld, beschenen door een hel, oogverblindend licht, geeft een inderdaad allerzonderlingst en indrukwekkend contrast te aanschouwen.

23. Napoleon. (1769—1821)

Napoleon Buonaparte was zijne verheffing nog meer aan zijn karakter dan aan zijne talenten verschuldigd. Zonder schitterende bekwaamheden nochtans, enkel door de blinde fortuin begunstigd, speelt men geene rol gelijk de zijne! In den huiselijken kring heeft men somtijds norsche, dwingende karakters, die men viert en voor wie men beeft; zulk een karakter vertoonde Napoleon op den troon en in het veld. Niemand kon volvoeren, wat hij volvoerde, die de drie ver-

mogendste drijfveeren van der menschen willen en handelen in één punt had weten te vereenigen: vrees, hebzucht en ijdelheid.

Voortvarend, rusteloos, stout en vurig was alles, wat gij in 't openbaar deedt of spraakt, o Buonaparte, geschikt om geestdrift te ontvlammen; geestdrift, die, gelijk een electrieke schok, zich meedeelde tot aan de uiterste grenzen der lijn, die met u in aanraking kwam. Zoo had eene gansche krijgsmacht van den eersten bevelhebber tot den laatsten soldaat geen anderen wil dan den uwen. En welk eene krijgsmacht! De bloem der jongelingschap eener dappere natie, opgegroeid in het midden der gevaren, gehard in het strijden, gewoon te overwinnen, soldaten, vlammeende op buit en eere teekenen, bevelhebbers, verrijkt met den roof van Europa! Met zulk een gevaarte verpletterde(t) gij alles! En wie had als gij de gaaf om over den wil van anderen te heerschen, om zich onbegrensd te doen gehoorzamen? Wie verstond als gij de kunst om groote gedachten van zich op te wekken, moed en zelfvertrouwen in te boezemen? Aan beleedigende stuurschheid wist gij den indruk te geven, alsof niemand uwe gunst verdiende. Gij geleekt eene godheid, die men verzoenen moest, het kostte wat het wilde, wier ongenade de hoogste vloek was. Gij deelde(t) weldaden uit, niet als uit uw hart, maar uit uwe onbegrensdde macht vloeiende: hooge titels, landgoederen, roof der overwonnenen, duizenden waren te gering, schatten, millioenen! maar geene genegenheid, geen vertrouwelijkheid, die een denkbeeld van gelijkheid hadden kunnen opwekken! Uwe zeldzame hoedanigheden, nu of eertijds zelden geëvenaard, vormden een geheel, zoo volkomen, zoo harmonisch, indien dit woord hierdoor niet ontheiligd wordt, dat men er bezwaarlijk de wederga van zal aantreffen.

Naar V. d. Palm.

24. Olivier Cromwell (1599—1658).

Olivier Cromwell, gij waart misschien de grootste soldaat en de wijste staatsman, dien de Britsche eilanden ooit voort-

brachten. Den 25sten April 1599 geboren, werdt gij al in uwe ontlukende jeugd naar de hoogeschool van Cambridge gezonden om in de rechten te studeeren. Later zette(t) gij dezelfde studiën te Londen voort. Gij toondet in uwen studententijd, helaas, dikwijls eene wildheid, die te vaak dat tijdperk des levens kenmerkt en ontsiert. Uw gezond oordeel deed u echter eindelijk de dwaasheid van uw gedrag inzien, gij keerde(t) naar uwe geboorteplaats terug en wijdde(t) u de eerstvolgende tien jaren aan uwe plichten. Gij sloot u aan bij de partij der Puriteinen, en gij deedt dat niet om wereldsch voordeel te behalen, maar uit innerlijken drang des harten. Gij besloot zelfs het land uwer geboorte vaarwel te zeggen, om aan de andere zijde van den Atlantischen Oceaan godsdienstvrijheid te vinden. Gij hadt u reeds ingescheept op een schip, dat zeilree lag, toen koning Karel onberaden bevelen uitvaardigde, om alle emigratie van Puriteinen naar de Amerikaansche koloniën te beletten. Toen keerdet gij naar uwe oude woonplaats terug, brandend van vurige zucht voor de zaak der burgerlijke zoowel als der geestelijke vrijheid. In 1628 in 't Parlement verschenen, bleek het, dat de natuur u niet had bestemd om redenaar te worden, nochtans verkreegt gij er door uw' ijver en uwe vastheid van karakter een' aanzienlijken invloed. 't Was een onrustige tijd! Koning Karel was een tirannieke vorst, die tegen alle vermaning in, in zijn despotiek gedrag volhardde en troepen aanwierf om ontzag in te boezemen. Het Parlement eischte herstel van grieven, het bood tegenstand, verklaarde Karel I een' gevaarlijken vijand des vaderlands en riep de natie op om leven en vrijheid te verdedigen. Toen waart gij een der eersten, die zich aanboden voor den strijd; gij haastte(t) u om u met een' troep ruiters te voegen bij 't leger van lord Essex, den generaal van 't Parlement. Toen dit leger de Koningsgezinden op 23 October 1642 ontmoette te Edgehill, streedt gij twee dagen aan de spits van uw eskadron, een voorbeeld van kalmen moed en rustige onversaagdheid.

25. De Wind.

Krachtige stem der natuur! Hoe schokt gij de harten der menschen! Alle geluid van het onbezielde is door u, levende stem der lucht! Gij spreekt: de echo der bergen, de schoot der wateren, het dichte loover antwoordt u. Maar gij, gij overschreeuwt die allen. Wel moogt gij de stem des Heeren heeten. — Voorzeker neen, geen ontgrendeld rotshol, geene gonzende knots, geen losgelaten vleugelpaard, geen adelaar met klappende wicken bracht u voort, gij zijt de stem des Almachtigen. Zijn Geest is een adem, eene aanblazing, een krachtig ruischen. Woest was de baaierd! Een zwoel, een vruchtbaarmakend windgeruisch ging over de diepte. Het was de adem Gods. In het suizen van den avondwind behaagde het Jehova den eersten zoon des stofs te verschijnen, en uit den wervelwind sprekende tot Job, leerde Hij hem sidderen voor de mogendheid Zijner almacht. Maar dit symbool der kracht Gods, is het ook niet eene schaduw Zijner weldadigheid? Als alles doodsche stilte is, de zon brandend, de korst der aarde gespleten, het geboomte verschroeid, het pas opgeschoten veldgewas schraal en met stof bedekt, dan komt hij, de afgebedene, de gezegende. De bode des Heeren is opgestaan, de breedgewiekte wind. Onder zijne wicken voert hij mede de trezoren der vruchtbaarheid en des bloeis. Hij vernieuwt het gelaat des aardrijks. Verkwikkend gaat hij om en deelt frissche teugen uit van welvaart en van leven.

Naar Hildebrand.

26. *

Met eenigszins bezwaard gemoed begonnen wij de reis. Den heelen morgen had de lucht dreigend gestaan; deskundigen voorspelden al sinds den vorigen dag, dat het zou gaan onweeren. Ook de in het dorp stationneerende gods, dien we hadden geraadpleegd, kon ons weinig goeds beloven. De weg leidde aanvankelijk door eene vallei, begrensd door de glooiingen van middelmatig hooge bergen. Op den achter-

grond verhief zich de kolossus, wiens besneeuwde kruin en verscheurde flanken onze ondernemingszucht tot den pas aanvaarden tocht hadden geprikkeld. De profetieën der pessimisten werden gelogenstraff; de namiddagzon bleef door een gordijn van lichte nevelen schijnen. Een beschaduwde plekje aan den wegkant noodde tot verpoozing; ransels en tasschen werden afgelegd, en wij vlijden ons neer op den oever van een beekje, welks ijskoud water den dorstige eene welkome lafenis bood. Op den met gruis bezaaiden grond groeiden alpenrozen tusschen mos en kruid; met welgevallen snoven wij den geur op van het drogende hooi, dat de vlijt van den dalbewoner hier en daar den steenigen bodem had weten af te winnen. Noode ontzegden wij onzen leden eene langere rust, maar de schuiner invallende zonnestrallen maanden tot hervatting van den marsch. Vóór ons vernauwde zich het dal, en deze engte bleek de aanvang van eene gansche reeks van kloven. Aan weerszijden stortten daar van de steilten de bruisende bergbeken naar beneden, om zich te ontlasten in het ravijn links van den weg. Op sommige plaatsen rezen de wanden loodrecht omhoog of neigden zelfs tot elkaar over. De flora was minder schaarsch dan de rotsige grond zou doen verwachten; waar zich in spleten of scheuren een weinig teelaarde had verzameld, bloeiden gele akeleien en lokten den botanicus tot plukken uit.

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS — GRONINGEN, DEN HAAG.

E. F. VAN DE BILT, Letterkundig leesboek, met 30 portretten en 2 buitentekstplaten, ingenaaid *f* 2,25, gebonden *f* 2,90

G. BOLKESTEIN, M. A. P. C. POELHEKKE EN DR. J. PRINSEN J.LZN., Nederlandsch leesboek, ten dienste van het Voortgezet Lager-, Middelbaar- en Gymnasiaal onderwijs, 3 deelen, ingenaaid à *f* 2,50, gebonden, 2e druk à *f* 2,90

J. L. PH. DUIJSER EN G. A. C. VAN GOOR, Letterkundig leesboek, 2 deelen.

- I. Bloemlezing uit de werken van de voornaamste schrijvers der 17e en 18e eeuw, ing. *f* 1,60, geb., 4e druk *f* 2,25
  - II. Bloemlezing uit de werken van de voornaamste schrijvers der 19e eeuw, ing. *f* 1,60, geb. . . . 6e druk - 2,25
-

J. L. PH. DUIJSER EN H. W. GROENEVELD, Nederlandsche lectuur. Proza en Poëzie voor middelbare en andere scholen. 2 deelen.

- 1e deel, bewerkt door H. W. GROENEVELD, 5e druk *f* 1,25
2e deel, bewerkt door H. W. GROENEVELD, 5e druk - 1,25
-

C. HONIGH EN G. J. VOS Az., Van Eigen Bodem, (Slotbundel). Leesboek voor Gymnasia, Hoogere Burgerscholen, Kweek- en Normalscholen, bewerkt door TH. LANCÉE, gebonden . . . . . 7e druk *f* 2,25

C. E. DE HAAS, Engelsche gedichten voor de lagere klassen
van Gymnasia en middelbare scholen en voor Mulo-
scholen, met hulpboekje, gebonden . . . . . *f* 1,75

C.-M. ROBERT, La Lyre française. Poésies à lire et à dire,
destinées à l'enseignement.

Première serie . . . . . *7e druk f* 0,60

Seconde serie . . . . . *4e druk -* 0,80

P. VAN ROSSUM, Boeiend Engelsch. Eenvoudig leesboek,
ten dienste van leerlingen van Ulo- en Mulo-scholen,
Herhalingscholen en Taalcursussen, geïllustreerd door
H. MEYER en J. SÜHL.

Eerste stukje, gecartonneerd, geïllustr. door H. MEIJER *f* 0,90

Tweede stukje, gecartonneerd, geïllustr. door J. SÜHL *ter perse*

Derde stukje, gecartonneerd . . . . . *ter perse*

J. A. VERDENIUS, Ausgewählte deutsche Gedichte, mit
Anmerkungen versehen, ingenaaid *f* 1,25, geb. *2e druk f* 2,25

C. BROUWER en G. RAS,

EENVOUDIGE DUITSCHE SPRAAKKUNST

VOOR HET <u>EERSTE</u> JAAR	f 0,60
VOOR HET <u>TWEEDE</u> EN <u>DERDE</u> JAAR	- 0,75

OEFENINGEN BIJ DE

EENVOUDIGE DUITSCHE SPRAAKKUNST

VOOR HET <u>EERSTE</u> JAAR	f 0,60
VOOR HET <u>TWEEDE</u> JAAR	- 0,75
VOOR HET <u>DERDE</u> JAAR	- 0,65

EINFACHE DEUTSCHE SPRACHLEHRE

FÜR DAS <u>ZWEITE</u> UND <u>DRITTE</u> JAHR	f 0,75
--	--------

Deze boekjes zien er frisch uit. De schrijvers hebben zorg gedragen om vooral onderwerpen uit het dagelijksch leven te kiezen en deze oefenstof in afgeronde stukjes aan de leerlingen voor te leggen. Een uitstekende wijze, om hen met modern Duitsch op de hoogte te brengen. Bij gebruik van deze boekjes in combinatie met de Eenvoudige Duitse Spraakkunst, zal de studie van het Hoogduitsch, die aan vele leerlingen onzer Gymnasia en Hoogere Burgerscholen nog al wat hoofdbrekens kost, door hen zeer zeker met meer ambitie worden ondernomen.

Ons Noorden.

W. STRUIK en K. R. GALLAS, Beknopte Fransche spraakkunst ten dienste van Gymnasia, Hoogere Burgerscholen en Mulo-scholen. . . . . 4e druk f 1,40

W. STRUIK en K. R. GALLAS, Fransche vertaal- en spreekoefeningen ten dienste van Gymnasia, Hoogere Burgerscholen en Mulo-scholen:
Eerste deel, geïllustreerd . . . . . 5e druk f 1,10
Tweede deel, geïllustreerd . . . . . - 1,10

W. STRUIK en K. R. GALLAS, Vocabulaire behoorende bij de Vertaal- en spreekoefeningen ten dienste van Gymnasia, Hoogere Burgerscholen en Mulo-scholen:
Eerste deel . . . . . 4e druk f 1,10
Tweede deel . . . . . - 1,10

W. STRUIK en K. R. GALLAS, Fransch leesboek ten dienste van Gymnasia, Hoogere Burgerscholen en Mulo-scholen, geïllustreerd, met vocabulaire, Eerste deel, gebonden . . . . . 2e druk f 2,25
Fransch leesboek met vocabulaire, Tweede deel, geïllustreerd, gebonden . . . . . - 2,25
Fransch leesboek met vocabulaire, Derde deel, geïllustreerd, gebonden . . . . . - 2,25

M. U. L. O.

C. Hettema, Beknopte Meetkunde, voor leerlingen van Mulo-scholen.
Eerste deel, met 130 figuren . . . . . *f* 1,10
Tweede deel, met 34 figuren . . . . . - 1,10

C. Hettema, Natuurkunde voor leerlingen van Mulo-scholen.
Eerste deel, met 133 figuren . . . . . *2e druk f* 1,10
Tweede deel, met 155 figuren . . . . . *2e druk -* 1,10

A. J. Hofman, Beginselen der Staatsinrichting, ten dienste van Mulo-scholen
en H. B. S. met 3-jarigen cursus . . . . . *ter perse*

M. Th. R. Jacobs en C. L. van Balen, Aardrijkskunde voor leerlingen van
Mulo-scholen.
Eerste deel, Nederland en Europa, geïllustreerd . . . . . *2e druk f* 1,50
Tweede deel, Algemeene aardrijkskunde, De werelddeelen, geïll. . . . . *2e druk -* 1,50

W. Uittenbogaard, Les fautes principales. Losse zinnen ter vertaling in het
Fransch en omgekeerd, verzameld ten dienste van leerlingen van Mulo-
scholen . . . . . *2e druk f* 0,80

W. Uittenbogaard, Allerhand Schwierigkeiten. Losse zinnen ter vertaling in
het Duitsch en omgekeerd, verzameld ten dienste van leerlingen van Mulo-
scholen . . . . . *2e druk f* 0,80

W. Uittenbogaard, A handful of exercises. Losse zinnen ter vertaling in het
Engelsch en omgekeerd, verzameld ten dienste van leerlingen van Mulo-
scholen . . . . . *2e druk f* 0,80

W. F. van der Werff en A. Lobstein, Het noodige uit de algebra en reken-
kunde voor leerlingen van Mulo-scholen.
Eerste deel . . . . . *f* 1,10
Tweede deel . . . . . - 1,25
Derde deel . . . . . *ter perse*

P. Willemse, Beknopte Natuurkunde voor leerlingen van Mulo-scholen.
Eerste deel, met 76 figuren . . . . . *2e druk f* 0,90
Tweede deel, met 139 figuren . . . . . - 1,30

M. J. KOENEN.

Taal oefeningen voor de verschill. klassen der Volksschool:

Het Nieuwe Taalboek, 1e stukje	22e druk	bezorgd door	0,45
Het Nieuwe Taalboek, 2e stukje	20e druk	G. van Dorsten	0,45
Het Nieuwe Taalboek, 3e stukje	17e druk	en H. N.	0,45
Het Nieuwe Taalboek, 4e stukje, 1e ged.	16e druk	Ouwering.	0,45
Het Nieuwe Taalboek, 4e stukje, 2e ged.	11e druk		0,45

Korte lessen over Nederlandsche Spraakkunst. . . . . 7e druk 0,80

Nederlandsche dictees . . . . . 7e druk 0,85

Uit onzen Taalschat:

I. Kennen en kunnen . . . . . 3e druk 0,50

II. Het Admissie-Examen . . . . . 7e druk 0,70

III. Het Eerste Stelboek . . . . . 6e druk 1,20

IV. Het Tweede Stelboek . . . . . 3e druk 1,20

Nederlandsche Spraakkunst . . . . . 4e druk 1,90

Grammatica en taal. Oefeningen en vragen, verklaringen en aantee-
kingen op 't gebied der Nederlandsche taal. Een repetitie- en studie-
boek voor kweekelingen en onderwijzers . . . . . 2e druk 1,00

Het Paraphraseeren. Practische oefeningen in het lezen en stellen, met
tal van examen-opgaven, een leidraad voor cand.-onderwijzers. 2e dr. 1,20

Geïllustreerd Woordenboekje der Nederlandsche taal, met 147 afbeel-
dingen tusschen den tekst, bezorgd door **W. K. D. Lustig** en
M. Koenen, gecartonneerd . . . . . 10e druk 0,50

Verklarend Zakwoordenboekje der Nederlandsche taal, bezorgd door
W. K. D. Lustig en **M. Koenen**, gecartonneerd . . . 79e druk 0,55

Verklarend Handwoordenboek der Nederlandsche taal, met medewerking
van Dr. **J. Endepols**, gebonden . . . . . 12e vermeerderde druk, 3,00

M. J. Koenen en Dr. **J. F. P. van Anrooy**, Klassiek Hand-
woordenboekje bevattende de verklaring van eigennamen uit het

201775_001

koen005nede02

10

Nederlandse dictees. Eene reeks oefeningen in het zuiver schrijven
in vier afdelingen.